

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 27 maj justerades.

§ 2 Fastställande av dag för riksmötets start 2019/20

Kammaren biföll riksdagsstyrelsens förslag att riksmötet 2019/20 skulle inledas *tisdagen den 10 september*.

§ 3 Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade

att *Pål Jonson* (M) avsåg sig uppdraget som ledamot i försvarsutskottet,

att *Jessica Polfjärd* (M) avsåg sig uppdraget som ledamot i EU-nämnden,

att *Jörgen Berglund* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i konstitutionsutskottet och i skatteutskottet,

att *Carl-Oskar Bohlin* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i konstitutionsutskottet och i näringsutskottet,

att *Ann-Britt Åsebol* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i konstitutionsutskottet,

att *Jörgen Warborn* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i finansutskottet, i näringsutskottet och i EU-nämnden,

att *Sten Bergheden* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i finansutskottet,

att *David Josefsson* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i finansutskottet,

att *Cecilie Tenfjord Toftby* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i finansutskottet,

att *Viktor Wärnick* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i skatteutskottet,

att *Alexandra Anstrell* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i justitieutskottet,

att *Josefin Malmqvist* (M) avsåg sig uppdraget som suppleant i justitieutskottet,

att *Noria Manouchi* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i justitieutskottet,
att *Ulrika Heindorff* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i civilutskottet,
att *Marie-Louise Hänel Sandström* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i civilutskottet,
att *Ann-Sofie Alm* (M) av sagt sig uppdragen som suppleant i utrikesutskottet och i EU-nämnden,
att *Annicka Engblom* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i försvarsutskottet,
att *Anders Hansson* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i försvarsutskottet,
att *Lotta Olsson* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i försvarsutskottet,
att *Marléne Lund Kopparklint* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i socialförsäkringsutskottet,
att *Kristina Axén Olin* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i socialutskottet,
att *Åsa Coenraads* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i socialutskottet,
att *Helena Bouveng* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i kulturutskottet,
att *Louise Meijer* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i kulturutskottet,
att *Saila Quicklund* (M) av sagt sig uppdragen som suppleant i utbildningsutskottet och i näringsutskottet,
att *Hans Rothenberg* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i utbildningsutskottet,
att *John Weinerhall* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i trafikutskottet,
att *Sofia Westergren* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i trafikutskottet,
att *Boriana Åberg* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i trafikutskottet,
att *Lars Püss* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i miljö- och jordbruksutskottet,
att *Lars Beckman* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i arbetsmarknadsutskottet och
att *Jessika Roswall* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i EU-nämnden.

Kammaren biföll dessa avsägelser.

§ 4 Anmälan om kompletteringsval

Förste vice talmannen meddelade att Moderaternas riksdagsgrupp anmält Jörgen Berglund som ledamot i försvarsutskottet, Jessika Roswall som ledamot i EU-nämnden, Ann-Sofie Alm, Lars Beckman och Annicka Engblom som suppleanter i konstitutionsutskottet, Kjell Jansson, Josefin

Malmqvist, Saila Quicklund och Sofia Westergren som suppleanter i finansutskottet, Fredrik Schulte som suppleant i skatteutskottet och i socialförsäkringsutskottet, David Josefsson och Cecilie Tenfjord Toftby som suppleanter i justitieutskottet, Louise Meijer som suppleant i civilutskottet, Boriana Åberg som suppleant i utrikesutskottet, Pål Jonson, Hans Rothenberg och Magdalena Schröder som suppleanter i försvarsutskottet, Erik Ottoson som suppleant i socialförsäkringsutskottet, Marie-Louise Hänel Sandström som suppleant i socialutskottet och i kulturutskottet, Noria Manouchi som suppleant i socialutskottet, Ulrika Heindorff, Johan Hultberg och Ann-Britt Åsebol som suppleanter i utbildningsutskottet, Ann-Sofie Lifvenhage och Lotta Olsson som suppleanter i trafikutskottet, Anders Hansson som suppleant i miljö- och jordbruksutskottet, Åsa Coenraads och Marléne Lund Kopparklint som suppleanter i näringsutskottet samt Helena Bouveng som suppleant i arbetsmarknadsutskottet.

Förste vice talmannen förklarade valda till

ledamot i försvarsutskottet

Jörgen Berglund (M)

ledamot i EU-nämnden

Jessika Roswall (M)

suppleanter i konstitutionsutskottet

Ann-Sofie Alm (M)

Lars Beckman (M)

Annicka Engblom (M)

suppleanter i finansutskottet

Kjell Jansson (M)

Josefin Malmqvist (M)

Saila Quicklund (M)

Sofia Westergren (M)

suppleant i skatteutskottet

Fredrik Schulte (M)

suppleanter i justitieutskottet

David Josefsson (M)

Cecilie Tenfjord Toftby (M)

suppleant i civilutskottet

Louise Meijer (M)

suppleant i utrikesutskottet

Boriana Åberg (M)

suppleanter i försvarsutskottet

Pål Jonson (M)

Hans Rothenberg (M)

Magdalena Schröder (M)

Prot. 2018/19:106
17 juni

suppleanter i socialförsäkringsutskottet
Erik Ottoson (M)
Fredrik Schulte (M)

suppleanter i socialutskottet
Marie-Louise Hänel Sandström (M)
Noria Manouchi (M)

suppleant i kulturutskottet
Marie-Louise Hänel Sandström (M)

suppleanter i utbildningsutskottet
Ulrika Heindorff (M)
Johan Hultberg (M)
Ann-Britt Åsebol (M)

suppleanter i trafikutskottet
Ann-Sofie Lifvenhage (M)
Lotta Olsson (M)

suppleant i miljö- och jordbruksutskottet
Anders Hansson (M)

suppleanter i näringsutskottet
Åsa Coenraads (M)
Marléne Lund Kopparklint (M)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet
Helena Bouveng (M)

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Motioner
2018/19:3116–3118 och 3120 till kulturutskottet
2018/19:3115 och 3121 till näringsutskottet

§ 6 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Finansutskottets betänkanden
2018/19:FiU19 Aktivitetsgrad i fondförvaltning
2018/19:FiU20 Riktlinjer för den ekonomiska politiken
2018/19:FiU21 Vårändringsbudget för 2019
2018/19:FiU30 Årsredovisning för staten 2018
2018/19:FiU42 Stärkta åtgärder mot penningtvätt
2018/19:FiU43 Reglering av mikrosimuleringsmodellen Fasit
2018/19:FiU44 Statens roll på betalningsmarknaden

Socialförsäkringsutskottets betänkande
2018/19:SfU26 Förlängning av lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige

Prot. 2018/19:106
17 juni

Justitieutskottets betänkanden
2018/19:JuU27 Datalagring vid brottsbekämpning – anpassningar till EU-rätten
2018/19:JuU28 Polisens tillgång till underrättelser från Försvarets radioanstalt
2018/19:JuU29 Vapenfrågor

Skatteutskottets betänkande
2018/19:SkU25 Förslag till utskottsinitiativ om beskattning av uthyrning av vårdpersonal

§ 7 Granskningsbetänkande

Granskningsbetänkande

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU20
Granskningsbetänkande
föredrogs.

Inledning

Inledning

Anf. 1 KARIN ENSTRÖM (M):

Fru talman! I mer än 200 år har riksdagens konstitutionsutskott granskat att regeringen och statsråden i sin ämbetsutövning har följt grundlagarna och andra lagar och regler som styr regeringsarbetet.

Konstitutionsutskottets ledamöter är alla folkvalda och tillhör olika politiska partier, men granskningen är formell och handlar inte om vad som kan anses vara politiskt önskvärt eller klandervärt. Konstitutionsutskottets granskning kan sägas innebära att politiskt ansvar utkrävs på konstitutionell grund, att det konstitutionella snarare än det politiska perspektivet ska ligga till grund för utskottets granskningsarbete. Det är av central betydelse. Det förpliktar men erbjuder samtidigt öppningar till samförstånd över partigränser där kanske i vanliga fall samförstånd inte alltid råder.

Fru talman! Årets granskning bygger på 18 anmälningar, vilket får anses vara normalt men ligga i den lägre delen av normalspannet när det gäller antalet anmälningar. De senaste 20 åren har antalet anmälningar varierat från ungefär 20 till ungefär 40.

Vad konstitutionsutskottet kommer fram till mer i detalj kommer vi under debatten att återkomma till, men jag kan på ett övergripande plan nämna att utskottet påtalar brister i fem ärenden. De statsråd som det handlar om är Annika Strandhäll, Margot Wallström, Peter Hultqvist, Ylva Johansson och Alice Bah Kuhnke.

Under 20 års tid, före år 2015, var det i genomsnitt nio reservationer per granskningsbetänkande. Från år 2015 förändrades det. KU började då arbeta aktivt för att hålla borta politiska övertoner och i stället fokusera just på saklighet och en strikt juridisk konstitutionell granskning. Ambitionen att göra detta ledde till framgång. Granskningsbetänkandena under år

2015 till år 2018 hade endast enstaka reservationer, vilket får beskrivas som unikt.

Förra året, 2018, var det riksdagsval, och därefter tog nya ledamöter plats i konstitutionsutskottet. Några var förstås också kvar sedan tidigare. Frågan, funderingar och farhågor väcktes när det gällde om konstitutionsutskottet därmed skulle frånfalla sakligheten och låta bröstoner och politisering färga arbetet. Men, fru talman, så har det inte blivit. Detta är ett helt enigt betänkande, utan en enda reservation, och det har vi all anledning att känna både stolthet och glädje över.

Men det är inte bara enigheten som är glädjande med årets granskning. Om utskottet skulle ha enats kring ett undermåligt betänkande hade enigheten knappast lyckats sminka över bristerna. Det hade inte varit något att känna stolthet eller glädje över. Men så är det inte, utan utskottet kan i dag inför kammaren redovisa ett gediget och väl genomarbetat betänkande med eniga slutsatser. Det är en stor framgång.

Jag vill passa på att tacka utskottskansliet för ett mycket väl genomfört arbete och även rikta ett varmt tack till övriga ledamöter i utskottet för ett gott samarbete. Min förhoppning och önskan är att vi även framöver ska låta sakligheten stå i första rummet. Jag tror att vi genom årets granskningsarbete har lagt en god grund för det fortsatta arbetet.

Fru talman! Som jag sa kommer utskottet efter denna inledande debatt att gå igenom och debattera granskningsbetänkandets kapitel och ärenden mer i detalj. Årets granskningsbetänkande inleds med ett kapitel där vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen behandlas. Därefter följer ett kapitel om handläggningen av vissa regeringsärenden med mera. I därpå följande kapitel behandlas vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen. Betänkandet avslutas med ett kapitel där vissa frågor om statsråds tjänsteutövning tas upp. Kapitelindelningen följer ärendenas huvudsakliga karaktär.

Utan att gå in på detta i detalj tänkte jag ändå, fru talman, kommentera två av utskottets granskningsärenden.

Jag börjar med det som vi lite kort och snärtigt kallar för G4. Det betyder Granskningsärende 4. Utskottet har där granskat Utrikesdepartementets hantering av en utvärdering av säkerhetsrådskampanjen. Det handlar om en utvärdering som har skrivits av ambassadören Anders Lidén angående Sveriges kampanj för en plats i FN:s säkerhetsråd. KU riktar här kritik mot utrikesminister Margot Wallström och Utrikesdepartementet.

Det har funnits en diskrepans mellan departementets och utvärderarens syn på uppdraget, vilket har påverkat synen på handlingsoffentligheten. Medan Anders Lidén har uppfattat en handling som upprättad eller inkommen har departementet sett den som arbetsmaterial, som inte har behövt lämnas ut.

Utskottet framhåller i den delen vikten av att UD vid uppdragsförhållanden som detta ser till att uppdragets karaktär noggrant gås igenom i förväg och att man även regelmässigt gör en noggrann tryckfrihetsrättslig analys för att säkerställa att all hantering av handlingar sker i överensstämmelse med regelverket om handlingsoffentlighet.

KU konstaterar också att UD har lämnat otydliga och delvis missvisande uppgifter till journalister, vilket har resulterat i att möjligheten förtogs att begära att få saken prövad av myndigheten genom ett beslut av ett statsråd och i sista hand regeringen.

Fru talman! Utöver detta finner KU att hanteringen av utrikesutskottets begäran om en formell prövning av frågan om utlämnande av handlingarna har dragit ut på tiden och att departementet har lämnat ofullständig information till utrikesutskottet.

Sammantaget finner KU att det är synnerligen bekymmersamt att UD:s hantering av handlingar återkommande har gett upphov till klagomål som uppmärksammats i olika tillsyns- och granskningssammanhang.

Fru talman! Det mest medialt uppmärksammade granskningsärendet i år är det som vi kallar för G8, Granskningsärende 8, förflyttningen av Försäkringskassans generaldirektör. KU har tidigare understrukit att ordningen för att förflytta en myndighetschef från en anställning syftar till att säkerställa myndigheternas och deras chefers självständighet. Det är mot den bakgrunden av central betydelse att det finns sakliga och objektiva skäl för ett beslut om förflyttning av en myndighetschef.

Lagen om offentlig anställning, LOA, säger att om en chef för en förvaltningsmyndighet som lyder omedelbart under regeringen är anställd för bestämd tid får han eller hon förflyttas till en annan statlig anställning före utgången av anställningstiden om det är påkallat av organisatoriska skäl eller annars är nödvändigt av hänsyn till myndighetens bästa. Ett sådant beslut om förflyttning får inte verkställas förrän beslutet har prövats slutligt eller rätten till talan har förlorats. Beslutet får dock ges omedelbar verkan om det finns synnerliga skäl för det.

I den nu aktuella granskningen finner utskottet att förflyttningen skedde emot den förra generaldirektören Ann-Marie Beglers vilja. Företrädarna för regeringen har framfört att det fanns en samsyn mellan Ann-Marie Begler och departementet om att hon inte kunde fortsätta som generaldirektör för Försäkringskassan eftersom förtroende inte fanns. Utskottet finner dock att förflyttningen skedde emot Ann-Marie Beglers vilja.

När Ann-Marie Begler efterfrågade de synnerliga skälen för förflyttningen fick hon inga sådana. Det faller på statsrådet att försäkra sig om att förutsättningarna för att flytta en myndighetschef föreligger och att dessa också klargörs för myndighetschefen.

Fru talman! Ann-Marie Begler och företrädarna för regeringen har framfört olika bilder av vad som har förekommit dels vid myndighetsdialoger, dels vid dialogen om Beglers fortsatta anställning. KU framhåller här att det är otillfredsställande att uppgifterna som har lämnats i granskningen går så pass mycket isär.

Utskottet konstaterar också att dialogen mellan departementet och Ann-Marie Begler inte har levt upp till de krav som kan ställas på den. Ann-Marie Begler har inte uppfattat de synpunkter som har funnits om Försäkringskassans samverkan med berörda aktörer. Utskottet säger vidare att när en myndighet leds av en styrelse, vilket är fallet med Försäkringskassan, måste också styrelsen involveras när synpunkter som gäller myndighetens ledning tas upp av departementet.

KU skriver också att någon dokumentation kring förflyttningen inte har gått att uppbringa och att det i samband med övervägandena av om det finns tillräckligt starka skäl för att skilja en myndighetschef från dennes anställning bör beaktas vilken dokumentation som kan behövas av dialogen med myndighetschefen. KU skriver slutligen: För de brister som utskottet har funnit bär statsrådet Annika Strandhäll ansvaret.

Detta kommer som sagt att beskrivas i detalj under dagen i de kommande debatterna.

Fru talman! Med detta vill jag på konstitutionsutskottets vägnar anmäla resultatet av den granskning som redovisas i vårt betänkande enligt 13 kap. 2 § regeringsformen.

Anf. 2 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! Till att börja med vill jag säga något allmänt om årets KU-granskning.

KU har att granska att regeringen följer de regler som finns för regeringsarbetet. Den kontrollmakt som KU är en del av är viktig i ett land som Sverige, som har en stark regeringsmakt. Vi lever ju med arvet efter 1809 års regeringsform, där det står att konungen äger att allena styra riket. Nu är det inte konungen utan regeringen, men regeringsmakten är egentligen fortsatt stark. Det är därför viktigt att parlamentet också har en stark kontrollmakt.

En del av KU:s arbete handlar om att konstatera brister och kritisera statsråd för dessa brister. En annan minst lika viktig del av KU:s arbete är framåtsyftande. Vi iakttar saker och kan säga: "Det här verkar inte fungera så bra. Statsrådet har inte gjort fel, men här är det rutiner eller tillämpningar av regler som är fel. Framöver bör man nog göra så här." Vi är inom det område som man brukar kalla den goda revisorn. Vi talar om hur man bör tillämpa regler framöver.

Det kan också vara värt att säga vad KU inte är: KU är ingen domstol. KU avgör heller inte frågan om riksdagens formella förtroende för ett visst statsråd.

Jag vill säga ytterligare något allmänt om årets granskning. Vi har haft 18 anmälningar att ta ställning till. Två av dessa var egentligen desamma som andra, så de facto var det 16 anmälningar, vilket är betydligt färre än vad vi har haft de senaste åren. Allvarligare brister har påtalats i tre ärenden, och lite mindre brister har påtalats i några andra ärenden.

Det som är speciellt med den period vi har granskat är att vi under lång tid hade en övergångsregering efter förra årets val. Vi kan konstatera att vi inte haft några anmälningar mot övergångsregeringens agerande. Detta tyder på att den iakttog stor försiktighet i utövandet av regeringsmakten.

En övergångsregering har samma formella rättigheter som en vanlig regering med undantag av att den inte kan upplösa riksdagen. Men det är klart att den långa perioden ändå väcker en fråga, och nu är vi återigen den goda revisorn: Kanske måste en övergångsregering så småningom börja regera lite mer? Det tog väldigt lång tid innan statliga verk fick nya generaldirektörer och nya ambassadörer blev utsedda. Detta är något som KU kommer att titta på framöver för att se om det finns anledning att fundera över det.

KU har ett helt enigt granskningsbetänkande, och detta tror jag är viktigt för att upprätthålla legitimiteten i KU:s granskning. Om priset för enigheten hade varit ett totalt tandlöst betänkande skulle det ha varit ett väl högt pris, precis som fru ordföranden sa tidigare, men tvärtom innehåller betänkandet synpunkter på regeringens agerande på en hel del punkter.

Mina utskottskamrater kommer att gå in på ärendena mer i detalj, men jag ska nämna ett par av dem lite kort, på ett övergripande plan.

Det första handlar om UD och offentlighetsprincipen. Vi kan konstatera att flera utrikesministrar av olika politisk färg, till exempel Carl Bildt och Margot Wallström, har fått anmälningar när det gäller Utrikesdepartementets hantering av offentliga handlingar. Detta är inte bra, för det tyder på att det finns en myndighetskultur som man behöver göra något åt.

Det finns självfallet anledning att ha respekt för Utrikesdepartementets speciella uppdrag. Departementet har att hantera förhållanden till främmande makt, och det är fler ärenden av hemlig karaktär där en säkerhetsprovning måste göras. Det är också en besvärlig struktur på det viset att utlandsmyndigheterna är egna myndigheter och att det därigenom blir en stor mängd dokument som ska hanteras och göras provningar av. Men svensk lagstiftning gäller, och UD måste hitta metoder för att tillämpa denna lagstiftning.

Det som vi har sett och som handlar om en händelse 2017 är inte tillfredsställande. Däremot välkomnar utskottet att utrikesministern har satt in ett åtgärds paket under 2018 för att komma till rätta med dessa delar. Vi ser fram emot att inte behöva ta emot anmälningar inom detta område framöver. Man behöver verkligen komma åt kulturen på Utrikesdepartementet.

Flyttningen av Försäkringskassans tidigare generaldirektör är det mest omdebatterade ärendet i år. Jag tänker inte gå in i detalj på det, utan det kommer Ida Karkiainen att göra senare. Men det man kan konstatera i ärendet är att det finns brister i kommunikation och i dokumentation och att det finns en speciell problematik runt styrelsestyrda myndigheter som regeringen inte hanterat på rätt sätt. Detta kommer att kommenteras ytterligare.

Man kanske ska lägga in dessa ärenden i en större struktur. Vi har i Sverige en unik förvaltningsstruktur. Till en del finns den även i vårt broderland Finland, som också är arvinge till Axel Oxenstiernas styrsystem, nämligen självstyrande statliga myndigheter. Vi har mindre departement i Sverige och självstyrande statliga myndigheter. Dessa är i många andra länder en del av ministerierna eller departementen. Det här skapar en speciell utmaning, för enligt regeringsformen är det ändå regeringen som är ansvarig inför riksdagen för rikets styrelse.

Om vi i riksdagen ska kunna ställa regeringen till ansvar för rikets styrelse måste regeringen också kunna styra myndigheterna. Det finns ett regelsystem för detta, men det är inte alldeles enkelt att säga att det finns en glasklar linje där. Därför innebär den styrmodell vi har en utmaning, och jag tror att vi får räkna med att få anmälningar nästan varje år. Det är en svårtillämpbar gränsdragning för att se till att styrsystemet fungerar.

En annan sak som återkommer ofta är statsråds deltagande i den allmänna debatten. Det får inte uppfattas som att de styr via den, alltså att det är ministerstyre. Jag tror att det finns en bild att allmänheten skulle bli väldigt förvånad om ministrar inte deltar i den offentliga debatten av rädsla för att via den idka ministerstyre. Där har vi också en evig besvärlig gränsdragning. Hur mycket kan man säga, och i vilket sammanhang kan man säga det för att det inte ska bli ministerstyre? Detta är som sagt väldigt mycket en konsekvens av det styrsystem som vi har valt i Sverige, och där

är vi vakthundar som ska se till att man håller sig på rätt sida av den lite suddiga gränsen.

Till slut vill jag tacka utskottskansliet för det arbete som har gjorts. Jag vill önska mina utskottskamrater och fru ordföranden en god sommar och detsamma till fru talmannen.
(Applåder)

Anf. 3 PER SÖDERLUND (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att rikta ett stort tack till mina utskottskollegor för ett trevligt och givande samarbete under den korta tid jag har haft förmånen att vara riksdagsledamot och ersättare i konstitutionsutskottet. Det har varit en intressant vår, och jag hyser en stor förhoppning om att vårt goda samarbete kommer att fortsätta även vid granskningsarna under kommande riksmöte.

Jag vill också rikta ett stort tack till vår fantastiska kanslipersonal, som alltid ställer upp och finns där när vi har frågor. Ni har ett otroligt tålamod med våra nycker. Trots att vi ibland, för att inte säga ofta, kommer med förslag på mindre justeringar ganska sent i ärendenas gång lyckas ni få med dem i våra betänkanden till slut. För att inte tala om er ovärderliga hjälp i granskningsärendena – ni gör ett fantastiskt arbete, och vi är mycket glada för det stöd ni utgör för utskottet.

Fru talman! I år är det 210 år sedan konstitutionsutskottet bildades och påbörjade sin granskning av regeringen och att den följt de lagar och regler som reglerar regeringsarbetet. Konstitutionsutskottets arbete, och även resultatet av dess arbete, har varierat genom åren. Jag är glad att arbetet har utvecklats till vad det är i dag, och jag är stolt över att vara delaktig i det.

Jag vill också förtydliga att det inte åligger utskottet att bedöma hur lämpliga regeringens åtgärder är utan endast om de lagar och regler som finns följs. Vi granskar alltså inte det politiska innehållet utan snarare dess formella beredning.

Fru talman! Under våren har vi diskuterat de olika granskningsärendena vid ett antal tillfällen. I diskussionerna har många kloka synpunkter framförts, och vi har vridit och vänt på argument, ibland flera gånger.

Vi har frågat ut statsministern och statsråd, men även höga befattningshavare inom förvaltningen. Vi har begärt in skriftliga utlåtanden, som vi sedan har haft följdfrågor på eller behövt förtydliganden av. Vi har begärt ut handlingar från regeringen och myndigheter. Vi har på det stora hela haft ett bra underlag att arbeta med. Ändå har det inte alltid varit lätt att utreda vad som verkligen har skett och vad som har sagts.

I exempelvis vår granskning av förflyttningen av Försäkringskassans generaldirektör har ord stått mot ord, och dokumentation som kunnat styrka påståenden har saknats. Situationen har komplicerats ytterligare av att Försäkringskassan är en styrelsemyndighet och styrelsen inte involverats i planerna på att förflytta generaldirektören. Vid sådana tillfällen försvåras granskningen. Enligt utskottets mening står det dock klart att förflyttningen inte varit frivillig och att dokumentationen behöver vara tydlig i fall som dessa. Konstitutionsutskottet anser därför att statsrådet bär ansvaret för de brister som har framkommit i granskningen.

Även i granskningen av Utrikesdepartementets hantering av en utvärdering av säkerhetsråds kampanjen har konstitutionsutskottet funnit brister. Det handlar om förfrågningar från flera håll om att ta del av handlingar. En journalist nekades handlingar, och motiveringen till nekandet var otydlig och delvis missvisande, vilket ledde till att det var omöjligt att få saken prövad av ett statsråd eller regeringen. Dessutom drog behandlingen av utrikesutskottets begäran att få ta del av handlingen ut på tiden orimligt länge.

Frågan om en handling är allmän när en tidigare medarbetare modifierar sitt arbete från tiden som anställd har också varit en del i den här granskningen. Även här försvåras utskottets bedömning av att två parter har olika uppfattning. De brister som konstitutionsutskottet har funnit kan utrikesministern dock inte undgå ansvar för.

Fru talman! Konstitutionsutskottets granskningar kan även leda till att misstankar om felaktigheter skingras. Jag tänker bland annat på granskningen av regeringens styrning av Svenska kraftnät. Här drog nog många paralleller till förra årets granskning av Transportstyrelsen och såg framför sig en omfattande granskning med besvärligt utfall. Granskningen visade dock snart att det inte förekommit några formella fel i hanteringen av detta ärende.

Konstitutionsutskottet har också granskat ett antal uttalanden av statsråd. I vissa fall har det rört sig om partipolitiska uttalanden, och i andra fall har det varit rent felaktiga uttalanden. Vi kommer att gå in mer detaljerat på de enskilda ärendena senare under debatten.

Fru talman! Trots vissa svårigheter i granskningarna har vi i utskottet enats om ett betänkande utifrån de uppgifter vi har haft tillgång till. Det gläder mig att vi har enats, för det är viktigt. Det visar nämligen att konstitutionsutskottet är att lita på och granskar regeringen och ministrarna sakligt och opartiskt.

Just att vi gör detta sakligt och opartiskt betyder faktiskt att såväl medborgarna som riksdagen kan lita på det vi kommer fram till. Det visar att oavsett vilka partier som för tillfället har regeringsmakten kommer konstitutionsutskottets granskningar att vara sakliga och opartiska. Detta, fru talman, tror jag ger konstitutionsutskottet den pondus och den vikt som behövs. Därför vill jag ännu en gång tacka utskottet för ett gott samarbete.

Anf. 4 LINDA YLIVAINIO (C):

Fru talman! När vi nu ska debattera och summera mandatperiodens första granskningsbetänkande kommer jag att göra en tillbakablick och en personlig reflektion över KU:s arbete med årets granskningsbetänkande.

När jag i höstas som ny ledamot i Sveriges riksdag fick förtroendet och förmånen att företräda Centerpartiet i konstitutionsutskottet närmade jag mig uppdraget med stor glädje och nyfikenhet och, ärligt talat, rätt höga förväntningar. Jag hade höga förväntningar på hur mycket nytt jag skulle få lära mig och tillägna mig under det kommande året och på vilket arbetsklimat, vilken kultur och vilka spelregler vi gemensamt i utskottet skulle skapa, vårda och värna. Och jag hade spända förväntningar på hur vi, ett till stora delar utbytt gäng jämfört med uppsättningen under den föregående mandatperioden, skulle klara arvet efter Andreas Norléns och Björn von Sydows arbete med att restaurera konstitutionsutskottet.

Nio av utskottets sjuutton ledamöter har inte tidigare tjänstgjort i KU. Sju av de ordinarie ledamöterna var med under förra mandatperioden. Det var inte självklart, i vart fall inte för mig, hur vi skulle lyckas förvalta arvet på ett ansvarsfullt sätt.

Vad är det för arv jag talar om? Jo, det gedigna arbete KU under förra mandatperioden, under ovannämnda herrars ledning, lyckades åstadkomma i den del av utskottet som handlar om granskningsarbetet. Jag talar om arbetet med att återföra KU till rötterna – till den juridiska och konstitutionella granskning som KU inrättades för år 1809. Uppgiften är att i den årliga så kallade vårgranskningen granska om regeringen och dess medlemmar i sin ämbetsutövning har följt grundlagarna och andra lagar och regler som styr regeringsarbetet.

I höstas var min fundering som sagt om och på vilket sätt vi skulle klara av uppgiften. Jag hade spända förväntningar på mig själv och oss och hur vi under mandatperiodens första riksmöte, som ändå måste ses som ett formativt skede, skulle klara av den.

Fru talman! Jag har försökt att ge mig i kast med uppdraget som ledamot i KU inte bara med stor entusiasm och nyfikenhet utan även med ödmjukhet – inför kollegor och inför svåra ärenden och situationer.

Jag har varit politiskt aktiv i 30 år. För mig har det alltid varit angeläget att i stunder av framgång och motgång och i vanligt vardagsgnetande ständigt återvända till och rannsaka mina egna drivkrafter. Vad är det som driver mig som politiker? Vad är det för värderingar och idéer om samhället som ger mig mod, ork och kraft att ladda om, försöka på nytt och inte ge upp? Varför gör jag det här?

Jag är politiskt aktiv för att jag, antagligen tillsammans med de flesta av er, delar drömmen och visionen om att förändra samhället till det bättre. Vi må ha olika idéer och värderingar om vad ett gott samhälle är och hur vi ska ta oss dit, men det är ytterst därför vi är här, som jag ser det.

Jag är här för att jag vill uträtta något – inte för att vara elakast på Twitter, för att sprida missaktning och desinformation på sociala medier, för effektsökeri eller för att jaga 15 sekunder i rampljuset.

Jag tror på riktigt på syftet med att kontrollera hur regeringen och dess myndigheter sköter sitt arbete, det som kallas för riksdagens kontrollmakt. Jag tror att det kan bidra till att regeringen och myndigheterna följer lagarna och arbetar effektivt och att medborgarna känner förtroende för den offentliga makten. KU är ett av riksdagens flera redskap för att utöva kontrollmakten och har enligt grundlagen, regeringsformen, en speciell uppgift att granska regeringen. Kalla mig naiv, men jag tror att den uppgiften, rätt hanterad, gör skillnad.

Därför har jag tagit arbetet i KU på stort allvar. Jag har försökt göra det med uppriktiga intentioner, med öppenhet och nyfikenhet, med beredskap att få mina ståndpunkter och argument utmanade och med en vilja att ta intryck av och kanske till och med ändra min egen ståndpunkt när jag lyssnat in våra diskussioner och resonemang. Därför har det varit viktigt för mig att försöka göra allt jag förmår för att bidra till att KU ska ägna sig åt det KU ska – för att grundtanken med granskningen ska vara administrativ och inte politiskt inriktad, som KU framhöll redan 1968.

KU är som bäst när man ett valår gör en enig granskning med väl underbyggda och sakliga påpekanden om brister i statsråds tjänsteutövning i flera stora, kontroversiella och komplexa ärenden. KU är som sämst när

man tillåter sig att bli ett redskap eller en arena för en politiserande pajkastning. Vilket KU vill vi ha? Det är vi som sitter i KU vid varje givet tillfälle som väljer.

Fru talman! Låt mig sätta vår KU-granskning i ett större och lite bredare perspektiv. Nyligen hörde jag en av riksrevisorerna, Helena Lindberg, apropå Riksrevisionens eget utvecklingsarbete i förbigående säga något i stil med: Ingenting är så bra att det inte kan bli bättre.

Jag blev mycket glad och inspirerad när jag hörde hennes ord. Om hon, som tillsammans med Stefan Lundgren leder en revisionsmyndighet med grundlagsfäst oberoende, har den utgångspunkten och den grundsynen på allt sitt arbete menar jag att man har rätt fokus. Riksrevisionen är ytterligare en del av riksdagens kontrollmakt. Riksrevisionens uppgift är att granska vad statens pengar går till och hur effektivt de används. Justitieombudsmännen ingår också i riksdagens kontrollmakt. JO:s uppgift är att bevaka varje människas rätt att bli behandlad enligt lagen av myndigheterna.

Utan att göra anspråk på att ge en heltäckande bild av riksdagens kontrollmakt, för den har jag inte tecknat här, vill jag ändå slå fast att kontrollmakten är en av riksdagens viktigaste uppgifter. Den kan bidra till att utveckla och förbättra statens verksamhet, statsförvaltningens handläggning, regeringens handläggning av ärenden, statsrådets tjänsteutövning, medborgarnas rättssäkerhet och en effektiv och rättssäker hantering av statens medel. Riksrevisor Helena Lindbergs inställning att allt alltid kan bli bättre – detta konstruktiva fokus – borde därför vara all kontrollmakts syfte. Det är alltid lätt att hitta fel och påpeka brister, och det har sin tid och sin plats. Men det är kanske ännu viktigare att försöka dra lärdomar av vunna erfarenheter, att ompröva, tänka nytt och göra annorlunda nästa gång man ställs inför samma situation.

Fru talman! Jag vill också, precis som på presskonferensen om granskningsbetänkandet, understryka vikten av att vi använder kontrollmaktens parlamentariska verktyg, som KU-granskning eller misstroendeförklaring, med varsamhet och omdöme efter noggranna överväganden.

Ska KU vara värt att lyssna till, och ska KU:s iakttagelser och påpekanden tas på allvar, är det för Centerpartiet en självklarhet att KU pekar på brister där det är berättigat, varken mer eller mindre. Det måste i varje utredning finnas täckning för de påpekanden KU gör. Rätt ska vara rätt.

Jag kommer i ett par av de efterföljande debattrundorna att återkomma till iakttagelser i några av årets granskade ärenden.

Fru talman! Hur har det då gått med mina höga förväntningar på min egen insats och på oss som för mandatperioden är ett nytt KU? Hur jag har lyckats får andra bedöma. Själv är min bedömning att det har gått så där, både med min egen insats och med KU:s granskningsarbete. På det stora hela taget har vi rott i land uppgiften. Det sätt på vilket vi gjort det kan och bör diskuteras under andra former och i andra forum. Jag tror och vet i alla fall en sak: Ingenting är så bra att det inte kan göras bättre. KU kan bättre. Jag och vi kan bättre.

Med detta sagt vill jag rikta ett varmt tack till alla kollegor och ett särskilt varmt tack till Marta Obminska, Karin Enström och Hans Ekström som i sitt arbete i presidiet har dragit ett extra tungt lass. Sist, men absolut inte minst, vill jag också tacka vårt fantastiska utskottskansli, utan vilka vi vore förlorade. Den kompetens, det engagemang, den tid och energi och

de omsorger som ni möter oss ledamöter med är ovärderliga och en förutsättning för att vi ska kunna fullgöra vårt uppdrag. Varmt tack!
(Applåder)

Anf. 5 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Fru talman! Så har då konstitutionsutskottet återigen ett enigt granskningsbetänkande att lämna över. Det är ju alla glada över.

Som vi alla vet tog det lite tid med regeringsbildningen, och det är säkert en bidragande orsak till att det har varit färre anmälningar än vanligt. Regeringen kunde helt enkelt inte göra så mycket saker, vare sig bra eller dåliga, och det blev därför inte så många anmälningar.

Bland de 16 granskningar vi gjort är det en del saker som går att sortera in under avdelningen ständigt återkommande frågor. Det gäller utlämnande av allmänna handlingar, diarieföring, bristande dokumentation, agerandet i EU-sammanhang i förhållande till vad som sagts i samråd med riksdagen och ministrars yttranden i medier.

Angående handlingar har vi även i år ett ärende där UD har haft problem med både diarieföring och utlämnande av allmänna handlingar. Vi förstår att det är ett särskilt problem på UD med bedömningen av vad som går att lämna ut och vad som ska beläggas med sekretess eftersom det inte bara berör Sverige utan också kan påverka relationerna till andra länder. Men det är inte rimligt att detta problem återkommer år efter år. Detsamma gäller diarieföring. Nu pågår ett arbete inom UD för att komma till rätta med problemen, och vi får verkligen hoppas att vi inte står här nästa år med ytterligare ett ärende som rör samma frågor. Det finns mer att säga i det här ärendet, och det återkommer senare i debatten.

Det ärende som väckt mest diskussion är skiljandet av en generaldirektör från hennes tjänst på Försäkringskassan. Här har vi kunnat konstatera att det är svårt att granska eftersom det saknas dokumentation – också ett ständigt återkommande problem för KU. De kontakter som har varit mellan departementet och generaldirektören går inte att rekapitulera. Här hoppas jag att vi får se förbättringar i hela Regeringskansliet. Även det här ärendet återkommer senare i debatten.

Vad statsråd säger och gör på EU:s ministermöten är också ständigt återkommande i KU:s granskningar. Det är olika många ärenden olika år, men frågan kommer alltid tillbaka. Hur fria kan ministrarna vara vid lunchmöten? Hur ska ministrar agera vid informella diskussioner? Kan en minister över huvud taget säga något annat än exakt det som är den svenska ståndpunkten? Detta är avvägningar som KU återkommer till vartenda år.

I år har vi ett ärende som gäller att arbetsmarknadsministern vid ett rådsmöte inte hade framfört den svenska ståndpunkten i samband med en diskussion som uppstod angående en europeisk arbetsmyndighet. Ministern hade tidigare vid ett samråd med arbetsmarknadsutskottet informerat om att det skulle lämnas en lägesrapport på rådsmötet men att det troligen inte skulle bli någon diskussion i frågan. Ministern sa också att om det ändå skulle bli en diskussion skulle hon framföra den svenska ståndpunkten.

Utskottet konstaterar att ministern över huvud taget inte var skyldig att ha något samråd eftersom det var en dagordningspunkt med en lägesrapport. Men när det nu ändå blev en diskussion på mötet borde ministern förstås ha framfört den svenska ståndpunkten eftersom hon vid samrådet

med arbetsmarknadsutskottet hade sagt att hon skulle göra så. Hade hon inte sagt något alls till arbetsmarknadsutskottet hade det alltså inte varit något problem, men eftersom hon sa att hon skulle framföra ståndpunkten borde hon också ha gjort det.

Vi brukar också varje år ha ett antal uttalanden från ministrar att fundera över: Har ministern genom ett uttalande försökt styra myndigheten, eller har ministern uttalat sig för att påverka ett rättsfall? I år har vi flera sådana ärenden, och utskottet säger återigen att ministrar både får och bör delta i den allmänna politiska debatten men att det förstås är viktigt att de är särskilt försiktiga när det gäller uttalanden som kan riskera domstolars och förvaltningsmyndigheters självständighet. Sen har vi också påpekat att det är viktigt att uttalandena är korrekta, alltså att det ministern säger är sant. Det gäller även om ministern är särskilt engagerad i en fråga.

Tidigare kultur- och demokratiministern har vid ett besök på en av landets dagstidningar bland annat pratat om handlingsplanen *Till det fria ordets försvar*. I samband med det sa ministern bland annat: ”Polisen har ett grunduppdrag att särskilt skydda yttrandefriheten och därmed också journalister – och de ska ha kontakt med varenda jäkla utgivare i vårt land.” Det kan absolut vara något ministern önskar, men det är faktiskt inte ett uppdrag som polisen har. Det stämmer helt enkelt inte att polisen ska ha kontakt med alla utgivare. Om polisen ska ha ett sånt uppdrag måste regeringen fatta beslut om det, och det har inte regeringen gjort.

Gärna engagerade ministrar som deltar i diskussioner och debatter, men en minister måste tänka lite mer noga på vad hen säger. För övrigt har KU förstås kollat upp med Kulturdepartementet att citatet stämmer, och det gör det.

Säkerhetsfrågor, särskilt angående it i myndigheterna, har vi haft uppe i KU förut. I år hade vi en ny anmälan gällande Transportstyrelsens it-drift och en om Svenska kraftnäts styrsystem. Vi var nog många som trodde att det skulle dyka upp nya missar och säkerhetsrisker, men vi har kunnat konstatera att myndigheterna agerat för att täppa till de säkerhetshål som funnits, och departementen har följt upp verksamheten. Det verkar generellt finnas en mycket större säkerhetsmedvetenhet vid myndigheterna när det gäller it-frågor.

När det är färre anmälningar än vanligt verkar det som att det ändå blir minst lika mycket att högljutt diskutera – mycket väsen för lite ull, skulle man kunna säga. Detta betyder inte att det inte är några fel alls, men jämfört med andra år är det relativt små missar som har blivit stora ärenden. Men det är bra att KU har haft tid och möjlighet att lägga energi på problem som i ett annat sammanhang kanske skulle ha hanterats lite mer översiktligt.

Slutligen vill också jag passa på att tacka kansliet, som har lotsat oss igenom denna granskning och alla andra ärenden under detta riksmöte. (Applåder)

Anf. 6 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! När du som följer den debatt som KU har i dag hör orden ”KU” och ”konstitutionsutskottets granskning av regeringen”, vad tänker du på då? Tänker du möjligen på de närmare 900 sidor som vi i snart ett års tid, med tonvikt på våren, har arbetat fram? Eller tänker du möjligen på ett ganska berömt citat om att veta hut?

Jag tror att man gör klokt i att numera tänka mer på de närmare 900 sidorna än på ett klatschigt citat, för bakom KU:s granskning ligger ett enormt arbete och inte estradörens vinnande ord och formuleringar.

Varje riksdagsledamot har rätt att lämna in en anmälan och be KU att granska någonting som möjligen är fel enligt regelverket eller möjligen inte är fel. Allting görs lika noggrant som om det vore en polisutredning eller en förundersökning. Man går igenom alla fakta i målet. Sedan ska KU, på konstitutionell grund, döma av.

KU har alltså en alldeles särskild uppgift. Den har klarnat genom åren. För att sätta in den i dess rätta sammanhang måste jag gå tillbaka till 1810. I 1810 års riksdagsordning står det i 76 §: ”Allt hvad riksdagen efter granskning godkänt eller lämnat oanmärkt bör anses hafva vunnit decharge i afseende på det granskade, och ingen ny till ansvarighet förbindande granskning af ny riksdag i samma mål vara tillåten.”

Därifrån kom uttrycket dechargedebatten. Så hette alltså granskningsdebatten tidigare – av franskans decharge, som betyder avlastning. I det här sammanhanget handlar det alltså om beviljad ansvarsfrihet för fullgjort uppdrag. Det betecknade då en av parlamentet beviljad ansvarsfrihet för regeringens medlemmar. Den vunna ansvarsfriheten kallades decharge.

Men nu är det inte riktigt samma sak. I den nu gällande regeringsformen 13 kap. 1 § föreskrivs det att KU ”ska granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning”. År 2009 försökte konstitutionsutskottet formulera vad detta innebär i RFR14 – eller KU:s lilla gröna, som den också kallas. *Konstitutionella kontrollfunktioner* är det korrekta namnet. Den skriften har fungerat som en handbok sedan 2009. På s. 11 står det: Konstitutionsutskottet framhöll 1968 att grundtanken är att granskningen ska vara administrativ och inte politiskt inriktad.

Det har man, med växlande framgång, försökt följa sedan dess. Enligt grundlagspropositionen 1973:90, s. 415, är granskningen numera inriktad på i första hand rättskontroll och administrativ praxis. Och så ska det vara.

Jag har också något som är rykande färskt. I dag bekräftades denna inriktning i den parlamentariska utredningen om Riksrevisionens ledningsstruktur, URF1. På s. 77 sägs följande, i enighet mellan riksdagens alla partier: Konstitutionsutskottet har en roll som i flera avseenden skiljer sig från den som andra fackutskott har, på så sätt att dess uppgift är att långsiktigt vårda legalitet och rättsstatlighet i utövandet av regeringsmakten. Också i övrigt bereder och prövar utskottet frågor av sådant slag att dess ledamöter förväntas sätta respekten för rättsordningen framför lojaliteten mot politiska mål och meningsfränder. Vid beredningen av grundlagsärenden är ett brett samförstånd en förutsättning för att respekten för rikets konstitutionella grunder ska förbli stabil. För dem som väljs av riksdagen till de betydelsefulla uppdragen inom kontrollmakten är det av avgörande värde att riksdagen står enig bakom deras mandat.

Detta är dagsfärskt, och det är en bekräftelse på det som har tillämpats i synnerhet under de senaste fem åren. I och med valet 2014 bestämde sig ett enigt KU för att försöka vara enig – det var inte helt okomplicerat och inte utan en del arbete. I allt väsentligt var förra mandatperiodens granskningsbetänkanden helt eniga – det fanns något litet undantag. Men det hör till utskottets heder och stolthet att det detta år var helt enig – det fanns inte minsta lilla reservation.

Det handlar alltså om att kontrollera huruvida statsråden i sin tjänsteutövning och Regeringskansliet vid handläggning av regeringsärendena har följt gällande regler och vedertagen praxis. Vid underlåtenhet att handla prövas frågan om huruvida skyldighet att handla förelåg enligt regler och praxis. De bakgrundsregler som i första hand åsyftas när det gäller granskningen är sådana som har att göra med procedur- och kompetensregler i regeringsformen och riksdagsordningen, det vill säga regler om lagrådsremiss, normgivningskompetens och propositionsavlämnande. Det kan också vara fråga om materiella lagbestämmelser som regeringen tillämpar vid beslut i förvaltningsärenden, till exempel bestämmelser i utlänningslagen, plan- och bygglagen, sekretesslagen och så vidare. Det kan ha att göra med om regeringen och dess ledamöter har gjort sakliga och korrekta uttalanden eller inte. Konstitutionsutskottet iakttar stor försiktighet med att uttala sig på ett sådant sätt att det blir fråga om en överprövning i sak av ett enskilt ärende.

Normalt sett lägger sig KU inte i den materiella bedömning som regeringen har gjort, alltså den politiska bedömningen. Som jag nämnde prövar inte KU om regeringen har gjort rätt politiskt, har visat gott omdöme eller något liknande. Vi kan varken i förväg eller i efterhand gå in och göra en politisk bedömning och anvisa en politisk väg. Med det sagt ska ledamöterna i konstitutionsutskottet göra en bedömning: Har regeringsformen följts? Har man följt god praxis, alltså den praxis som har bildats?

Jag har nu suttit som ledamot i konstitutionsutskottet i nio år. Dessförinnan satt jag fyra år som arbetande suppleant. Jag måste säga att det jag nu läste upp och framför allt dagens citat är ett ideal för hur KU ska verka. Det har sagts sedan 1968, men det måste varje år återvinnas. Varje ledamot och arbetande suppleant måste varje gång vid en granskning leva upp till detta höga mål. Det handlar om att lägga politiken åt sidan och om att göra bedömningar av om det är gott statsmannaskap, om man har följt praxis och regelverk och om man har följt regeringsformen.

Jag ska nämna en liten bisak. Det viktigaste i det som vi har gjort i år är kanske inte de 900 sidorna utan ett litet enkelt pressmeddelande. Pressmeddelandet fungerar som en tolkningsnyckel, som vi har funnit praktisk för att bli ense inte bara om vad som står i 900 sidor utan också om hur det ska tolkas. I fem fall får regeringens statsråd kritik. Vi är överens om det, och vi benär ut det i detta lilla pressmeddelande. Också detta år visade det sig att det var till stor nytta.

Även jag vill ställa mig i kön för att gratulera, tacka och uppmärksamma det arbete som vi har gjort. Främst vill jag rikta ett tack till KU:s kansli. Närmare 900 sidor skriver sig inte själva. Det är inte våra fingrar som har varit över tangenterna, utan det är KU:s kansli, med dess kanslichef, vice kanslichef, olika experter och kanslipersonal, som har gjort detta. Vi tackar så mycket för det arbetet. Vi vet att vi inte heller detta år hade gått i mål om inte ni hade gjort ett utomordentligt arbete.

Med det sagt måste jag också tacka ordföranden och vice ordföranden för ett väldigt väl genomfört arbete och samtliga ledamöter och suppleanter för en god atmosfär. Det har inte varit utan en viss sidvind, om man uttrycker det så, men vi klarade upp det tillsammans.

(Applåder)

Anf. 7 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Riksdagen har tre övergripande uppgifter: att lagstifta, att beskatta och att granska. Den sistnämnda uppgiften har utövats och utvecklats som grundlagsfäderna en gång tänkte för länge sedan, genom långsamt, noggrant och medvetet arbete i just riksdagens konstitutionsutskott.

Riksdagens kontrollmakt ska vara hundra procent inriktad på den konstitutionella, lagliga och praxis- och regelstyrda delen och hur detta följs av regeringen och statsråden. KU ska inte och får inte ägna sig åt politisk granskning. Den granskningen och kritiken sker i vårt övriga politiska arbete, oftast mellan majoritet och opposition men också i och mellan våra olika politiska partier. De folkvalda i konstitutionsutskottet ska – även detta som grundlagsfäderna ursprungligen tänkt – fokusera på statsrådets tjänsteutövning.

Fru talman! Det har funnits år som det har varit precis tvärtom, som flera av de föregående talarna har lyft fram. Då var det utskottets majoritetsförhållanden som avgjorde om kritik skulle lämnas eller inte. Partipolitisk hänsyn vägde då i slutändan tyngst. Nu kan man säga att ordningen är återställd tillbaka till det som faktiskt var grundlagsfädernas tankar.

Detta manifesterar sig också i årets betänkande. Det är ett enigt granskningsbetänkande som har arbetats fram under mycket möda. Har det begåtts fel enligt lag och praxis kritiserar också KU statsministern, enskilda statsråd eller regeringen som helhet. Det är nämligen inte KU:s sak att ta ställning till om regeringen för en bra eller dålig politik. Det gör vi i andra forum.

Fru talman! Årets KU-beslut signalerar att utskottet lever upp till vad det är vi ska vara enligt regeringsformen. Ett enigt utskott riktar som sagt kritik mot flera statsråd på principiell grund. KU:s kritik är enig och som vanligt korrekt och sakligt, för att inte säga skonsamt, uttryckt.

Och det ska så vara. Det är en konstitutionellt riktad granskning, precis som det ska vara. Ministrar som driver en linje i Bryssel utan att ha förankrat frågan i riksdagen får anmärkningar, liksom ministrar som uttalat sig om domar – dock inte om man uttalar sig i tidningsrubriker eller deltar i den politiska debatten. Så ska det vara.

Det medialt mest uppmärksammade och mest anmärkningsvärda är väl de flera punkter av kritik som riktas mot socialförsäkringsminister Annika Strandhäll. Samtidigt är det viktigt att lyfta fram att den fortsatta, allvarliga kritiken mot den generella hanteringen av handlingar och dokumentationen inom flera departement, allra främst Utrikesdepartementet, är en återkommande följetong i KU:s granskning. Det här är minst lika allvarligt som att lyfta fram ett enskilt ärende av stort medialt intresse. Dessa delar kommer vi att komma tillbaka till i de följande inläggen.

Fru talman! Jag skulle framför allt vilja nämna ordförande i KU, Karin Enström, och utskottets vice ordförande Hans Ekström. De förtjänar all uppskattning och all uppmärksamhet för att de lyfter KU till en fortsatt god, skarp och rättvis konstitutionell granskning. Det gäller även KU:s ledamöter som har lagt ned så mycket arbete på att göra regeringsformen full rättvisa och driva utvecklingen av vår demokrati framåt.

Bakom detta står ett hårt arbetande och fantastiskt välorganiserat kansli under Peder Nielsens ledning, som förtjänar all aktning. Kansliets stora

noggrannhet är av största vikt för att vår demokrati både ska stå fast och verka framåt och utvecklas. Ett stort varmt tack för detta!
(Applåder)

Anf. 8 JONAS ERIKSSON (MP):

Fru talman! Ledamöter, åhörare! Riksdagsåret går mot sitt slut. Konstitutionsutskottet avslutar våren traditionsenligt med sitt granskningsbetänkande av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.

Gör vi en tillbakablick på det gångna året kan vi se att det varit ett ganska ovanligt år. Turbulent kanske många skulle kalla det. För ett år sedan hade valrörelsen kommit igång. Alla visste att valutgången var oviss, och vi fick under ganska lång tid leva i ovisshet innan en ny regering kom på plats.

Trots både valår, som brukar följas av högt politiskt tonläge, och en övergångsregering under flera månader – där vi inte är vana vid att ha en sådan – gjordes ändå få KU-anmälningar under den period som detta betänkande omfattar. Den förra mandatperioden blev granskningsbetänkandena faktiskt allt tunnare år för år, och det betänkande vi redogör för i dag följer den utvecklingen. Jag ser detta som ett gott betyg för den förra S-MP-regeringen och även den nuvarande.

Fru talman! Nu är det inte så att anmälningar och efterföljande granskningar på något sätt är av ondo. Riksdagens ledamöter har rätt att anmäla ministrar i regeringen till utskottet när man befarar att regeringen och ministrarna inte följer reglerna för regeringsarbetet. KU ska sedan objektivt granska och redovisa vad man kommit fram till har skett respektive inte har skett.

Jag instämmer till fullo i tidigare talares uppfattning om vikten av en saklig granskning utan politiska övertoner. Att spekulera är inget för konstitutionsutskottet. Genom att fokusera på en konstitutionell och juridisk analys bidrar utskottet till en positiv demokratisk utveckling och en rimlig och väl fungerande praxisbildning för både regeringen och riksdagen.

Fru talman! Jag vill tacka presidietts ordförande, vice ordförande och ledamöter samt, liksom alla andra, också kanslipersonalen.
(Applåder)

Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen (kapitel 1)

Anf. 9 ERIK EZELIUS (S):

Fru talman! Vi fortsätter att debattera granskningsbetänkande KU20 och går till kapitel 1, Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen.

Låt mig inledningsvis få tacka utskottets ledamöter och kanslipersonal för arbetet under granskningen. Eftersom vi närmar oss bokslutet för detta riksmöte vill jag även tacka för det gångna året i dess helhet.

Jag kom in i riksdagen 2014 och fick då möjlighet att jobba med en rad olika sakpolitiska områden, men sedan hösten 2018 är min hemvist konstitutionsutskottet. Missförstå mig rätt; tillåt mig påstå att det politiska arbetet har skiftat karaktär.

Prot. 2018/19:106
17 juni

*Gransknings-
betänkande*

Inledning

*Vissa frågor om
regeringens
förhållande till
riksdagen (kapitel 1)*

Dock vill jag framhålla att arbetet under det gångna riksmötet har varit otroligt givande sett till utskottets arbetssätt och verksamhetsområden, vilket ger nya och välbehövliga perspektiv på det politiska arbete som vi finner oss mitt uppe i. Ett stort tack för att jag får vara en del av detta historiska utskott!

För att återgå till debatten gällande detta kapitel finns där bara två händelser som har varit föremål för utskottets granskning. Det är anskaffning av ett luftvärnssystem samt arbetsmarknadsministerns agerande i fråga om Europeiska arbetsmyndigheten. Jag kommer att uppehålla mig vid det senare ärendet.

Anmälan mot arbetsmarknadsministern har sitt ursprung i hennes uttalande i EU-nämnden kopplat till förslaget om inrättande av en europeisk arbetsmyndighet. I stället för att debattera ärendet i sak kan vi koncentrera oss på formerna för regeringens samrådsskyldighet gentemot riksdagen.

Som utskottet konstaterar är formerna sådana att det formellt inte finns en skyldighet för regeringen att samråda med riksdagens EU-nämnd när det gäller ärenden såsom lägesrapporter och informationspunkter.

I sak har regeringen inte heller verkat för någon annan åsikt gentemot rådet, även om det är allmänt känt att riksdagsmajoriteten i det aktuella ärendet inte inkluderar stöd från regeringspartierna. Tvärtom har utskottet konstaterat att regeringen i de fortsatta diskussionerna kring inrättandet av en europeisk arbetsmyndighet verkat för den ståndpunkt som formulerats av dåvarande utskottsmajoritet i arbetsmarknadsutskottet. Svaret till utskottet från Regeringskansliet om regeringens agerande i ärendet torde vara svar nog att det inte har funnits en underlåtenhet i att verka för riksdagens ståndpunkt.

Fru talman! Det är oerhört viktigt att bejaka riksdagens roll i utstakandet av EU:s framtid. Riksdagen är folkets främsta företrädare. För mindre än en månad sedan genomfördes ett EU-val som innebar framgång för EU-skeptiska partier. Det är därför av största vikt att vi som företräder medlemsstaternas nationella parlament slår vakt om inflytande och delaktighet, annars urholkas legitimiteten och det göder de nationalistiska krafter som vill söndra unionen och som vill slå håll på det europeiska samarbetet. Legitimitet är därför, och bör förbli, ledordet i utvecklingen av Europeiska unionen. För detta krävs att vi håller i den nära samverkan som vi har mellan den lagstiftande församlingen – riksdagen – och det verkställande och styrande organet – regeringen.

Sverige är på många sätt ett föredöme i jämförelse med andra medlemsstater. Under den förra mandatperioden hade jag äran att få tjänstgöra i EU-nämnden. Det blev mycket tydligt i möten med representanter från andra medlemsstater att riksdagens inflytande i EU:s lagstiftningsprocess hålls på en mycket hög nivå. Så måste det också förbli.

Med detta som bakgrund går det inte att undgå att ha synpunkter på arbetsmarknadsministerns uttalande i EU-nämnden i förhållande till utfallet under ministerrådet – även om ärendet i dess dåvarande form som en lägesrapport, vilket jag har varit inne på, inte fordrade samråd – eller för den sakens skull att regeringen genom underlåtenhet agerade på ett sätt som skulle stå i strid med riksdagens uppfattning. I detta fall handlade det om att statsrådet *inte* sa någonting, och vid det givna mötet sällade sig statsrådet till en majoritet av rådets representanter som inte yttrade sig. Det

var bara elva medlemsstater som framförde synpunkter på kommissionens förslag.

Trots att detta rentvår statsrådet och regeringen inför dem som hyser misstanke om att agerandet är en följd av en dold agenda innebär det inte att vi kan förbise när snedsteg tas.

Fru talman! Statsrådet yttrade sig vid EU-nämndens sammanträde, trots att det bara var fråga om en lägesrapport, och sa att om en diskussion skulle uppstå vid rådssammanträdet var hennes avsikt att framföra riksdagens ståndpunkt även om det inte fanns en skyldighet för medlemsstaterna att i detta skede då det handlade om en lägesrapport framföra ett ställningstagande i sak gällande kommissionens förslag.

Som är allmänt känt, och som också är upprinnelsen till anmälan mot statsrådet, fullföljde inte ministern det som framfördes vid EU-nämnden. Detta kan vi inte förbise i vårt ställningstagande.

För att värna om legitimiteten för det europeiska samarbetet men framför allt för riksdagens institutioner – såsom EU-nämnden – måste vi kunna vara garanterade att det som riksdagen och regeringen kommer överens om också fullföljs. Det finns inga undantag, oavsett storlek eller karaktär på en politisk fråga. Sveriges riksdags konstitutionsutskott kan inte låta skönhetsfläckar få passera förbi. Det handlar inte bara om det aktuella ärendet utan om ställningstaganden som kommer att vara vägledande för denna regerings och för kommande regeringars arbete i EU-frågor. Riksdagens roll i förankringsprocessen får inte tas lättvindigt. Den signalen anser jag vara tydlig i och med utskottets ställningstagande.

(Applåder)

Anf. 10 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Även jag vill sälla mig till den grupp som tackar utskottskansliet för ett fläckfritt och fantastiskt väl utfört arbete under det gångna riksdagsåret. Det var en kollega som tidigare sa: Utan er hade vi varit förlorade. Jag kan inte annat än instämma i detta.

Jag vill också tacka de andra ledamöterna i utskottet för det arbete som har gjorts och att vi har landat i ett helt enigt betänkande. Det visar på en styrka i vår granskning. Även om vi ibland har mycket olika ingångsvärden har vi till syvende och sist ändå landat i ett gemensamt betänkande. Det är en styrka, framför allt när det som i år inte är tandlöst.

Det första kapitlet i granskningen, som handlar om riksdagens och regeringens förhållningssätt till varandra, är kanske inte det längsta och mest omfattande i detta betänkande. Därför tänker jag inte dra ut på just detta mer än nödvändigt. Men jag vill ändå poängtera ett par saker.

Jag ska börja med det första ärendet i kapitlet som handlar om anskaffning av luftvärnssystem. Riksdagen hade uttryckt ett önskemål till regeringen om en förankring i arbetet med detta. Även om detta uttrycktes endast i form av ett tillkännagivande kom ändå försvarsministern till försvarsutskottet och beskrev vad regeringen hade för avsikt att göra. Men när man gör en förankring ska den gärna på något vis spela roll. Detta skickar konstitutionsutskottet en vink om till regeringen. Om man strax innan förankringen sker uttalar sin intention i en radiointervju kan upplevelsen av förankring föras något. En sådan radiointervju hade med fördel kunnat göras efter utskottssammanträdet i försvarsutskottet, när en sådan förankring skulle ha ägt rum.

Prot. 2018/19:106

17 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
regeringens
förhållande till
riksdagen (kapitel 1)*

Trots detta får jag konstatera att någon förpliktelse rent konstitutionellt att göra en sådan förankring inte kan anses finnas. Därför får vi anse att utskottet inte riktar kritik men möjligen en vink om i vilken tågodning saker rimligen bör göras för att det ska framstå som logiskt.

Den andra punkten under detta kapitel är den punkt som Erik Ezelius uppehöll sig extra vid. Jag håller med om att det är detta av dessa två ärenden som kräver lite extra eftertanke. Det finns visserligen ingen samråds-skyldighet i den situation som man då befann sig i när ministern var i EU-nämnden och hade en dialog där. Men när en minister för EU-nämnden uttalar att om det blir debatt kommer man att uttala den svenska ståndpunkten – det var tydligt på EU-nämnden vad den svenska ståndpunkten var – ska man som EU-nämnd och som riksdag kunna lita på att någonting sådant gäller. Där blir det också ett tydligt uttalande från konstitutionsutskottet om att så ska vara fallet.

Jag tycker att det är bra att vi kan samla oss kring denna form av uttalanden även i de ärenden som kanske inte tar upp absolut mest av vår tid. Anledningen är kanske att vi håller med varandra om att detta är rätt och riktigt att uttala.

Anf. 11 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Vi har kommit till vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen. Om det låter som om ledamöterna säger samma sak beror det på att vi sjunger från samma noter. Det är som sig bör; det är inget misstag.

Vi noterar att utskottet har granskat förankringen i riksdagen när det gäller anskaffningen av ett luftvärnssystem. Vid granskningen konstateras att riksdagens beslut om förankring har haft formen av ett tillkännagivande och alltså inte uppställts som ett bindande villkor i själva bemyndigandet av anskaffningen.

Av tillkännagivandet framgick inte i vilket skede förankringen skulle ske. Försvarsutskottet informerades i förväg om att regeringens skrivelse om anskaffningen skulle komma att överlämnas till riksdagen efter regeringens beslut i frågan. Det har inte lett till någon åtgärd från försvarsutskottets sida.

I granskningen uppmärksammar vi även att försvarsministern i en radiointervju uttalade sig om att Sverige skulle köpa det aktuella luftvärnssystemet. Detta gjorde han innan han informerade försvarsutskottet om den planerade anskaffningen. Vad tycker KU om det? Ja, med KU-språk sägs följande: ”Om syftet med informationen från försvarsministerns sida var att den skulle utgöra ett led i en förankringsprocess hade uttalandet i media med fördel kunnat vänta till efter sammanträdet, enligt utskottet.”

Jag sätter punkt där och låter den meningen tala för sig själv. Utskottet skriver sedan:

”Vidare har utskottet granskat arbetsmarknadsministerns agerande i fråga om Europeiska arbetsmyndigheten. Någon formell skyldighet att samråda med EU-nämnden finns inte när det gäller lägesrapporter eller liknande informationspunkter inför rådsmöten. I det granskade fallet hade arbetsmarknadsministern emellertid inför EU-nämnden uttalat att hon skulle framföra den svenska ståndpunkten om det skulle komma att bli en diskussion vid rådsmötet. Det är enligt utskottet angeläget att regeringen följer upp vad som sagts i EU-nämnden, även om det inte har funnits en

samråds skyldighet i grunden. När det kom att bli en diskussion i sak om den föreslagna arbetsmyndigheten borde arbetsmarknadsministern därför mot bakgrund av sitt uttalande i EU-nämnden ha yttrat sig för att framföra den svenska ståndpunkten.”

Där sätter KU punkt.

Anf. 12 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Föregående talare har gått igenom och pekat på två ärenden i det kapitel vi nu diskuterar. Det är dels granskningen av förankringen i riksdagen av anskaffningen av ett luftvärnssystem, dels arbetsmarknadsministerns agerande i fråga om Europeiska arbetsmyndigheten. Jag ska kommentera dessa ärenden, men jag behöver inte gå in på dem i sak eftersom föregående talare har redogjort för dem mycket väl.

Fru talman! Detta är två ärenden som visar att det inte enbart handlar om förmågan att följa formella regler till punkt och pricka – det har KU nämligen konstaterat är gjort – utan att även en följsamhet gentemot våra institutioners behov av insyn och förväntan på saklighet och uppriktighet är eftersträvansvärd. Detta är också något som KU faktiskt konstaterar. För att de folkvaldas arbete ska fungera på allra bästa sätt och för att förtroendet för makt- och uppgiftsdelningen mellan riksdag och regering ska upprätthållas är det viktigt att information lämnas i rätt tid, att den är saklig och riktig och att den sedan följs upp. Förankring ska ske på ett förtroendefullt sätt institutionerna mellan.

Dessa två ärenden visar, fru talman, att det är bättre att informera en gång för mycket än en gång för lite. Det är bättre att vara ute i god tid än för sent, och det är bättre att vara aktsam om löften som utges. Förtroenden som fås i riksdagen behöver också följas och göras uppföljningsbara.

Anf. 13 PER SÖDERLUND (SD):

Fru talman! Som jag sa i mitt inledningsanförande har konstitutionsutskottet även möjlighet att skingra misstankar om att felaktigheter begåtts. Någon sa tidigare att vi också kan erbjuda vägledning i hur processen kan förbättras.

Det är väl ungefär det som har skett i konstitutionsutskottets granskning av anskaffningen av ett luftvärnssystem. Där har utskottet kommit fram till att inga formella felaktigheter har förekommit. Riksdagen hade bemyndigat regeringen att besluta om anskaffning av ett nytt medelräckviddigt luftvärnssystem. Anskaffningen skulle dock förankras i riksdagen, exempelvis genom en skrivelse från regeringen, men man har inte angett i vilket skeende förankringen skulle ske.

Under våren och sommaren 2018 informerade regeringen försvarsutskottet om att regeringens skrivelse skulle komma att överlämnas till riksdagen efter regeringens beslut. Detta gav inte anledning till någon åtgärd från försvarsutskottets sida. Man kan därmed anse att försvarsutskottet var nöjt med den ordningen. Vid försvarsutskottets sammanträde den 1 augusti 2018 lämnade försvarsministern information om den planerade anskaffningen och att regeringen hade för avsikt att besluta om anskaffningen dagen därpå. Före sammanträdet uttalade sig försvarsministern i en radiointervju om att det aktuella luftvärnssystemet skulle köpas in, och det är väl egentligen det som anmälan handlar om.

Prot. 2018/19:106

17 juni

Gransknings-
betänkande

Vissa frågor om
regeringens
förhållande till
riksdagen (kapitel 1)

Konstitutionsutskottet anser att uttalandet i radiointervjun med fördel hade kunnat vänta till efter det att försvarsutskottet informerats. Där i består den vägledning jag nyss nämnde. Hade man gått till väga så som konstitutionsutskottet föreslår hade det med stor sannolikhet inte lett till någon KU-anmälan.

Handläggning av vissa regeringsärenden m.m. (kapitel 2)

Anf. 14 IDA KARKIAINEN (S):

Fru talman! Jag ska redogöra för det kapitel i vår granskning som benämns Handläggning av vissa regeringsärenden m.m., där vi behandlar totalt fyra anmälningar.

I ärendet om beredningen av förslag om en ny möjlighet till uppehållstillstånd – mer känt som gymnasielagen – tar anmälningen sikte på själva beredningen av ärendet. Fanns det skäl att bereda en extra ändringsbudget eller ej? Och hur förhöll sig regeringen till Lagrådets synpunkter?

Lagrådet hade synpunkter gällande lagförslaget. En regering behöver dock inte följa Lagrådets synpunkter till punkt och pricka; däremot ska den i sin proposition motivera varför synpunkter har tillgodosetts eller inte. Vi konstaterar att regeringen har motiverat detta och att den har argumenterat för sina ställningstaganden.

När det gäller budgetfrågan konstaterar vi i utskottet att det är möjligt för regeringen att avvika från gängse rutiner men att det bör kunna undvikas genom god framförhållning och beredskap av regeringen. Ska man lämna en extra ändringsbudget är det viktigt att det är väl motiverat. Vi ser att regeringen har redogjort för sina motiv, och vi noterar även att finansutskottet i det aktuella ärendet inte hade några invändningar mot regeringens bedömning att det fanns särskilda skäl för att lämna förslaget till riksdagen. Vi noterar att utskottet inhämtade kompletterande synpunkter på lagförslaget och att riksdagen sedan beslutade i enlighet med finansutskottets förslag.

Fru talman! Ett annat ärende som vi granskat handlar om en pressekreterares anställning vid Försvarsdepartementet och dennes kopplingar till ett företag verksamt inom försvarsbranschen.

Det är viktigt att alla som arbetar i det offentliga gör det med stor integritet och stor respekt för allmänhetens förtroende. Att ha en bisyssla vid sidan om eller nära kopplingar till privata intressen som kan gynnas av ens offentliga anställning kan skada allmänhetens förtroende för statsförvaltningen och äventyra myndigheternas verksamhet. Därför finns bestämmelser om jäv i regeringsformen, liksom bestämmelser om förtroendeskadliga bisysslor i lagen om offentlig anställning. Utöver detta har Regeringskansliet utarbetat etiska riktlinjer som rör alla dess anställda.

I detta fall kan vi konstatera att den anställda vid anställningstillfället meddelade att engagemang och ägande i bolaget var avvecklat, trots att kopplingar fortfarande fanns kvar. Vi konstaterar också att försvarsmministern agerade så fort han fick kännedom om uppgifterna. Vi finner dock skäl att notera att det inte blev känt tidigare, varför vi tycker att Regeringskansliet har anledning att se över sina rutiner när det gäller anställdas eventuella bisysslor.

Fru talman! Vi har vidare granskat ytterligare ett ärende som handlar om en del kopplat till Utrikesdepartementet och säkerhetsrådskampanjen.

Säkerhetsråds kampanjen torde vara den mest utredda och genomlysta kampanj Sverige någonsin ägnat sig åt – vilket är bra, eftersom det var ett stort och viktigt åtagande. I detta fall är det en utvärdering som står i fokus och huruvida handlingsoffentlighet gällde för hela utvärderingen. Utrikesdepartementet gjorde gällande att det var fråga om en intern utvärdering där man ämnade offentliggöra enbart slutsatserna.

Den medarbetare som utförde utvärderingen hade en tidsbegränsad anställning i Regeringskansliet med placering på Utrikesdepartementet och skulle enligt uppdragsbeslutet genomföra utvärderingen på ett självständigt sätt. Medarbetaren förfogade dock inte över det slutliga resultatet av utvärderingen.

Det är detta förhållande som har blivit omdiskuterat. Det finns en viss diskrepans mellan utvärderarens och Utrikesdepartementets bedömningar. Vi menar att detta är olyckligt och vill framhålla att departementet vid uppdragsförhållanden av detta slag noggrant bör gå igenom uppdragets karaktär och göra en tryckfrihetsrättslig analys.

Vidare gav Utrikesdepartementet missvisande information på en fråga från Dagens Nyheter gällande huruvida det fanns ytterligare handlingar som inte var allmänna kopplade till slutsatserna i utvärderingen.

Vi ska påpeka, som tidigare talare också har nämnt, att Utrikesdepartementet oavsett partifärg har en särskild utmaning gällande handlingsoffentligheten i den svenska statsförvaltningen, då Utrikesdepartementet dels har utlandsmyndigheter, dels arbetar med ärenden som har med utrikessekretess att göra.

I detta ärende är statsrådet ansvarigt för de brister som har framkommit. Dock noterar utskottet att det har initierats ett omfattande arbete för att få ordning och reda på handlingarna i Utrikesdepartementet.

Fru talman! Vi kommer nu in på det ärende i konstitutionsutskottets granskning som fått störst uppmärksamhet, nämligen regeringens beslut att skilja Ann-Marie Begler från tjänsten som generaldirektör på Försäkringskassan och förordna vederbörande på Regeringskansliet.

Till att börja med måste vi klargöra på vilka premisser generaldirektörer anställs och skiljs från sina positioner samt hur de får andra uppdrag.

Regeringen fattar beslut om att anställa generaldirektörer. Dessa får ett förordnande på sex år, och regeringen äger under anställningen rätten att förflytta dem inom statsförvaltningen. Men detta får man inte göra hur som helst. Man förhåller sig till lagen om offentlig anställning, i folkmun kallad LOA, men fattar inga direkta LOA-beslut vid förflyttningar. Så här har alla regeringar, oavsett partifärg, gjort.

En regering måste kunna flytta på generaldirektörer, annars kan vi inte utkräva ansvar för statsförvaltningen av regeringen. Men det betyder inte att regeringen kan flytta generaldirektörer på ett godtyckligt sätt eller hur som helst.

Var då detta en godtycklig förflyttning?

I underlagen har vi kunnat ta del av att regeringen tyckte att Försäkringskassan brustit i sin samverkansskyldighet och att även andra aktörer – inte bara regeringen – har pekat på bristerna, till exempel Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Landsting, Arbetsförmedlingen och Läkarförbundet.

Med anledning av detta anför regeringen att de haft osedvanligt många myndighetsdialoger med Försäkringskassan samt tillskrivit myndigheten

inte mindre än åtta uppdrag gällande samverkansskyldigheten. Det är den grund för förflyttningen som regeringen anför och som den dåvarande generaldirektören inte håller med om. Men förflyttningsbeslutet är således motiverat.

Vi konstaterar att de olika bilderna är olyckliga, att det hade behövt bli en tydligare förankring hos Försäkringskassans styrelse och att det hade kunnat föreligga en tydligare dokumentation i ärendet.

Men vad gäller dokumentationen säger vi i utskottet också att det bör beaktas vilken dokumentation som bör göras. Vi tror att det vore olyckligt att rikta ett generellt krav på dokumentation. Vid varje enskild förflyttning föreligger särskilda skäl, och det skulle vara en ökad administrativ börda för en regering om den behövde dokumentera detta varenda gång.

Dessutom finns det väldigt känsliga uppgifter rörande en regerings förhållande till generaldirektörerna och hur de sköter sitt jobb. Vi vill inte att detta ska dokumenteras vid varje enskilt tillfälle. Vi tror att det vore olyckligt för utnämningmakten, och det urholkar också förtroendet mellan regering och generaldirektör.

Fru talman! Det har hävdats att Annika Strandhäll har både ljugit inför KU och brutit mot arbetsrätten. Det finns inget stöd för dessa påståenden i den här granskningen.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag sätter en stor heder i att få vara ledamot av konstitutionsutskottet tillsammans med kollegorna i kammaren.

Jag sätter en heder i att få arbeta med de frågor och lagar som utgör fundamentet i vårt samhälle och vår demokrati, nämligen grundlagarna. Det kräver omsorgsfullhet, noggrannhet, ansvarstagande och eftertänksamhet. Det är något annat än den politiska kontexten i övrigt, där kriget om vitsigaste tweet pågår och där politiker tävlar om vem som kan göra flest politiska poäng i en debatt. Det är ytlig politik, vilket inte lämpar sig för konstitutionsutskottet om vi ska arbeta med att värna vår konstitution.

Men jag sätter inte bara en heder i att få arbeta med själva sakfrågorna utan också i att få delta i konstitutionsutskottets viktiga och särskilda arbete med granskningen av hur riket styrs.

Jag känner mig stolt över att i detta sammanhang kunna lägga partipolitiskt käbbel åt sidan och i stället kliva in i rollen som den goda interna revisor som konstitutionsutskottet är ämnat att vara. Det är bitvis tufft, och det kräver en hög grad av integritet.

Vi ska, så gott det går, försöka att vara objektiva, oavsett färg på regeringen, och granska statsrådets tjänsteutövning. Var och en av oss riksdagsledamöter har möjlighet att anmäla ett statsråd till konstitutionsutskottet för granskning om ledamoten inte tycker att statsrådet följt de gängse regler som följer av ämbetet. Det är en central del i legitimiteten för regeringen att tåla ett sådant förfarande.

Men det är upp till oss att se till att granskningen håller sig saklig och inte urartar i partipolitik. Jag ska inte försvara fel begångna av ett statsråd, även om statsrådet är en partikamrat. På samma sätt ska jag inte rikta ogrundad kritik mot ett statsråd bara för att jag tillhör oppositionen. Vår granskning måste vara välgrundad i de fakta vi kunnat finna, och vi behöver vara eniga – annars blir det som KU uttalar varken legitimt eller seriöst.

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag drar ut på tiden lite grann, men detta känns viktigt att få säga.

För inte så många år sedan var KU på väg åt det hållet, precis som många har varit inne på tidigare. Det är tack vare ett gediget arbete av Björn von Sydow och Andreas Norlén som utskottet nu har kunnat landa i eniga granskningsbetänkanden.

Fru talman! Det är med stor sorg jag konstaterar hur lätt det är att återigen hamna där KU var för ett antal år sedan: i partipolitik och stor oenighet.

I denna granskningsprocess, framför allt vad gäller ärendet om förflyttningen av Försäkringskassans generaldirektör, har vi varit på väg i diket många gånger. En del har hävdat att statsrådet har ljugit och brutit mot arbetsrätten eller redan i utfrågningen bestämt vilka fel som är begångna och på vilket sätt de är begångna. Detta har gjorts innan alla fakta legat på bordet.

Och när partiledningar i förväg har bestämt sig för vad KU ska komma fram till sätter ledningarna sina ledamöter i konstitutionsutskottet i en oerhört svår situation, vilket var precis vad som hände i ärendet om förflyttningen av Försäkringskassans generaldirektör.

Men, fru talman, det är med glädje jag konstaterar att vi återigen helgar KU:s legitimitet och landar i ett enigt, balanserat slutbetänkande.

När partipolitiken i övrigt känns som en vindflöjel som ändras beroende på hur dagens politiska vindar blåser är det viktigare än någonsin att konstitutionsutskottets granskningsarbete står pall. Det är med heder och stolthet jag är med i detta utskott.

Tack till kansliet för ert förträffliga arbete! Tack, utskottskollegor, för detta riksmöte! Tack till ordföranden och vice ordföranden för ert arbete i presidiet! Särskilt tack till veteranerna i utskottet, som har varit en klippa i att lotsa oss som är nya i arbetet!

(Applåder)

Anf. 15 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Om det tidigare kapitlet vi debatterade var ett begränsat sådant får vi väl anse att detta är något mer omfattande. Det innehåller fyra intressanta och spännande ärenden, varav det första handlar om en lag om ny möjlighet till uppehållstillstånd, också känd som gymnasielagen.

Det här ärendet innehåller en rik flora av konstitutionella överväganden. Det handlar om Lagrådets ställning och roll, det handlar om beredningskravet inför att en proposition lämnas till riksdagen och det handlar om regeringens ansvar att vara beredd på att leda riket även i en svår och knepig situation som kan kräva snabb handlingskraft.

Sammanfattningsvis får man väl säga att det är ett ärende kring vilket det har rått väldigt olika uppfattningar rent politiskt. Men när vi granskat hur arbetet har gjorts rent formellt har vi kunnat konstatera att det såklart finns förbättringsområden. Ett sådant förbättringsområde är möjligen beredskapen med vilken regeringen bör bestycka sig för att vara säker på att kunna hantera en uppkommen situation.

I betänkandet konstaterar vi bland annat att det var ett tillstånd där vi hade fått ett stort inflöde av människor som sökte uppehållstillstånd i Sverige under hösten 2015 och att de här personerna i stor utsträckning riskerade att hinna fylla 18 innan en prövning av deras ärenden kunde bli klar. Det borde i det läget ha stått klart att man kunde behöva en viss beredskap

för att hantera en sådan situation och de eventuella konsekvenser som det innebar.

Jag tycker också att det är viktigt att i det här sammanhanget framhålla Lagrådets väldigt viktiga granskande funktion inför att en proposition avlämnas till riksdagen. I Lagrådet sitter några av rikets absolut mest erfarna och kompetenta jurister, och deras råd väger tungt.

Som har nämnts tidigare har regeringen möjlighet att avvika från Lagrådets rekommendationer och synpunkter om man motiverar detta. Riksdagens utskott har då till uppgift att granska huruvida motiveringarna är till fyllest. Här kan det finnas skäl att påminna riksdagens utskott om den väldigt viktiga granskande funktion man har när man behandlar en proposition där Lagrådet har riktat kritik eller ifrågasättanden.

Sedan kommer vi då till frågan om beredningskravet inom ramen för det här ärendet. Här kan man ha en rad olika infallsvinklar. Men det som är viktigt för konstitutionsutskottet är att säkerställa huruvida kravet är uppfyllt. Konstitutionsutskottet har då ställts inför frågan: När var kravet uppfyllt? Var det när propositionen avlämnades till riksdagen, eller var det efter det att finansutskottet hade vidtagit ytterligare beredning av ärendet? Om detta uttalar sig inte utskottet skarpt. Men vi konstaterar att finansutskottet inte riktade någon kritik mot beredningskravets uppfyllande när man valde att behandla propositionen. När talmannen valde att ställa frågan under proposition var det ytterligare en punkt längs vägen. Riksdagen valde till slut att bifalla propositionen, om än med väldigt olika bevekelsegrunder rent politiskt när det väl kom till kammaren.

Fru talman! En personlig reflektion är att vi nog vissa gånger, även i andra utskott utanför konstitutionsutskottet, behöver fästa lite extra vikt vid just den här formen av formell prövning när vi får propositioner till Sveriges riksdag, eftersom det av finansutskottets betänkande inte framgår huruvida man har godkänt eller inte godkänt de skäl som anges för att avvika från Lagrådets rekommendationer.

I det här kapitlet i betänkandet ryms också ärendet om pressekreteraren hos försvarsministern, som innan hon inledde sin tjänst hos försvarsministern hade ett företag som var verksamt inom försvarsindustrin. Det var en bisyssla som vid anställningen konstaterades kanske inte var helt lämplig. Det vidtogs då åtgärder i det att den aktuella personen valde att sälja och avyttra sina aktier i företaget.

Det kom så småningom till allmän kännedom att de hade avyttrats till en närstående, vilket får anses vara mindre lämpligt, framför allt utifrån att det inte är fråga om vilken ministerpost som helst utan en ministerpost som har att göra med rikets försvar och säkerhet. Och trovärdigheten för just den formen av politiska poster måste värnas, framför allt i förhållande till övriga länder.

När något sådant här sker ligger det såklart ett stort ansvar hos den enskilde att vara transparent mot sin arbetsgivare och vara uppriktig och ärlig. Men vi kan konstatera att när man hanterar den här formen av väldigt viktiga delar av rikets styrelse kan det finnas skäl att i nuläget se över rutinerna för hur man följer upp den här formen av kontroller av bisysslor. Detta säger också utskottet.

När hela värdet i bolaget i det aktuella fallet låg i de personliga kontakter som ägaren av bolaget själv hade skulle man kunna anse att det fanns

skäl att ställa ytterligare någon kontrollfråga kring hur värdet i bolaget skulle kunna bibehållas trots att ägaren avyttrade aktierna till någon annan.

Ärendet om utvärdering av säkerhetsrådskampanjen är också detta någonting som väcker intresse för dem som är konstitutionellt intresserade, kanske till och med även utanför denna mycket snäva krets människor på vår jord. Utvärderaren, som var anställd under en begränsad tidsperiod, hade en uppfattning om vilken roll och ställning han hade, och Utrikesdepartementet hade möjligen en annan nyans i uppfattningen om vilken ställning personen i fråga hade. Detta är såklart någonting som kan vara bra att klargöra, och det i ett ganska tidigt skede av en anställning så att det inte råder oklarheter kring detta.

Det finns några förutsättningar för att en handling ska anses vara allmän. Antingen är den upprättad eller inkommen. Vår granskning har riktat in sig på att avgöra huruvida handlingarna i just det här ärendet var upprättade eller inkomna, och då är den granskades ställning avgörande för vilket de är.

Här kan vi konstatera att vi kanske inte kan klarlägga huruvida de är upprättade eller framför allt inkomna, eftersom det är brist på praxis just vad gäller en inkommen handling från en tidigare anställd som skickar in en handling som har att göra med vad personen i fråga har arbetat med på en arbetsplats tidigare. I detta fall tar utskottet inte ställning till det juridiska, eftersom rättsläget inte är helt glasklart.

Det vi däremot konstaterar är att handläggningen av begäran från Dagens Nyheter, och i någon mån också från utrikesutskottet, tog rätt lång tid – faktiskt för mycket tid. Det var dessutom så att när man svarade på begäran från Dagens Nyheter hänvisade man till ett felaktigt lagrum. Detta förtog Dagens Nyheter s möjligheter att följa upp denna begäran rättsligt.

Hanteringen av våra allmänna handlingar är en viktig del i vårt demokratiska styrelseskick och transparensen i hur vi leder landet. Det var något som vi tidigt i vår demokratiska historia valde att bestämma oss för skulle vara en hörnsten för vårt sätt att förvalta rikets styrelse. Därför är det viktigt att vi fortsätter att slå vakt om detta i vår roll som konstitutionsutskott men även som företrädare för folket i olika roller. Därför är det synnerligen tråkigt att vi har detta som ett återkommande tema i konstitutionsutskottets granskningar – något som vi över tid bör ha kommit till rätta med.

Fru talman! Jag vill avsluta med det kanske mest omtalade ärendet i detta kapitel. Det handlar om förflyttningen av Försäkringskassans före detta generaldirektör Ann-Marie Begler.

När man anställer någon som generaldirektör tar man som regering på sig ett arbetsgivaransvar. Det är ett speciellt arbetsgivaransvar som bygger på ett förordnande, och det ska förhålla sig till lagen om offentlig anställning.

Man har självfallet rätten att göra en förflyttning. Och det har uttryckts oro för att konstitutionsutskottet, om det är för tydligt i sin konstruktiva revisionskritik, skulle inskränka regeringens möjligheter att hantera förflyttningar av generaldirektörer.

Jag vill i sammanhanget möjligen påpeka att kammarens ledamöter gör väl i att fundera över regeringsformens första kap. 1 § tredje stycket om att den offentliga makten utövas under lagarna. Det är ofrånkomligt, och det är därför viktigt att alltid förhålla sig till lagarna när man utövar den formen av makt. Det är därför som utskottet också konstaterar att det är

viktigt att hålla sig till lagen om offentlig anställning när man gör förflyttningar av generaldirektörer. Detta är inte att inskränka utnämningmakten eller förflyttningsinstrumentet, utan detta är att säkerställa rättssäkerheten när så sker.

Det ska finnas synnerliga skäl om en förflyttning sker omedelbart. I sammanhanget kan konstateras att Ann-Marie Begler när hon blev informerad om sin förflyttning hemställde hos departementets företrädare om att få sådana synnerliga skäl redovisade för sig. Utskottet konstaterar att det inte var en frivillig förflyttning, att hon inte heller upplevde det som en frivillig förflyttning och att några synnerliga skäl aldrig redovisades.

Det ska finnas en samsyn eller en frivillighet i sammanhanget, och vi får väl konstatera att det inte fanns någon frivillighet. En frivillighet innebär att det i praktiken, i realiteten, sker på den anställdes eget initiativ. Utskottet konstaterar att det ankommer på statsrådet att säkerställa att dialogen fungerar mellan arbetstagare och arbetsgivare i detta sammanhang. Här kan konstateras en bristande dialog i detta avseende.

Det har framförts att det har funnits flera olika uppdrag från regeringen till Försäkringskassan och Försäkringskassans generaldirektör om att förbättra den så kallade samordningsskyldigheten. Detta är rätt och riktigt, men flertalet har också vittnat om att dialogen kring hur detta har uppfattats och vilket missnöje som har funnits med hanteringen av samordningsskyldigheten kunde ha varit bättre. Dokumentation om detta och själva förflyttningen har varit svår eller omöjlig att uppbära.

Slutligen konstaterar konstitutionsutskottet att när man har en myndighet som är en styrelsemyndighet är det rimligt att anta att styrelsen bör vara informerad om denna form av avgörande ledningsfrågor för myndigheten.

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag har dragit över min talartid.

Anf. 16 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Även jag vill tacka mina kollegor i utskottet för goda diskussioner. Hjärtligt tack även till vårt mycket kunniga och flitiga utskottskansli!

Politiskt går det en skarp skiljelinje i kammaren i synen på samhällsnyttan med migration och Sveriges framtida utmaningar på området. Eftersom konstitutionsutskottets granskning emellertid inte rör de politiska beslutens materiella innehåll utan det sätt på vilket de tillkommit kommer jag i mitt anförande att hålla mig till just det.

Jag talar givetvis om beredningen av förslag om en ny möjlighet till uppehållstillstånd. Jag kommer inte heller alltför mycket i detalj att redogöra i sak för vad som förevarit i ärendena då det finns mycket bra och i detalj utförliga underlag i den skriftliga versionen av dessa ärenden.

Med detta sagt vill jag dock särskilt lyfta fram några punkter i vårt ställningstagande som jag tycker är särskilt angelägna.

Utskottet framhåller betydelsen av upprätthållandet av såväl regeringsformens beredningskrav som Lagrådets granskning. Genom dessa skapas förutsättningar för kvalitet i lagstiftningsarbetet. KU pekar även på vikten av bestämmelserna i riksdagsordningen och budgetprocessen för upprätthållandet av principen om en fullständig och samlad budgethantering, även i samband med ändringar i statens budget.

I det aktuella fallet har bland annat Lagrådet haft synnerligen skarpa synpunkter på förslaget och anfört att gränsen har nåtts för vad som är acceptabelt i fråga om hur lagstiftning kan utformas. Regeringen, som har haft en politisk vilja att trots denna mycket skarpa kritik införa lagen, har då bemött Lagrådets kritik i propositionen och skaffat ett parlamentariskt underlag för att få igenom lagändringen i kammaren.

KU har tidigare uttalat att sådan argumentation är viktig för att riksdagen i beredningen av en proposition ska ges möjlighet att överväga de skäl som ligger bakom ställningstagandet att inte följa Lagrådet.

Utskottet har även haft att granska om regeringen hade kunnat undvika ett hastverk genom att ha tillräckligt god omvärldsbevakning. KU konstaterar att beredning i vissa lägen behöver avvika från gängse rutiner men att behovet av brådskande beredningar i viss utsträckning bör kunna undvikas genom kontinuerlig omvärldsbevakning, god framförhållning och beredskap.

Under hösten 2015 tog Sverige emot ett betydande antal asylsökande. Detta medförde bland annat hög belastning på Migrationsverket. Verket framhöll vid flera tillfällen att flera ensamkommande unga riskerade att hinna fylla 18 år innan deras ärenden blivit behandlade. Samtidigt uppgav Migrationsverket i en prognos i juli 2017 att samtliga asylsökande som kommit till Sverige 2015 och 2016 skulle få sina ärenden prövade av myndigheten i tid.

Även om asylprocessen under aktuell period var speciell vill KU understryka vikten av att regeringen och Regeringskansliet genom kontinuerlig omvärldsbevakning, god framförhållning och beredskap är insatta i olika frågeställningar så att ärenden, så långt det är möjligt, kan beredas i enlighet med gängse rutiner.

Fru talman! I ärendet om förflyttningen av Försäkringskassans generaldirektör finns en del saker att anmärka på. Jag vill dock framhålla att jag är glad att vi kunde bli eniga i denna för många så laddade fråga.

För att den statliga förvaltningen ska fungera som avsett krävs rätt styrning. De statliga myndigheterna har i flera avseenden en självständig ställning. Förvaltningen lyder samtidigt under regeringen och har till uppgift att förverkliga dess politik.

Fungerar inte dessa två funktioner – regeringens lagenliga styrning och den statliga förvaltningens självständiga genomförande av politiken – fungerar inte samhället. Just därför är den granskning som konstitutionsutskottet utför så viktig, och just därför är det så viktigt att de principer som följer av våra ställningstaganden verkligen iakttas. Regeringen måste följa lagen om offentlig anställning.

Den gällande ordningen för att skilja eller förflytta en myndighetschef från en anställning syftar till att säkerställa myndigheternas och deras chefers självständighet. Därför måste det finnas sakliga och objektivt godtagbara skäl för att ett beslut om förflyttning av en myndighetschef ska kunna verkställas.

Det måste vidare ankomma på regeringen att bereda frågor om utnämningar och förflyttningar på ett sådant omsorgsfullt sätt att det kan förutsättas att myndighetschefen i fråga ska komma att stanna kvar under den tid förordnandet avser.

Det är vid det här laget vida bekant att företrädarna för regeringen och den tidigare generaldirektören har olika uppfattning om vad som har förekommit i myndighetsdialogerna och i dialogen om Beglers fortsatta anställning som generaldirektör. Detta är, som utskottet har konstaterat, otillfredsställande.

För att granskningen ska bli meningsfull måste KU kunna förvänta sig att de uppgifter som lämnas bidrar till att skapa klarhet och ger en rättvisande bild av vad som har skett.

Vad som har klarlagts är att förflyttningen skedde mot hennes vilja. När hon efterfrågade skälen för att genomföra förflyttningen av henne möttes hon av tystnad.

Statsrådet måste försäkra sig om att rätt förutsättningar föreligger för att flytta en myndighetschef från dennes anställning och att dessa också tydligt uppmärksammas för myndighetschefen.

Utöver detta har framkommit att det saknats erforderlig dokumentation om flytten och att myndighetens styrelse inte involverats i tillräcklig utsträckning.

Som jag sa för en stund sedan: Om den politiska styrningen över myndigheterna brister fungerar inte samhällsapparaten som det är tänkt. För de brister som uppdragats i granskningen bär statsrådet ansvaret.

Fru talman! Slutligen ett par ord om anställningen av en pressekreterare vid Forsvarsdepartementet.

KU:s ställningstagande tar fasta på något mycket väsentligt, och jag läser nu innantill de två första meningarna i vår gemensamma text: "För respekten och förtroendet för vår demokrati är det angeläget att regeringen och dess myndigheter beaktar allas likhet inför lagen samt iakttar saklighet och opartiskhet. Det bör inte finnas ens skäl att misstänka att någon i regeringen eller Regeringskansliet gynnar t.ex. sig själv eller någon närstående."

Vad som i korthet har förevarit är att en pressekreterare till försvarsmi-
nister i samband med sin anställning har påstått att hon har avvecklat engagemanget i sitt bolag när hon i själva verket har överlåtit detsamma till en närstående. Eftersom departementet inte uppmärksammade detta i rätt tid finner KU att rutinerna bör ses över i syfte att säkerställa att arbetstagar i Regeringskansliet i erforderlig utsträckning görs uppmärksamma på sitt ansvar vad gäller saklighet och opartiskhet och på de etiska riktlinjerna.

Fru talman! För en tid sedan granskade Gruppen av stater mot korruption det svenska arbetet på området och noterade då att bestickning är väldigt ovanligt i Sverige men att intressekonflikter och vänskapskorruption är desto vanligare. Gruppen menade att medvetenhet om dessa former av korruption är nödvändig och att regler riktade mot höga tjänstemän och polispersonal behöver förtydligas avseende redlighet och intressekonflikter.

Konstitutionsutskottet är således i gott sällskap när vi når slutsatsen att Regeringskansliet närmare bör överväga om det finns behov av en tydligare reglering när det gäller anställda i Regeringskansliet. Respekteras inte grundlagens krav på saklighet och opartiskhet undergrävs förtroendet för det allmänna.

Att detta och mycket annat uppmärksammas och granskas av ett enigt konstitutionsutskott tyder ändå på att kontrollfunktionerna fungerar och fyller sin funktion.

Anf. 17 LINDA YLIVAINIO (C):

Fru talman! Ärendet om förflyttningen av Försäkringskassans generaldirektör är det ärende som under årets vårgranskning tilldragit sig störst uppmärksamhet. Låt mig därför ta tillfället i akt att diskutera några av de frågor som förekommit i den allmänna debatten.

Först detta med att statsrådet Strandhäll lämnat olika uppgifter om orsaken till förflyttningen, dels på pressträffen den 27 april 2018, dels vid KU:s utfrågning den 25 april i år.

Att det förhåller sig så att det finns en viss diskrepans mellan statsrådets uttalanden vid dessa tillfällen är obestriddigt och enkelt kontrollerbart för vem som helst genom att i efterhand titta på dessa utsändningar. Det intressanta är hur det kommer sig att det finns en diskrepans.

En av statsrådets dåvarande statssekreterare lämnade i KU:s utfrågning den 8 april förklaringen att orsaken till att statsrådet på pressträffen förra året inte var ännu mer kraftfull i sin kritik av det sätt på vilket Försäkringskassan brustit i samverkansskyldigheten under den dåvarande generaldirektörens ledning var att statsrådet redan kommunicerat detta direkt till generaldirektören och inte hade något behov av att kritisera generaldirektören offentligt.

Jag är på det klara med att inte alla godtar den uppgiften, men jag vill ändå framhålla att det har lämnats förklaringar. Diskrepansen har inte lämnats därhän.

Jag vill också framhålla att Strandhäll och hennes statssekreterare varit konsekventa om orsakerna till avskiljandet av den dåvarande generaldirektören och hanteringen av ärendet från första svarspromemorian till KU den 21 februari i år och därefter under all inhämtning av underlag, såväl skriftligt som muntligt.

Även här vet jag att inte alla låter sig övertygas om statsrådets uppgivna skäl, men jag vill ha det sagt att man inte på goda grunder kan påstå att det i KU:s utredning lämnats motsägelsefulla uppgifter från statsrådets medarbetares håll.

Herr talman! Utanför kammaren och tyvärr till och med här i kammaren har det redan använts starka ord om detta granskningsärende. Partiledare och kollegor som själva inte sitter i konstitutionsutskottet har i maj dragit långtgående slutsatser om KU:s granskning. Det har påståtts att Strandhäll farit med osanning i KU. Det har påståtts att regeringen brutit mot arbetsrätten.

Jag tycker att dessa påståenden är allvarliga och djupt olyckliga. De har inte bara föregripit KU:s granskning. Jag skulle vilja gå så långt som att säga att de har förgripit sig på KU:s granskning.

Påståendena är allvarliga därför att de saknar täckning. De saknade täckning när de uttalades i denna kammare, och de saknar fortfarande täckning. Riksdagen är folkets främsta företrädare. Vi lever och verkar i förtroendebranschen. När inte vi i denna kammare kan hålla oss till verkligheten, hur ska vi kunna begära att andra ska göra det utanför denna kammare i det alltmer polariserade debattklimatet?

Låt mig därför kommentera dessa påståenden.

Har statsrådet Strandhäll farit med osanning i KU? Nej, det är inte visat i KU:s utredning. Alla är överens om att statsrådet, hennes dåvarande statssekreterare och den dåvarande generaldirektören har olika bilder av hur kritiken mot bristerna i Försäkringskassans samverkansskyldighet och samordningsuppdrag kommunicerades. Detta avser såväl tiden fram till som själva tidpunkten den 25 april förra året då statsrådet förklarade att regeringen saknade förtroende för den dåvarande generaldirektören.

Att utifrån förhållandet med motstridiga bilder dra slutsatsen att statsrådet farit med osanning om skälen till avskiljandet från tjänst är därför, diplomatiskt uttryckt, långtgående.

Så till påståendet att regeringen brutit mot arbetsrätten.

Statsrådet och hennes medarbetare har hävdat att beslutet inte fattats med stöd av lagen om offentlig anställning. Den dåvarande generaldirektören har sagt sig vara förvånad över att först i år, i samband med att hon fick de handlingar KU inhämtat i ärendet och gavs möjlighet att yttra sig över dem, ha fått veta att arbetsgivarens inställning var att beslutet inte var fattat med stöd av lagen om offentlig anställning.

Har regeringen brutit mot arbetsrätten? Nej, inte heller det är visat i KU:s utredning. Frågan om regeringens beslut om förflyttning av en generaldirektör – även om beslutet de facto accepteras av generaldirektören – rättsligt sett kan kvalificeras som ett förflyttningsbeslut enligt 33 § lagen om offentlig anställning är mycket intressant. Det är bara en hake: Den frågan har inte avgjorts rättsligt. Den var uppe i Arbetsdomstolen när Maria Ågren stämde staten, men Arbetsdomstolen valde att inte pröva den.

KU tar därför inte ställning i frågan, och det är som det bör vara. KU:s roll är inte – och ska heller inte vara – att skapa arbetsrättsliga prejudikat. KU:s roll är att göra en konstitutionell granskning.

Herr talman! Ingen behöver tvivla på att Centerpartiet hedrar den stolta svenska ämbetsmannatraditionen och myndighetschefers oväld och integritet visavi regering och riksdag. Men låt mig sätta frågan i sitt sammanhang och påminna om att när riksdagen valde att till skillnad från många andra länder inte införa ministerstyre i grundlagen balanserades självständiga och oberoende ämbetsmän med regeringens förflyttningsinstrument.

Från Centerpartiets sida tycker vi att beslutet att förflytta den dåvarande generaldirektören var dåligt i sak. Vi anser fortfarande att Ann-Marie Begler är en kompetent myndighetschef och hade gärna sett henne få fortsatt förtroende som generaldirektör för Försäkringskassan. Vi tycker att regeringens hantering uppvisar brister, men frågan i KU:s konstitutionella granskning har inte handlat om den dåvarande generaldirektören utan om regeringens formella hantering.

KU framhåller bristerna i statsrådets och hennes medarbetares hantering av förflyttningen av Försäkringskassans generaldirektör och håller statsrådet ansvarig för de brister som framkommit i granskningen. Det handlar om bristande dokumentation och bristande dialog med myndighetens styrelse.

Eftersom Försäkringskassan är en styrelsemyndighet och det därmed är styrelsen som fullt ut svarar för myndigheten inför regeringen är det otillfredsställande att styrelseordföranden ställts inför fullbordat faktum

när statsrådet förflyttat generaldirektören från tjänsten. Även om styrelseordföranden medverkat i 4 av de 16 myndighetsdialoger som Socialdepartementets ledning genomförde med Försäkringskassans ledning under tidsperioden från och med den 25 januari 2017 till och med den 9 april 2018 borde rimligen den enligt statsrådet växande kritiken och frustrationen mot Försäkringskassans bristande samordningsuppdrag tydligare ha involverat även styrelsen.

Herr talman! Ett annat viktigt ärende där det finns behov av kraftfulla förbättringsåtgärder från regeringens sida är Utrikesdepartementets bristande efterlevnad och inkorrekta tillämpning av offentlighetsprincipen.

I granskningsärendet Utrikesdepartementets hantering av en utvärdering av säkerhetsråds kampanjen har besvärande uppgifter framkommit om UD:s bristande förmåga att sköta grundläggande uppgifter i svensk statsförvaltning, nämligen utlämnande av allmänna handlingar och handlingsoffentlighet.

Statsrådet Margot Wallström redogjorde under KU:s utfrågning för det åtgärdsprogram som departementet genomfört under förra året, kallat Handling 2018. Med tanke på att KU så sent som förra året återigen pekade på behovet av att UD säkerställer att de arbetsätt man använder är förenliga med det tryckfrihetsrättsliga regelverket kommer genomförandet av detta åtgärdsprogram inte en dag för sent.

Med tanke på de allvarliga brister som påtalas i det nu aktuella granskningsbetänkandet har UD omfattande kompetensutveckling kvar framför sig, inte minst eftersom det i alla stora organisationer också förekommer en viss personalomsättning. UD måste nu säkerställa att alla medarbetare vet vad som gäller och att rutiner när det gäller sådana grundläggande aspekter i myndighetsväsendet fungerar. UD är inte undantaget från grundlagen utan måste i likhet med alla andra svenska myndigheter självklart efterleva grundlagens och offentlighets- och sekretesslagstiftningens krav.

KU utgår från att UD nu vidtar alla åtgärder som behövs för att komma till rätta med de tillkortakommanden i verksamheten som rör UD:s hantering av handlingar.

Anf. 18 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! I årets granskning finns det flera intressanta och uppmärksammade ärenden, särskilt i detta avsnitt. För mig som ny ledamot i riksdagen är det tydligt att vissa frågor återkommer när det gäller granskningsärendena. Det gäller särskilt hantering av handlingar och avsaknad av dokumentation.

I ärendet som handlar om beredningen av den så kallade gymnasielagen vill jag framhålla vikten av ”kontinuerlig omvärldsbevakning och god framförhållning”. Av granskningen framgår att Migrationsverket tidigt framhöll att flera ensamkommande unga riskerade att hinna fylla 18 år innan de skulle få ett beslut från Migrationsverket. Ibland kan det finnas behov av brådskande beredningar. Men genom god beredskap och omvärldsbevakning bör en sådan beredning så långt som möjligt kunna undvikas och i stället ske enligt ordinarie rutiner.

I ärendet som gäller förflyttningen av Försäkringskassans generaldirektör är det olyckligt att företrädare för regeringen och den dåvarande generaldirektören har så vitt skilda bilder av vad som skett, både vid myn-

dighetsdialogerna och vid dialogen om den fortsatta anställningen som generaldirektör. Det är ”regeringens uppgift att styra riket och att leda förvaltningen”. Men det ”ställer krav på en tydlig och förtroendefull dialog med myndigheterna”. Av årets granskning framgår att ”dialogen mellan departementet och generaldirektören inte har levt upp till de krav som kan ställas”.

Det är uppenbart att de synpunkter som fanns på Försäkringskassan och hur Försäkringskassan utförde sitt uppdrag att samverka med berörda aktörer inte uppfattades av myndighetens dåvarande generaldirektör. När det finns överväganden om att skilja en myndighetschef från hans anställning bör det beaktas vilken dokumentation som kan behövas från den dialog som har skett.

När en myndighet, som i fallet med Försäkringskassan, leds av en styrelse måste även styrelsen involveras när det finns synpunkter som gäller myndighetens ledning.

Herr talman! En annan uppmärksammas granskning gäller en pressekreterares anställning vid Försvarsdepartementet och dennas engagemang och ägande i ett bolag med anknytning till Försvarsdepartementets ansvarsområde. I samband med anställningen klargjordes Regeringskansliets etiska riktlinjer som behandlar frågor som jäv, bisysslor och andra intressekonflikter. Bestämmelserna finns för att undvika att anställda har förtroendeskadliga sysslor som kan rubba förtroendet för opartiskhet hos arbetstagare och skada det allmännas förtroende.

När pressekreteraren anställdes sas att hen ”skulle avveckla sitt engagemang och ägande i företaget”. Men det framkom senare att så inte hade skett då ägandet gått över till en närstående. Utifrån detta anser KU att rutinerna bör ses över så att anställda i Regeringskansliet informeras tillräckligt om saklighet, opartiskhet och de etiska riktlinjerna.

Herr talman! Det sista ärende jag vill beröra handlar om utvärderingen av säkerhetsråds kampanjen på Utrikesdepartementet och hanteringen av den. Det är tydligt att UD har haft och fortfarande har brister i sin diarietföring. Det är inget nytt problem utan är tyvärr återkommande år efter år, oberoende av färg på regeringen.

Det är bekymmersamt att Utrikesdepartementets hantering av handlingar återkommande ger upphov till klagomål som uppmärksammas i olika tillsyns- och granskningssammanhang. Det är minst sagt förtroenderubbande.

När det gäller utvärderingens ställning i förhållande till departementet framstår det som att utvärderaren och departementet har haft olika syn på utvärderarens självständighet. Utvärderarens ställning är ur ett tryckfrihetsrättsligt perspektiv av direkt betydelse för hur myndighetens hantering av handlingar ska ske. Det är därför av vikt att departementet ser till att uppdragets karaktär och frågan om självständighet noggrant går igenom i förväg, för att säkerställa att all hantering av handlingar sker på ett korrekt sätt.

KU har också granskat Utrikesdepartementets hantering av Dagens Nyheters och utrikesutskottets begäran om att ta del av utvärderingen. Granskningen visar att det besked som lämnades till Dagens Nyheter var otydligt och delvis missvisande.

När det gäller hanteringen av utrikesutskottets begäran får det förutsättas att det finns en dialog om en begärd handling är allmän eller inte och

av vilket skäl den inte lämnas ut. Det går dock att notera att Utrikesdepartementet beredde ledamöter från utrikesutskottet tillfälle att ta del av det aktuella materialet hos departementet. Men det går att fundera över med vilket lagstöd utskottet bereddes detta.

Slutligen vill jag tacka kansliet för deras goda arbete.

Anf. 19 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Vi har kommit till kapitel 2, Handläggning av vissa regeringsärenden m.m. I granskningen har vi granskat beredningen av förslag om en ny möjlighet att få uppehållstillstånd – det som populärt kallas gymnasielagen. Där ”framhåller utskottet betydelsen av regeringsformens beredningskrav och Lagrådets granskning. Utskottet pekar även på vikten av bestämmelserna i riksdagsordningen om budgetprocessen för upprätthållandet av principen om en fullständig och samlad budgethantering.” Vi noterar att en prövning i riksdagen var nödvändig för att lagen skulle kunna anses vara beredd.

”Vidare uppmärksammas att propositionen föregicks av en brådskande beredning som innebar att gängse rutiner för beredning av lagförslag frångicks. Som tidigare har uttalats av utskottet kan beredningen i vissa lägen behöva avvika från gängse rutiner, men behovet av brådskande beredningar bör åtminstone i viss utsträckning kunna undvikas genom kontinuerlig omvärldsbevakning och god framförhållning och beredskap. Av granskningen framgår att Migrationsverket redan på ett tidigt stadium framhöll att flera ensamkommande unga riskerade att hinna fylla 18 år innan Migrationsverkets beslut.”

KU avslutar med att vi ”understryker vikten av kontinuerlig omvärldsbevakning och god framförhållning och beredskap för att beredningen så långt det är möjligt ska kunna ske i enlighet med de rutiner som normalt gäller”.

Ärendet om Försäkringskassans generaldirektör har ju varit det mest uppmärksammade av de 16 ärenden och 18 anmälningar som KU har hanterat. Personligen trodde jag inte att det skulle få så stor uppmärksamhet. Men så blev det. Jag tror att det i stor utsträckning beror på att prövningen har skett på olika sätt.

Regeringen kan prövas genom muntliga frågor här i kammaren. Statsministern och statsråden får frågor, och på det viset har riksdagen möjlighet till prövning i olika hänseenden. Skriftliga frågor har vi också. Även interpellationsinstrumentet finns. Sedan finns KU som prövar strikt konstitutionellt. Och det finns möjlighet till misstroendevotering.

Vad är skillnaden mellan de två senare, KU:s prövning och misstroendevotering? Misstroendeomröstning är ju vad ordet säger: en fråga om det finns förtroende för ett givet statsråd eller för en statsminister, och då är det avgörande för om regeringen kan sitta kvar.

På vilka grunder sker en misstroendevotering? Den sker på strikt politiska grunder. Man har eller har inte politiskt förtroende. Misstroendevoteringen har inte att göra med en konstitutionell prövning, annat än indirekt i så fall. Den hanteras av riksdagsgrupperna, och den hanteras av partiledningarna. Den hamnar aldrig på KU:s bord.

Sedan har vi den konstitutionella prövningen. Det är den vi har gjort. Det är den vi har varit ense om. Det är den vi har utfört och nu står eniga bakom och ska redovisa.

Prot. 2018/19:106

17 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Handläggning av vissa
regeringsärenden m.m.
(kapitel 2)*

I den konstitutionella prövningen, som ett enigt KU står bakom, framhåller vi att ”regeringen ansvarar inför riksdagen för förvaltningens verksamhet och måste kunna omplacera en myndighetschef om den anser att chefskapet inte utövas på ett tillräckligt bra sätt. Samtidigt måste regeringen alltid förhålla sig till bestämmelserna om förflyttning i lagen om offentlig anställning (LOA) så att inte syftet bakom dessa undergrävs, även när det inte är fråga om ett tvångsentledigande”.

KU anser att det ankommer på regeringen att bereda frågor om utnämningar och förflyttningar på ett så omsorgsfullt sätt att det kan förutsättas att myndighetschefen i fråga ska komma att stanna kvar under den tid förordnandet avser. Det här är enligt KU:s mening en god ordning, som alltid bör gälla. Enligt utskottets mening finns det inte några skäl att vara mindre omsorgsfull i en situation där en myndighetschef och regeringen är överens om att myndighetschefen ska lämna sin anställning i en myndighet för att anställas i Regeringskansliet än om avskiljandet från anställningen sker mot myndighetschefens vilja.

I den nu aktuella granskningen har företrädarna för regeringen och den tidigare generaldirektören olika bilder av vad som har förekommit dels vid myndighetsdialogerna, dels vid dialogen om Ann-Marie Beglers fortsatta anställning som generaldirektör. Statsrådet och de före detta statssekreterarna har inför utskottet betonat att det fanns en samsyn mellan Ann-Marie Begler och departementet om att hon inte kunde fortsätta som generaldirektör för Försäkringskassan eftersom förtroendet inte fanns. Ann-Marie Begler har å sin sida gjort gällande att hon i samtal med den tidigare statssekreteraren har efterfrågat vilka synnerliga skäl som fanns för att genomföra förflyttningen omedelbart.

Att uppgifterna som har lämnats i granskningen går så pass mycket isär är otillfredsställande. Utskottet ska kunna förvänta sig att de uppgifter som lämnas bidrar till att skapa klarhet och ge en rättvisande bild av vad som har skett.

Som framgår av det jag har läst upp tidigare är det regeringens uppgift att styra riket och att leda förvaltningen, vilket ställer krav på en tydlig och förtroendefull dialog med myndigheterna. Av granskningen framgår, enligt utskottet, att dialogen mellan departementet och generaldirektören inte har levt upp till de krav som kan ställas i detta avseende. De synpunkter som fanns på hur Försäkringskassan utförde sitt uppdrag att samverka med berörda aktörer uppfattades inte av myndighetens generaldirektör. Det står vidare, enligt utskottet, klart att förflyttningen skedde mot Ann-Marie Beglers vilja.

När Ann-Marie Begler efterfrågade skälen för att genomföra förflyttningen av henne fick hon inga sådana. Enligt utskottet faller det på statsrådet att försäkra sig om att förutsättningarna för att flytta en myndighetschef från dennes anställning föreligger och att dessa också klargörs för myndighetschefen.

Vidare kan utskottet konstatera att någon dokumentation kring förflyttningen inte gått att uppbringa. I samband med övervägandena om det fanns och finns tillräckliga och starka skäl för att skilja en myndighetschef från dennes anställning bör, enligt utskottet, även beaktas vilken dokumentation som kan behövas av dialogen med myndighetschefen. Utskottet vill i

sammanhanget framhålla att i de fall en myndighet, som till exempel Försäkringskassan, leds av en styrelse måste också styrelsen involveras när synpunkter som gäller myndighetens ledning tas upp av departementet.

Statsrådet bär ansvaret för de brister som framkommit i granskningen.

En annan granskning gäller en pressekreterares anställning vid Försvarsdepartementet. I granskningen har framkommit att pressekreteraren i samband med att hon anställdes hade kontakt med den dåvarande expedition- och rättschefen vid departementet angående avveckling av pressekreterarens engagemang och ägande i ett visst bolag. Denna kontakt ägde rum i enlighet med gällande rutin. Utskottet finner skäl att notera att det inte blivit känt att bolaget överlåtits till pressekreterarens närstående.

Hur det kommer sig och varför frågan om hennes kvarstående engagemang i bolaget inte har uppmärksamats och utretts förrän i augusti 2018 framgår inte i vår granskning. Enligt utskottet finns det utrymme att ifrågasätta om Regeringskansliets rutiner är tillräckliga. Rutinerna bör ses över i syfte att säkerställa att arbetstagare i Regeringskansliet i tillräcklig utsträckning görs uppmärksamma på sitt ansvar när det gäller saklighet och opartiskhet och på de etiska riktlinjerna.

Regeringskansliet bör därvid närmare överväga om det finns behov av en tydligare reglering när det gäller anställda enligt politikeravtalet med centrala placeringar, till exempel pressekreterare. Utskottet inskräper vikten av att grundlagens krav på saklighet och opartiskhet respekteras och av en ständig strävan att upprätthålla förtroendet för det allmänna.

Låt mig gå vidare. I granskningsärendet om Utrikesdepartementets hantering av en utvärdering av säkerhetsrådskampanjen anför utskottet att departementets bedömning av utvärderarens ställning i förhållande till departementet ur ett tryckfrihetsrättsligt perspektiv är av direkt betydelse för myndighetens hantering av handlingar som tillkom inom uppdraget. Det framstår som att en diskrepans har förelegat mellan departementets bedömning och utvärderarens tolkning av uppdraget.

KU framhåller därför vikten av att departementet vid uppdragsförhållanden dels ser till att uppdragets karaktär och frågan om självständighet noggrant går igenom i förväg, dels regelmässigt gör en noggrann tryckfrihetsrättslig analys i syfte att säkerställa att all hantering av handlingar sker i överensstämmelse med regelverket om handlingsoffentlighet.

Utskottet tar upp Utrikesdepartementets hantering av Dagens Nyheters respektive utrikesutskottets begäran om att få ut utvärderingen. Uppgifterna i granskningen visar att det besked som lämnades till Dagens Nyheter var otydligt och delvis missvisande. På grund av detta förtogs i praktiken även möjligheten att begära att få saken prövad av myndigheten genom ett beslut av ett statsråd och i sista hand av regeringen. Utskottet anser att departementets hantering av Dagens Nyheters begäran har brustit.

Vad slutligen gäller utrikesutskottets begäran anför utskottet att om en begärd handling inte är allmän och departementet av det skälet inte efterkommer begäran får det förutsättas att departementet och utskottet har en dialog om detta. Utskottet noterar att ledamöter från utrikesutskottet visserligen bereddes tillfälle att få ta del av det aktuella materialet hos departementet. Den diskussion som följde på utrikesutskottets begäran av en formell prövning drog dock ut på tiden innan handlingarna slutligen expedierades. Granskningen visar också att ofullständig information lämnades

Prot. 2018/19:106

17 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Handläggning av vissa
regeringsärenden m.m.
(kapitel 2)*

till utrikesutskottet, och utskottet understryker betydelsen av att departementet lämnar fullständig och korrekt information.

Att Utrikesdepartementets hantering av handlingarna återkommande har gett upphov till klagomål som uppmärksammas i olika tillsyns- och granskningssammanhang är synnerligen bekymmersamt, skriver konstitutionsutskottet.

För de brister som utskottet påtalat i detta ärende kan utrikesministern inte undgå ansvar.

Anf. 20 BENGT ELIASSON (L):

Herr talman! Ett enigt konstitutionsutskott kritiserar socialförsäkringsminister Annika Strandhäll för hur hon hanterade förflyttningen av Försäkringskassans tidigare generaldirektör Ann-Marie Begler.

Bakgrunden är att regeringen fredagen den 27 april 2018 fattade beslut om att förflytta Ann-Marie Begler från hennes uppdrag som generaldirektör för Försäkringskassan. Förflyttningen verkställdes den 1 maj. Annika Strandhäll förklarar detta med att Ann-Marie Begler visserligen gjorde ett utmärkt jobb men att myndigheten behövde en ny ledning. Hon förklarade sedan att Försäkringskassan misslyckats med att stärka sin samverkan med främst Arbetsförmedlingen så att enskilda inte faller mellan stolarna, varvid Ann-Marie Begler också förklarade att hon hade velat fortsätta som generaldirektör.

Vad säger lagen om detta? En myndighetschef med tidsbestämt förordnande kan enligt 33 § lagen om offentlig anställning förflyttas om det påkallats av organisatoriska skäl eller om det annars är nödvändigt med hänsyn till myndighetens bästa. Förflyttning som verkställs omedelbart kan bara bli aktuell om det finns synnerliga skäl, står det i lagtextens 37 §.

Herr talman! Detta är inte en tvingande lag, men i de arbeten som beskriver hur regeringen ska förhålla sig till detta ska man just förhålla sig till det här i alla sina beslut. Det är här som det har brustit, alltså hur man har förhållit sig till det hela.

En annan punkt i denna del som är av värde att lyfta fram och som vi i konstitutionsutskottet under våren har diskuterat en del gäller att Försäkringskassan är en myndighet som leds av en styrelse med fullt ansvar. Styrelsens ordförande har offentligt förklarat att hon inte hade blivit kontaktad av regeringen angående missnöje med Ann-Marie Begler. Detta är märkligt när en styrelse har fullt ansvar, för då har man också ansvar för sin personal. Vid de två tillfällen då myndighetsdialog skedde med styrelseordföranden vid bordet togs enligt styrelseordföranden ingen kritik upp, vilket är anmärkningsvärt.

Skälen till kritiken i konstitutionsutskottet i det här fallet är brist på kommunikation, brist på dokumentation och brister i förhållningssättet till lagen om offentlig anställning när Ann-Marie Begler omplacerades. När man skiljer en generaldirektör från en befattning måste man följa vissa former, herr talman. Granskningen visar med all önskvärd tydlighet att Ann-Marie Begler förflyttades mot sin vilja med bristande dokumentation och utan att regeringen förhöll sig till lagen om offentlig anställning. När Ann-Marie Begler efterfrågade skälen till att hon avskildes från sin tjänst fick hon inga svar, trots att ansvaret för detta faller på statsrådet.

Det måste dock betonas att regeringen otvetydigt äger utnämningmakten och därmed den tillhörande makten att skilja den utnämnde från uppdraget. Det är inte det som detta granskningsärende handlar om. Det handlar inte heller om synen på hur Försäkringskassan under Ann-Marie Beglers ledning skött sitt arbete eller följt regeringens instruktioner. Det har vi, inte minst undertecknad, kritiserat och debatterat ofta i den här kammaren, men det är inte det som granskningsärendet handlar om. Det handlar helt om myndigheters oberoende och självständighet och en förvaltningschefs oförvitlighet när det gäller att äga sitt uppdrag.

Tyvärr kan man konstatera att bristerna i att dokumentera går som en röd tråd genom flera av årets granskningar. Just i detta ärende är det extra allvarligt. Det är viktigt att det finns dagordningspunkter och/eller minnesanteckningar om vad som tagits upp på möten. Det är av högsta konstitutionella vikt att ärendegångar går att följa och att spårbarheten i skäl till beslut med mera finns på pränt, så att man kan hämta ut handlingar för att följa upp och granska ett ärende. Dialogen mellan departementet och Ann-Marie Begler har inte uppfyllt de krav som kan ställas, inte heller dokumentationen av dialogen mellan departement och myndighet eller beskrivningen av vad som tagits upp på möten.

KU:s kritik av Annika Strandhäll består i att utskottet konstaterar att statsrådet bär ansvaret för de brister som har framkommit i granskningen, vilket är mycket starkt uttryckt av konstitutionsutskottet.

När Liberalerna anmälde Annika Strandhäll till konstitutionsutskottet för att på felaktigt sätt ha avskilt Ann-Marie Begler från hennes uppdrag var misstanken att skälen var ogiltiga. KU har nu fastslagit att den misstanken var riktig.

Anf. 21 PER SÖDERLUND (SD):

Herr talman! År 2014 inleddes en kampanj för att Sverige skulle få en icke-permanent plats i FN:s säkerhetsråd. Kampanjarbetet uppnådde målet och avslutades 2016.

I oktober samma år beslutade UD att genomföra en utvärdering av kandidaturarbetet. En utredare anställdes för att arbeta självständigt fram till den 12 december 2016, då utvärderingen skulle lämnas över till chefen för FN-politik vid UD.

På UD var man inte helt nöjd med utvärderingen utan föreslog förändringar, något som inte är vanligt förekommande. I januari lämnade utredaren en uppdaterad version av dokumentet till UD. Där hade tidigare synpunkter delvis beaktats.

Den 2 mars 2017 färdigställde UD i sin tur en sammanfattning av de slutsatser utredaren hade kommit fram till. Slutsatserna publicerades på UD:s hemsida dagen efter.

Det var där någonstans det började gå fel, herr talman.

I mars 2017 begärde utrikesutskottet att få ta del av den fullständiga utvärderingen. UD överlämnade ganska snart sammanfattningen på 13 sidor till utrikesutskottet, alltså inte det dokument som utskottet begärt att få ta del av.

I december samma år begärde en journalist ut den fullständiga utvärderingen, som skulle vara på 44 sidor, men han nekades. En tjänsteman på Utrikesdepartementet svarade att en sammanfattning på 13 sidor var det dokument som överlämnats av utredaren, något som sedan skulle visa sig

Prot. 2018/19:106
17 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Handläggning av vissa
regeringsärenden m.m.
(kapitel 2)*

inte vara sant. Nekandet var dessutom otydligt och delvis missvisande, vilket ledde till att det var omöjligt att få saken prövad av ett statsråd eller regeringen, något som man annars har rätt till.

Men det tar inte slut där. Den 1 mars 2018 upprepade utrikesutskottet sin begäran om att få ta del av den fullständiga utvärderingen, och den 27 mars begärde utskottet formellt prövning av frågan om utlämnande av den fullständiga versionen av UD:s interna utvärderingsrapport. Trots det tog det ända till den 18 maj, alltså nästan två månader, innan den fullständiga utvärderingen överlämnades till utskottet. Någon formell prövning har inte gjorts, trots utrikesutskottets begäran.

Sammanfattningsvis kan man säga att Utrikesdepartementet har brutit på flera områden i det här ärendet.

För det första har man undanhållit information när man har förnekat att den fullständiga utredningen existerar. Detta har gjort det omöjligt för en journalist att begära prövning.

För det andra har man dragit ut på tiden orimligt länge när det gäller utrikesutskottets begäran om prövning av utlämnande av den fullständiga versionen av UD:s interna utvärderingsrapport. Man har helt enkelt överlämnat utvärderingen med sekretessmarkering i stället för att pröva begäran om utlämnande.

För det tredje har man inte varit tydlig från början vad gäller statusen på utredarens arbete.

Herr talman! För de brister som konstitutionsutskottet har påtalat i detta ärende kan utrikesministern inte undgå ansvar. Konstitutionsutskottet anser vidare att det är synnerligen bekymmersamt att UD:s hantering av handlingar återkommande har gett upphov till klagomål. Men konstitutionsutskottet välkomnar också de insatser som har gjorts inom Utrikesdepartementet på detta område inom hela förvaltningen. Det är hög tid att åtgärda dessa brister, vilket även UD verkar ha insett.

*Vissa frågor om
regeringens ansvar
för förvaltningen
(kapitel 3)*

Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen (kapitel 3)

Anf. 22 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Herr talman! Under detta avsnitt, kapitel 3 i KU20, behandlas vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen. Jag ska kort gå in på var och en av dessa, men låt mig först få ge en liten personlig reflektion om vårens arbete som helhet i KU.

För mig, som gärna vill förespråka en pragmatisk och kompromissvilig hållning och ser detta som ett sätt att komma framåt och visa på ett gott ledarskap för samhällets bästa, har KU:s arbetssätt varit inspirerande. Det har talats här i dag om KU:s roll. Jag skulle vilja nämna begreppet ”KU-andan”, som bygger på att snäva partipolitiska hänsyn ofta får stå åt sidan för en sammanhållen syn på rollen som hela riksdagens granskare.

Här har inte minst nämnts de insatser som gjordes av tidigare KU, där den nuvarande talmannen var ordförande och satt i presidiet tillsammans med dåvarande vice ordförande Björn von Sydow. Detta har förts vidare i den tappning som nu vi jobbar under med ett förtjänstfullt ledarskap av Karin Enström och Hans Ekström. Vi bygger vidare på den KU-anda som vi upplever. Det i sig kan förvisso vara en utmaning för många, tror jag, men det handlar, som jag ser det, ytterst om trovärdighet och tillit till utskottets funktion. Den erkända kunskap och kompetens som de facto finns

på kansliet utgör självklart en kärna i arbetet, som bygger på att de ställningstaganden som betänkandet leder fram till vilar på en stabil grund.

Med det sagt vill jag beröra en del av de ärenden som detta avsnitt innehåller. De fyra anmälningarna har gällt styrningen av Svenska kraftnät, en förnyad granskning av hanteringen av Transportstyrelsen, tillsättandet av chefen för ledningsstabens totalförsvarsavdelning samt de risker för oegentligheter inom migrationsverksamheten vid utlandsmyndigheterna som uppmärksammats vid olika tillfällen de senaste åren.

Herr talman! För att börja med Svenska kraftnät var det ett ärende som kanske till en början av många betraktades som ganska problematiskt. Det lyftes fram utifrån uppmärksammade brister kring säkerhetsskydd och säkerhetsprövningar. Anmälan som kom in begärde en granskning om regeringen och ansvariga statsrådet Ibrahim Baylan i tillräcklig omfattning agerat för att förhindra de allvarliga missförhållanden som man då ansåg uppdagats vid Svenska kraftnät.

Det som åsyftades var bland annat jäv vid upphandling, eventuellt agerande för att påverka valutgången i 2018 års riksdagsval och brister i säkerhetsskyddsarbetet. Det hänvisades bland annat till att en utpekad generaldirektör ville fördröja information om elprishöjning till efter valet. Det var vad man hänvisade till vad gällde valutgången. Det anfördes vidare enligt uppgifter i DN att avsteg från bestämmelserna om säkerhetsskydd förekommit och att oriktiga uppgifter om säkerhetsprövningar lämnats.

I utskottet togs frågorna upp genom utfrågningar av näringsminister Ibrahim Baylan och före detta generaldirektörerna Mikael Odenberg och Ulla Sandborgh. Även vid utfrågningen av statsminister Stefan Löfven berördes säkerhetsfrågorna kring Svenska kraftnät.

KU:s ställningstagande är att i det nu aktuella fallet har det inte framkommit några brister i regeringens sätt att styra och hålla sig informerad om verksamheten. Regeringens arbete med säkerhetsfrågor kan man också lyfta fram i sammanhanget. En nationell strategi för samhällets informations- och cybersäkerhet har tagits fram. Denna är ett uttryck för regeringens övergripande prioriteringar som syftar till att utgöra en plattform för fortsatt utvecklingsarbete på området.

Säkerhetsfrågorna har också ingått som en del i den löpande dialog som förts mellan Miljö- och energidepartementet och Svenska kraftnät. Utskottet förutsätter att regeringen med respekt för förvaltningens självständighet enligt regeringsformen ser till att både styra myndigheterna och hålla sig informerad om deras verksamhet. I det nu aktuella fallet har det således inte förekommit några brister i dessa hänseenden.

Herr talman! I en annan anmälan begärdes att utskottet skulle granska om och hur regeringen efter händelserna vid Transportstyrelsens outsourcing av it-verksamheten säkerställt att något liknande som då inträffade inte kan inträffa igen. Det hänvisades i detta fall till en artikel i DN som i sin tur refererade till en rapport från Riksrevisionen.

Utskottets ställningstagande bygger på att det endast är svensk säkerhetsprövad och godkänd personal som hanterar Transportstyrelsens samlade it-drift sedan den 1 oktober 2017. Sedan den 1 oktober 2018 är det endast Transportstyrelsens egen personal som innehåller de högsta behörigheterna i myndighetens behörighetssystem. I detta fall ger granskningen heller inte anledning till uttalande från utskottet.

Prot. 2018/19:106

17 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
regeringens ansvar
för förvaltningen
(kapitel 3)*

Herr talman! En tredje granskning handlar om tillsättandet av chefen för ledningsstabens totalförsvarsavdelning. Också i detta fall konstaterar utskottet att granskningen inte ger anledning till något särskilt uttalande.

Herr talman! Den slutliga och fjärde granskningen i detta avsnitt vill jag dock ge några ord. Den gäller huruvida obehörig personal haft tillgång till känsliga uppgifter i it-systemen när det gäller risker och handläggning av migrationsärenden vid utlandsmyndigheterna.

Man kan kanske fundera om den mänskliga dimensionen här blir en del av problematiken. Riksrevisionen har också i detta ärende granskat det system som Migrationsverket och UD har jobbat efter. På utfrågningen redogjorde utrikesministern för en rad åtgärder som UD vidtagit för att förbättra säkerhetsarbetet och säkerställa att de etiska riktlinjerna fungerar på ett bra sätt. Det råder nolltolerans inom utrikesförvaltningen vad gäller oegentligheter, och samtliga misstankar följs upp.

Det kan noteras att det under 2018 behandlades 69 000 ärenden om uppehållstillstånd vid utlandsmyndigheterna och över 250 000 ärenden om visering. Under året gjordes 34 anmälningar om misstänkta oegentligheter, och av dessa kunde två fall styrkas. Om oegentlighet konstateras kan en arbetstagare antingen tilldelas en varning eller skiljas från sin tjänst.

Sammanfattningsvis kan man säga att ökad transparens och medvetenhet hos medarbetarna är ett sätt att förebygga och arbeta framåtsyftande. Inte heller i denna granskning har utskottet sett anledning till något uttalande.

(Applåder)

Anf. 23 FREDRIK SCHULTE (M):

Herr talman! Precis som föregående talare uttryckte gäller detta avsnitt fyra granskningsärenden. Som har påpekats flera gånger från talarstolen är det ett enigt betänkande. Gällande dessa fyra granskningsärenden finns det inte någon formell kritik från konstitutionsutskottet.

Med det sagt vill jag ändå ta upp den av de fyra granskningarna som har fått lite mer medial uppmärksamhet. Det gäller frågan om styrningen av Svenska kraftnät. Svenska kraftnät är den myndighet som ansvarar för att förvalta och utveckla elstamnätet. De ansvarar också för elskyddsberedskapen, att säkerställa eltillgången i Sverige under olika typer av kriser.

Den kritik som framkommit och som anmälan rör är att man inte från myndighetens sida har gjort en korrekt säkerhetsprövning när man har införskaffat ett nytt säkerhets- och styrsystem. Personal har inte säkerhetsklassats i överensstämmelse med de riktlinjer som har fastslagits, och olämpliga jävsförhållanden har rått inom myndigheten. Det har funnits tecken på att det har funnits allvarliga ledarskapsmässiga tillkortakommanden i myndigheten.

Det är mycket allvarlig kritik. Det är en viktig myndighet med viktiga uppgifter. Myndigheten har också påtalat problem i risk- och sårbarhetsanalyser ett par år tillbaka. Man har konstaterat att det föreligger en rad problem som man står inför. Konstitutionsutskottet har ändå valt att inte rikta någon kritik mot regeringen mot bakgrund av att myndigheten har redovisat problem som den står inför och också presenterat lösningar.

Konstitutionsutskottet har konstaterat att här finns inget skäl till kritik. Samtidigt vill jag framhålla att konstitutionsutskottet inte tar ställning till

huruvida hanteringen från regeringens sida har varit fulländad. Därmed kvarstår frågan om det funnits mer som regeringen hade kunnat göra.

Sammantaget gäller den tredje delen fyra granskningsärenden där det inte finns skäl för konstitutionsutskottet att framföra formell kritik.

Anf. 24 PER SÖDERLUND (SD):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har granskat regeringens hantering av risken för oegentligheter inom migrationsverksamheten vid utlandsmyndigheterna. Anmälan till konstitutionsutskottet grundar sig på Riksrevisionens granskningsrapport som konstaterar att oegentligheter har förekommit. Riksrevisionen påvisar risker för oegentligheter vid handläggningen av migrationsärenden och att det saknas bestämmelser om och rutiner för kontroll av sådana risker samt att obehörig personal haft tillgång till känsliga uppgifter i it-systemen.

Herr talman! Det finns två behörighetsnivåer i migrationssystemen för personal vid utlandsmyndigheterna. Utsänd personal har högre behörighetsnivå än de lokalanställda. Dock kan UD och Migrationsverket tillsammans bevilja en lokalanställd den högre behörighetsnivån efter en säkerhetsprövning.

En säkerhetsprövning är inte alltid helt enkel att genomföra när det gäller lokalanställd personal som inte är svenska medborgare. Det är lyckligtvis ganska ovanligt att sådana säkerhetsprövningar behöver göras.

Ett problem i hanteringen av behörigheter gäller personal som avslutar sin tjänst eller byter arbetsuppgifter. Då ska även personalens behörighet till it-systemen avslutas. Riksrevisionen konstaterar att både UD och Migrationsverket har brustit på det området. Varken UD eller Migrationsverket gör några systematiska kontroller av behörigheterna. Migrationsverket saknar den möjligheten, och UD anser att det är de enskilda utlandsmyndigheterna som har ansvaret för att behörigheterna stämmer. Det känns lite som att man skyller på varandra och ingen tar ansvar. Dock ska tilläggas att det även krävs fysisk tillgång till it-miljön för att få tillgång till migrationssystemen, något som personal inte har efter att deras tjänst avslutats.

Herr talman! Konstitutionsutskottet har i sin granskning konstaterat att regeringen redan före Riksrevisionens rapport hade vidtagit ett antal åtgärder för att minimera riskerna för oegentligheter. Ytterligare åtgärder har också vidtagits som en följd av Riksrevisionens rekommendationer. Det är så det ska gå till. Granskningen ger därmed inte anledning till något uttalande från konstitutionsutskottets sida.

Dock är de påtalade bristerna allvarliga. Regeringen och Utrikesdepartementet har en del arbete framför sig för att säkra upp verksamheten. Vi får förutsätta att de verkligen tar åt sig av Riksrevisionens kritik och genomför de föreslagna förbättringarna.

Anf. 25 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Jag ska välja ut ett enda ärende av dessa fyra och kommentera det, just därför att det inte finns någon kritik. Det gäller frågan om Svenska kraftnät, där det har förekommit brister i arbetet med säkerhetskydd och säkerhetsprövningar. Säkerhetsskyddsavtal har inledningsvis saknats vid anskaffningen av ett nytt styr- och övervakningssystem.

Detta var det ärende som jag trodde skulle kunna leda till en prövning liknande förra årets om Transportstyrelsen och skandalen i samband med

Prot. 2018/19:106

17 juni

Gransknings-
betänkande

*Vissa frågor om
regeringens ansvar
för förvaltningen
(kapitel 3)*

den. Det är med glädje, herr talman, jag kan nämna att det i det aktuella fallet inte har framkommit några brister för regeringens del. Det är nog så viktigt.

Därmed, herr talman, har jag sparat in de fem minuter som jag möjligen drog över förra gången.

(Applåder)

Anf. 26 BENGT ELIASSON (L):

Herr talman! Även jag ska något kommentera det ärende som handlar om styrningen av Svenska kraftnät.

När det gäller de uppmärksammade bristerna kring säkerhetsskydd och säkerhetsprövningar vid Svenska kraftnät kan vi konstatera, som flera föregående talare sagt, att även om vi nog trodde att detta skulle bli ett av de tyngre ärendena kom detta på skam – återigen, måste det betonas, i ett rent konstitutionellt perspektiv. Regeringen har såvitt vi kunnat se skött handläggningen av myndighetens brister på ett alldeles utmärkt och korrekt sätt.

Utskottet förutsätter att regeringen ser till att både styra myndigheterna och hålla sig informerad om deras verksamhet, samt att berörda delar av Regeringskansliet informeras när händelser som kan vara av betydelse för rikets säkerhet inträffar. I det nu aktuella fallet har det inte framkommit några brister i detta hänseende.

Herr talman! Det man ändå kan reflektera över när det gäller denna typ av ärenden är den svenska förvaltningsmodellen. Denna har ofta framhållits som något unikt, något som saknar motstycke i världen. Dock pågår just nu två rörelser som gör att den svenska förvaltningen alltmer liknar utländska förvaltningssystem, som generellt har mer inslag av ministerförvaltning och ministerstyre, medan simultant dessa utländska förvaltningssystem flyttar sig i vår riktning, till mindre av de nämnda inslagen. Detta gör att vi inte längre är riktigt så unika som vi har varit. Samtidigt blir riksdagens granskningsmakt i detta avseende, det vi debatterar i dag, alltmer aktuell och alltmer viktig i dessa rörelsefält.

Ibland framhålls det att självständiga myndigheter är någonting odemokratiskt och någonting som inte är så bra i ett fritt samhälle. Självständiga myndigheter kan dock inte anses odemokratiska, tvärtom. Genom lagar och förordningar kan och ska regeringen påverka och styra sina förvaltningar, likaså genom ekonomiska styrmedel och inte minst, som vi har diskuterat tidigare, utnämningssmakten. Av detta följer att om den politiska styrningen primärt hålls på en generell nivå främjas lagarnas ställning som de auktoritära, demokratiska styrmedel de faktiskt är.

Här kan det vara på sin plats att avslutningsvis påpeka, herr talman, att Liberalerna ser vikten av att utveckla den styrningsmodell och de makt-delningsprinciper som vi lever under i vårt land med införande av en för-fattningsdomstol för att ännu mer stärka våra demokratiska grundvalar, det fria lagstiftningssystemet och de fria och självständiga myndigheterna.

Anf. 27 MIKAEL STRANDMAN (SD):

Herr talman! En av statsskickets viktigaste grunder utöver folkstyret och yttrandefriheten är givetvis att ämbetsverkens tjänstemän iakttar saktighet och opartiskhet samt följer lagen och inte låter sig påverkas av nycker och ovidkommande hänsyn eller över huvud taget åsidosätter vad

som gäller för uppgiften. Detta är allmänt tillämpliga regler och gäller i all offentlig verksamhet, alltid.

Under flera års tid har det emellertid kommit avslöjanden där myndigheter eller höga myndighetschefer inte levt upp till dessa högt ställda krav. Slarv eller godtycke inom myndigheterna har uppmärksammats och gällt alltifrån enskilda aktivistiska handläggare till generaldirektören för Transportstyrelsen.

Därför är det ledsamt att som ledamot av Sveriges riksdag och konstitutionsutskottet behöva stå och redogöra för ytterligare ett exempel där en myndighet inte levt upp till svenska förvaltningsrättsliga principer. Svenska kraftnät – en viktig myndighet som har hand om drift, förvaltning och utveckling av det svenska stamnätet för el och därtill är systemansvarig myndighet och elberedskapsmyndighet – måste verka oklanderligt.

Under vårens granskning har konstitutionsutskottet funnit att det har förekommit brister i arbetet med säkerhetsskydd och säkerhetsprövningar. Säkerhetsskyddsavtal har saknats vid anskaffningen av ett nytt styr- och övervakningssystem. Nyanställd personal på vissa tjänster har inte omedelbart säkerhetsprövats utifrån den säkerhetsklass som fastställts.

Dessa brister har förelegat samtidigt som det pågått ett systematiskt arbete med säkerhetsfrågor vid Svenska kraftnät i form av risk- och sårbarhetsanalyser som upprättats inom myndighetens verksamhetsområde. I dessa analyser har Svenska kraftnät även redovisat genomförda, pågående och planerade åtgärder.

Konstitutionsutskottet kan konstatera att säkerhetsfrågor har ingått som en del i den löpande dialogen mellan Miljö- och energidepartementet och Svenska kraftnät. I granskningen har inte framkommit att Svenska kraftnät vid dessa dialoger redovisat några av de brister som senare har blivit kända. Inte heller har dessa brister framgått av risk- och sårbarhetsanalyserna. Att utskottet funnit att det är allvarligt att en myndighet med samhällsviktiga uppgifter inte har hanterat säkerhetsskyddet och säkerhetsprövningarna på ett riktigt sätt är därför inte konstigt.

Utskottet har vidare funnit att regeringen i stort sett, med respekt för förvaltningens självständighet enligt regeringsformen, sett till att både styra myndigheterna och hålla sig informerad om deras verksamhet och kan antas fortsätta med detta.

Innan jag avslutar detta, herr talman, vill jag ändå göra den personliga reflektionen att det torde inverka menligt på regeringens möjligheter att styra sina myndigheter – och därmed i förlängningen försvåra konstitutionsutskottets möjlighet till grannliga och vederhäftig granskning av regeringens myndighetsstyrning – när inte myndigheterna bemödar sig att korrekt utföra, dokumentera och redovisa sina åtgärder till departementen.

Givet samhällsutvecklingen tror jag tyvärr inte heller att det här är sista gången som en vårgranskning innehåller ställningstaganden av den här typen, och det är ledsamt.

Vissa frågor om statsråds tjänsteutövning (kapitel 4)

Anf. 28 DANIEL ANDERSSON (S):

Herr talman! I mitt anförande gällande statsråds tjänsteutövning innefattas följande granskningar: G2, G3, G5, G6, G9, G10 och G18. Jag kommer att sammanfatta dessa på ett generellt och övergripande sätt.

Prot. 2018/19:106
17 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
regeringens ansvar
för förvaltningen
(kapitel 3)*

*Vissa frågor
om statsråds
tjänsteutövning
(kapitel 4)*

Den gemensamma nämnaren i granskningarna är det sagda ordet. Våra statsråd ska uttala sig inom sina områden och göra tydliga ställningstaganden. Det är inget konstigt med det, men ibland får man hålla tungan rätt i mun.

Herr talman! Utmaningen uppstår när mottagaren hör och uppfattar något annat än vad som var menat att sägas, eller, vilket också händer, när uttalandet helt tas ur sitt sammanhang och därmed blir väldigt fel eller ensidigt.

Vi har haft ärenden på bordet där statsråd gjort uttalanden i rollen som partiföreträdare, och här blir det svårt att som mottagare veta vilken roll personen i fråga har i just det ögonblicket. Vi har haft granskningar som bottnat i att statsråd varit extra känsllosamma i vissa frågor, och därmed har det enskilda uttalandet förstärkts. Man kanske till och med sa något med ett leende på läpparna, men det framgår ju inte i text, och det spelar roll.

Vad vill vi egentligen ha för sorts politiker? Det är nog ingen av oss här i kammaren som kan koppla bort känslorna från intellektet. Det är med känslorna som vi vitaliserar den politiska debatten och skapar nyanser. Ha det i åtanke.

I tidigare granskningar som utskottet gjort har man uttalat att statsråd i likhet med alla andra medborgare har rätt att göra uttalanden i olika sammanhang, men med hänsyn till ett statsråds speciella ställning bör dock särskild försiktighet iaktas i vissa hänseenden.

Herr talman! Sammantaget av de nämnda granskningarna kan inte utskottet se att uttalandena i sig fått konsekvenser som visar att det har funnits grund för att rikta någon högre grad av kritik, men det performativa uttalandets innebörd eller innebörden av ”doing something by saying something”, som vi har hört om tidigare under granskningstiden, är något som konstitutionsutskottet har uppmanat statsråd att ha i åtanke sedan tidigare.

Herr talman! Då det är min första mandatperiod och jag har fått äran att sitta som ledamot i konstitutionsutskottet vill jag tacka ledamöterna, och självklart kansliet, för intensiva diskussioner och oerhört givande resultat. Det är inte bara vackert med enighet, utan det skapar också förtroende för det arbete vi har gjort och för det arbete vi ska göra framöver.

Med det sagt vill jag önska herr talmannen en trevlig sommar!
(Applåder)

Anf. 29 FREDRIK SCHULTE (M):

Herr talman! Den här delen av konstitutionsutskottets granskning rör sex granskningar av i huvudsak uttalanden från olika ministrar. Ministrar får, som alla andra, uttala i princip vad som helst – vi har ju yttrandefrihet här i Sverige – men det finns några saker som särskilt ankommer på ministrar att tänka på.

Den första saken är att ett uttalande måste vara sakligt. Det har riksdagen konstaterat är ett rekvisit som bör gälla ministrars uttalanden. Även om de kan vara polemiska och tillspetsade måste de ändå vara korrekta i sitt empiriska innehåll.

Den andra saken är att uttalanden inte får riskera att äventyra eller på något sätt påverka domstolars eller myndigheters självständighet, och det är också av central betydelse att ministrar inte uttalar saker som står i direkt

konflikt med vad andra ministrar uttrycker eller vad som är regeringens officiella ståndpunkt. Det här gäller särskilt i relationen till andra stater, alltså i utrikespolitiken.

TVå av uttalandena som har granskats rör Alice Bah Kuhnke, alltså den tidigare kulturministern. En av granskningarna rör ett uttalande av Alice Bah Kuhnke om att hon skulle boka ett möte med rikspolischefen för att följa upp polisens arbete avseende en handlingsplan. Där konstaterar konstitutionsutskottet att innebörden av det som Alice Bah Kuhnke uttalade var att hon skulle säkerställa att polisen ser till att hålla kontakt med alla utgivare. Konstitutionsutskottet konstaterar att det inte är en uppgift som polisen har, och därmed är hennes uttalande inkorrekt.

Hennes andra uttalande som granskades rörde filmstödet. Konstitutionsutskottet konstaterar att det som hon sa inte var inkorrekt men att det när en minister gör ett uttalande vars innebörd det kan råda frågeställningar om är viktigt att en minister, i det här fallet Alice Bah Kuhnke, klargör sakförhållanden så att det inte råder osäkerhet om vad som faktiskt sas.

Avslutningsvis har vi också ett uttalande från Margot Wallström om att hon aldrig skulle kunna förlåta Storbritannien för brexit. Där konstaterar konstitutionsutskottet att det är viktigt att särskilt ministrar som uttalar saker kring relationer till andra stater gör det på ett övervägt sätt och att det inte föranleder missförstånd eller att det sänds en signal till annan stat om att vi har ändrat vårt förhållningssätt eller vår politik i förhållande till den staten om det inte är avsett.

Konstitutionsutskottet konstaterar att det inte har hänt i det här fallet. Det var ingen som tolkade Margot Wallströms uttalande som att Sverige som stat inte kan förlåta Storbritannien. I den delen finns det alltså inget skäl till kritik.

Konstitutionsutskottet tar inte ställning till politiskt sakinnehåll, vilket har påpekats flera gånger tidigare. Frågeställningen huruvida det här var ett omdömesgillt eller bra uttalande är någonting som konstitutionsutskottet inte uttalar sig om. Det står andra aktörer fritt att göra en egen bedömning av det.

Med det sagt skulle jag vilja instämma i föregående talares uppfattning att vi inte kan ha politiker som inte har känsla och som inte kan ha glimten i ögat och komma med även spontana kommentarer. Men att ha känsla och glimten i ögat rättfärdigar inte omdömeslösa uttalanden.

Jag vill avslutningsvis också säga att det bör anmärkas på att statsministerns uttalande i samband med utfrågningen i det här ärendet är problematiskt. Statsministern sa att det inte går att fastställa några regler för så kallade performativa uttalanden, alltså sådana uttalanden som får påverkan på vår utrikespolitik. Konstitutionsutskottet har i tidigare granskningar, liksom utrikesutskottet, fastslagit att det finns tydliga definitioner av vad som kan anses vara ett performativt uttalande.

Anf. 30 MIKAEL STRANDMAN (SD):

Herr talman! Självklart ska vi ha statsråd som kan delta i den allmänpolitiska debatten. Politiken vore tråkig om de inte fick komma med uttalanden här och där. Men det är viktigt att dessa uttalanden är sakliga och korrekta, att de inte ingriper i enskilda självständiga förvaltningars ärenden och att de inte heller föregriper rättsprocesser i domstolarna.

Prot. 2018/19:106
17 juni

Gransknings-Fel!
Ogiltig självreferens i bokmärke.

Jag tänkte inrikta mig på granskningsärende nr 6. Det har kommit in en anmälan till konstitutionsutskottet där det begärs att utskottet granskar ett uttalande från före detta bostadsministern Peter Eriksson. Uttalandet har han gjort i SVT, och det gällde nyanländas bostadssituation efter att statens etableringsstöd på två år har upphört.

Det är som så att samtliga Sveriges kommuner har blivit tilldelade kommunplacerade nyanlända. Bosättningslagen stipulerar att kommunerna måste ordna med bostäder till dessa. De ska vara en prioriterad grupp. I samband med detta betalar staten ut ett etableringsstöd under två år. Kommuner i Sverige har valt att efter de två åren hantera denna fråga på olika sätt. Vissa kommuner har valt att tolka lagen så att efter två år ska alla medborgare i kommunen behandlas lika oavsett om de är svenska medborgare eller om de har permanent uppehållstillstånd, och de får då söka bostad på samma villkor hos Bostadsförmedlingen. Om det inte funkar får de hjälp av kommunens socialtjänst.

I det här fallet var det fråga om Lidingö kommun. Där hade man efter två år valt att säga upp kontrakten med de kommunplacerade nyanlända och anvisa dem till bostadskö och socialtjänst.

Då uttalade sig före detta bostadsministern Peter Eriksson ordagrant enligt följande: ”Gör man på det här sättet motverkar man integrationen. Det finns ingen etableringstid som heter två år.”

Självklart ska statsrådet komma med uttalanden i den offentliga debatten, men man måste vara noga med att uttalanden är sakliga och korrekta och inte ingriper i enskilda ärenden samt att de inte föregriper pågående rättsprocess. I det här fallet hade ärendet i Lidingö kommun överklagats till förvaltningsrätt och sedermera kammarrätt. I båda fallen hade Lidingö kommun fått rätt i det de gjorde.

Konstitutionsutskottet vill understryka att även om man ska få delta i den offentliga debatten måste man ändå tänka på att inte närma sig rättsprocesser i sina uttalanden.

Anf. 31 LINDA YLIVAINIO (C):

Herr talman! I den här debattrundan, som handlar om statsråds tjänsteutövning, behandlar konstitutionsutskottet frågor som är ständigt återkommande, nämligen frågorna om statsråds uttalanden. Kollegan Mia Sydow Mölleby nämnde detta i den inledande debatten, liksom flera kollegor har gjort här i den rundan, men jag vill ändå lyfta fram KU:s praxis i det här sammanhanget.

KU har tidigare slagit fast att statsråd, i likhet med alla andra medborgare, har rätt att göra uttalanden i olika sammanhang, men att statsråd kan behöva ta särskild hänsyn. En självklar utgångspunkt är att uttalandena är korrekta. KU framhåller att det inte utesluter att statsråd i debatter och i andra politiska sammanhang uttrycker sig tillspetsat och polemiskt. Jag avser inte nu att diskutera uttalandeärendena annat än på ett par punkter.

För det första: Jag noterar att dåvarande kultur- och demokratiministern beträffande Polismyndighetens ansvar gällande uppföljningen av handlingsplanen till det fria ordets försvar gjort uttalanden som inte var korrekta.

För det andra: KU har granskat dåvarande bostadsministerns uttalanden gällande Lidingö kommun. I det här fallet valde bostadsministern att göra ett besök hos hyresgäster som hade sagts upp av Lidingö kommun.

Kommunen hade valt att säga upp alla bostadskontrakt för bostäder till nyanlända i samband med etableringstidens utgång. Man kan ha synpunkter på kommunens beslut och på vilket sätt det bidrar till integration av nyanlända. Det hade i varje fall den dåvarande bostadsministern. Kommunens beslut var överklagat till Förvaltningsrätten i Stockholm, vilket dåvarande bostadsministern kände till.

KU har inget att erinra, men jag vill personligen problematisera att ett statsråd i ett läge där en kontroversiell fråga är överklagad till domstol väljer att opinionsbilda i just den kommunen. Det är en smula magstarkt. Det är magstarkt i sig, och det är provocerande utifrån det kommunala självstyret. Låt oss hoppas att statsråd framgent ändå håller sig för goda att uttala sig politiskt i en sådan inramning.

Precis som Per Söderlund uttalade i den inledande debatten kan ärenden från början te sig omfattande och kniviga, men vid en närmare granskning rätar frågetecknen ut sig. Även det motsvarande förloppet är normalt. En sådan granskning är av dåvarande kultur- och demokratiministerns hantering av filmstödet. KU har inte funnit några brister som i det här ärendet kan läggas dåvarande kultur- och demokratiministern till last. Däremot har KU:s granskning gett upphov till frågor om styrningen av Filminstitutet och dess uppdrag när det gäller fördelningen av filmstöd. Det är angeläget att eventuella oklarheter när det gäller den formella hanteringen av filmstödet klaras ut. Såväl Riksrevisionen som Statskontoret har tittat på bland annat den privata rättsbildning som reglerar Filminstitutets verksamhet. Ändå har ingen bottnat i frågan om dagens bemyndiganden och reglering av Filminstitutets förutsättningar att besluta om fördelning av filmstödet. Det är viktigt att regeringen ser över frågan och vid behov återkommer till riksdagen.

Anf. 32 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Det här kapitlet handlar om olika uttalanden som statsråd gör och när de blir mer eller mindre bra, vilket ansvar de har och vilken frihet de har. Jag skulle vilja lyfta fram två av ärendena i all korthet.

Det ena ärendet handlar om Alice Bah Kuhnke när hon gör ett uttalande i samband med en nedlagd polisutredning. Hon uttalar sig om att det ingår i polisens uppdrag att ta kontakt med landets samtliga utgivare. KU konstaterar kort att något sådant uppdrag inte finns. Uttalandet är inte korrekt. Så sätter vi punkt där.

Ett annat uttalande gjordes av utrikesministern under en konferens när hon sa att hon inte kunde förlåta Storbritannien för brexit. Det är lite magstarkt av en utrikesminister att säga så offentligt. Det uttalandet anmälades av en kristdemokrat, och det hamnade i knät på mig. Hur skulle man ta ställning till detta? Jag är lika enig med utskottet om bedömningen här som jag är annars, nämligen att avgörande var att utrikesministern sa så här på utfrågningen: ”Jag sa, med ett leende, att jag tror faktiskt att det kan komma att bli svårt att förlåta dem för det här. Det betyder helt enkelt att vi kommer att bli påmindas om det. Det var det jag beskrev.” Hon nyanserade alltså sitt uttalande.

Men så sa hon: ”Jag sa, med ett leende – – –.” Därmed friar jag henne för min del.

KU säger om detta: ”Det ställs särskilda krav på uttalanden inom utrikespolitiken, och utskottet vill på ett allmänt plan erinra om vikten av att utrikesministerns uttalanden till sitt innehåll är så formulerade att de inte leder till missförstånd eller ger upphov till motstridiga tolkningar. Det kan konstateras att uttalandena i just detta fall inte kom att få några sådana konsekvenser, såvitt framgår av granskningen. Utskottet förutsätter att vad utskottet tidigare uttalat i sina granskningar om t.ex. performativa uttalanden beaktas av statsråd i deras fortsatta arbete.”

Anf. 33 PATRICK RESLOW (SD):

Herr talman! Jag kommer att säga några korta ord om G18, även om jag inte har mycket mer att tillföra än vad som redan har sagts av föregående talare.

Vid en konferens om finsk och nordisk utrikes- och säkerhetspolitik i januari 2019 uttalade sig utrikesministern om hur hon såg på brexit. Hon sa bland annat: ”Jag kan inte förlåta dem för det här.” Det har varit en diskussion om vem ”dem” syftade på. Redan dagen efter gjorde utrikesministern klart att det inte syftade på Storbritannien utan på det politiska etablissemanget där.

Hon sa även att det under lång tid hade funnits ett dåligt politiskt ledarskap i Storbritannien. Dessa uttalanden är såklart anmärkningsvärda när de ses lösryckta, inte minst eftersom Storbritannien inte bara är en viktig handelspartner för Sverige utan också en allierad i EU. Det är synpunkter på en intern demokratisk process i ett annat medlemsland. Detta föranledde att KU utredde vad som hänt och sagts och om det utgjorde någon formell brist. Efter skriftväxling med Regeringskansliet och även under den utfrågning som vi hade med utrikesministern stod det klart att uttalandet snarare skulle ses som en allmän oro över brexit och vilka konsekvenser det skulle få för Europa.

KU har i ett antal tidigare granskningar understrukt vikten av att statsråden och deras uttalanden är korrekta, även om de uttrycker sig lite tillspetsat. Det kan man minst sagt säga att det skedde i detta fall.

När det gäller utrikespolitiken är det särskilt viktigt att iaktta försiktighet eftersom utrikespolitiken till mycket stor del formas av uttalandepolitik. Uttalandena får därför inte leda till missförstånd eller motstridiga tolkningar. Efter att nu ha granskat ärendet konstaterar KU att uttalandena i just detta fall inte har fått några konsekvenser för svensk utrikespolitik och inte har inneburit någon ny svensk utrikespolitik.

Därmed har vi lagt ärendet till handlingarna.

Anf. 34 JONAS ERIKSSON (MP):

Herr talman! Mina fyra minuter kommer knappast att gå åt, då mina kollegor så föredömligt har redogjort för ärendena under detta avsnitt i betänkandet.

Jag kan konstatera att KU tycker att våra politiker, statsråd och ministrar är och ska få vara människor med känslor och engagemang och att de ska få yttra sig så länge de håller sig till saklighetskravet och inte inskränker domstolar och myndigheter i deras utövning av makten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU21

Behandlingen av riksdagens skrivelser (skr. 2018/19:75 och redog.
2018/19:RS4)

föredrogs.

Anf. 35 FREDRIK SCHULTE (M):

Herr talman! Detta är ännu ett betänkande där konstitutionsutskottet är helt enigt. Men även om vi är eniga och det inte råder någon politisk konflikt kring betänkandet är det principiellt viktigt.

Betänkandet, som man brukar referera till som skrivelse 75, handlar om en årlig rapport som regeringen skickar till riksdagen om i vilken utsträckning och hur riksdagens beslut har tillgodosetts. Det som är särskilt intressant är det som brukar kallas tillkännagivanden, alltså en beställning från riksdagen till regeringen där riksdagen uppdrar åt regeringen att hantera eller lösa en sakpolitisk fråga på ett visst sätt.

Utgångspunkten måste vara att regeringen tillgodoser det som riksdagen begär att regeringen ska lösa. Detta är inte alltid möjligt eftersom det ibland kan finnas praktiska komplikationer. Inte minst kan man vara oense om vad riksdagen verkligen har beställt av regeringen. Därmed måste man skilja på att ett ärende är slutbehandlat, alltså att regeringen har hanterat det, och att det faktiskt är tillgodosett.

Vi har en sådan fråga i betänkandet där det kan råda lite meningsskiljaktigheter kring vad frågan gäller, och den är kopplad till Lotteriinspektionen. Alliansen, alltså Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet, röstade tidigare med stöd av Sverigedemokraterna igenom att det skulle ställas krav på att det ska framgå tydligt för den som köper lotter om lotteriet skänker pengar till politisk verksamhet. Regeringen anser att man har behandlat denna fråga, med utgångspunkt från att Lotteriinspektionen faktiskt kan ställa sådana krav och i delar gör en sådan prövning av olika typer av lotteriverksamheter.

Vi kan från Moderaternas sida inte invända emot att detta har slutbehandlats. Men även om det är en annan fråga som inte rör betänkandet anser vi i sak att om man köper en lott där pengarna går till politisk verksamhet ska detta framgå på lotten vid köptillfället, precis som det tydligt står på cigarettpaketet att rökning kan leda till cancer. På samma sätt ska det framgå när man köper lotter att en eventuell lotteriverksamhet skänker pengar till ett politiskt parti.

Det åligger framför allt kulturutskottet att vidare behandla detta, men i proceduriell och formell mening får det tillkännagivande som riksdagen lämnat tidigare anses vara slutbehandlat. Vi får återkomma i själva sakfrågan.

Anf. 36 FREDRIK LINDAHL (SD):

Herr talman! Riksdagen har tidigare lämnat ett tillkännagivande om att det är rimligt att lottköpare får tydlig information om ett lotteri anordnas för att finansiera partipolitisk verksamhet. Att inom ramen för skrivelsen säga några ord om detta är på sin plats.

Regeringen redovisade tillkännagivandet som slutbehandlat i propositionen *En omreglerad spelmarknad*. Där anfördes att Lotteriinspektionen

redan ställer sådana krav i sina tillståndsbeslut för lotterier, inte bara avseende partipolitisk verksamhet utan även i fråga om allmännyttig verksamhet över huvud taget. Om det faller ut på detta sätt i praktiken återstår dock att se.

Vi kan konstatera att vi är flera partier i kammaren som menar att det explicit på varje enskild lott ska framgå huruvida lotteriets försäljningsintäkter direkt eller indirekt stöder partipolitisk verksamhet. Om detta nu inte genomförs fullt ut kan man vara förvissad om att vi återkommer i frågan för att få till en förtydligande bestämmelse om detta.

Anf. 37 HANS EKSTRÖM (S):

Herr talman! Jag måste erkänna att vi glömde en viktig sak. Vi hade tänkt köpa en sommarpresent, nämligen lotter där det på baksidan står att intäkterna går till partipolitisk verksamhet. Det kunde ha varit bra källforskning för dem som driver denna fråga, men det kanske är roligare med politisk pajkastning än att ta reda på sakförhållanden – jag vet inte.

Jag tillhör dessutom dem som inte tycker att partipolitisk verksamhet är att jämföra med rökning, det vill säga jag tycker inte att den är skadlig.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 18 juni.)

§ 9 Fri- och rättigheter, m.m.

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU27

Fri- och rättigheter, m.m.

föredrogs.

Anf. 38 KARIN ENSTRÖM (M):

Herr talman! Vi ska nu behandla det näst sista ärendet under KU:s debattdag i kammaren. Vi har koncentrerat våra ärendedebatter till i dag. Detta är dock inte en del av granskningsbetänkandet, utan det är ett motionsbetänkande som heter KU27 *Fri- och rättigheter, m.m.*

Utskottet har behandlat ett flertal motioner och motionsyrkanden från den allmänna motionstiden. Yrkandena gäller verkligen en stor bredd av frågor. Det handlar om diskriminering, förebyggande av våldsbejakande extremism, medborgarskap, äganderätt och näringsfrihet. Jag skulle vilja lyfta det som handlar om fri- och rättigheter men också hur vi moderater ser på grundlagarna.

Jag vill först säga att vi moderater naturligtvis står bakom den uppgörelse vi hade i den förra Grundlagsutredningen. Men det har nu gått ganska lång tid sedan den utredningen tillsattes, och vi tycker att det finns anledning att återigen överväga en rad förstärkningar av grundlagsskyddet, både vad gäller individens rätt gentemot staten och för att bygga den svenska rättsstaten och demokratin starkare. Vi moderater skulle alltså vilja se att en ny grundlagsutredning tillsätts, där man bland annat ska kunna lämna förslag till hur domstolarnas självständighet kan stärkas, hur Lagrådets ställning och domstolarnas lagprövning kan stärkas samt hur grundlagsändringar kan försvåras.

Vi ser nu runt om oss i vår omgivning, till och med i europeiska länder och EU-medlemsländer, att inte minst domstolarnas självständighet utmanas. Vi ser inte det hotet i Sverige i dag, men för att Sverige i framtiden ska vara bättre rustat för den risk detta ändå innebär anser vi att det finns anledning att titta på om det finns förslag – och det gör det – som kan göra att domstolarnas självständighet blir större.

Vi menar också att det finns behov av att stärka skyddet för de i grundlagen fastslagna mänskliga fri- och rättigheterna. Vi tycker att det är motiverat att fortsätta att stegvis utveckla regeringsformen. Vi kan inte se att det finns någon anledning till att de grundläggande mänskliga fri- och rättigheter som läggs fast i vår egen grundlag ska spela mindre praktisk roll och därmed ha lägre status än motsvarande rättigheter i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Vi har också förslag om att i detta sammanhang se över diskrimineringsförbudet. Det är alltså skillnad mellan regeringsformen och diskrimineringslagen när det gäller hur diskriminering uttrycks – hur det inte får gå till, på vilka grunder och hur man uttrycker det.

När det gäller grundlagsfrågor har vi också, glädjande nog, ett tillkännagivande till regeringen om att man bör tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över och stärka det grundlagsreglerade egendomsskyddet. Det är en viktig grundbult i det fria samhället att äganderätten respekteras, och detta måste gälla även näringsidkare, skogsägare och de gröna näringarna, för att ta några exempel.

Vi har ett antal olika reservationer på en mängd olika områden, men, herr talman, för tids vinnande yrkar vi bifall endast till reservation 1.

Anf. 39 THOMAS HAMMARBERG (S):

Herr talman! Om jag skulle missa det i slutet av mitt inlägg vill jag redan nu säga att jag önskar er en bra semester under de kommande månaderna. Jag vill också rikta ett varmt tack till mina kollegor i utskottet och till det fantastiska kansli vi har som stöd!

Vi har alltså i konstitutionsutskottet också behandlat ett antal motioner, mer än 20. En av de motionerna har faktiskt bifallits, vilket är ganska ovanligt i vårt system, som ni vet. Det råkar vara en motion som vi hade en del svårigheter med, så det kommer att bli en reservation på den punkten.

Jag vill understryka att det faktum att bara en motion har bifallits inte innebär att motionsarbetet är överflödigt. Tvärtom speglar många av dessa motioner såväl en oro och en prioriteringskänsla som en villighet att gå vidare när det gäller de överenskommelser vi har om mänskliga rättigheter. Jag är övertygad om att Regeringskansliet tittar även på de motioner som inte har bifallits av oss här.

Jag skulle faktiskt vilja rekommendera de krafter som lyckligtvis finns ute i samhället, de olika organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter, att titta på det dokument som är resultatet av vårt arbete när det gäller mänskliga fri- och rättigheter. Här finns nämligen en massa bra bakgrundsinformation och en anknytning till olika stadganden, inklusive naturligtvis regeringsformen, som det är viktigt för dem som arbetar med mänskliga rättigheter att vara medvetna om. Det är alltså ett värdefullt dokument.

Detta säger jag också därför att jag tror att det finns några motioner i årets skörd som faktiskt speglar en viss islamofobisk tendens, som jag hade

hoppats inte skulle finnas där. Men i övrigt menar jag att motionerna verkligen är värda att ta på stort allvar och diskutera även om de avslagits.

Jag skulle vilja nämna några saker i största allmänhet. Den första är att vi i år kan högtidlighålla att det har gått precis 40 år sedan riksdagen beslutade om att barn inte ska misshandlas – agaförbudet. Detta sågs internationellt som väldigt långtgående och kanske lite omstörtande. Nu har vi en situation där idén om att man måste skydda barn från övergrepp av olika slag, även i deras egna hem, avspeglas i en lagstiftning påminnande om vår i en majoritet av Europas stater och även i flera andra länder. Detta har varit viktigt.

När det gäller internationell påverkan har också vårt ombudsmannasystem varit viktigt. Vårt gamla ombudsmannasystem har nu kopierats i land efter land. I samtliga länder i Europa finns nu ombudsmannainstitutioner som bevakar just att mänskliga rättigheter respekteras.

Vi är också medvetna om att vårt arbete för kvinnors rättigheter har fått spridning och blivit en inspiration för olika nya initiativ för att skydda kvinnor från övergrepp och för att ge dem möjlighet att delta aktivt i till exempel politik. Vi har spelat en viktig roll där. Vi har också varit aktiva i arbetet för att försöka förstärka de internationella normerna för mänskliga rättigheter, år efter år.

Detta har gjort att vi också har tagit på oss ett visst ansvar för att lyssna till de kritiska synpunkter mot Sverige som kommer, till exempel när representanter och rapportörer från olika organisationer kommer hit för att titta på hur vi genomför arbetet för mänskliga rättigheter.

Vi har fått kritik till exempel när det gäller samernas rättigheter. Internationellt finns en uppfattning, som enligt min mening är väl underbyggd, att vi inte har gått tillräckligt långt på den punkten. Här har vi alltså en del att själva vara ödmjuka inför. Det handlar inte bara om att vi kan ge något till det internationella samfundet utan också om att vi har en del att hämta från erfarenheter i andra länder.

Detta var mer allmänt. Jag skulle också vilja säga något om de motioner som vi har tittat lite närmare på. En motion som vi har reagerat ganska starkt emot innehåller förslag om att man skulle kunna dra undan medborgarskapet för personer som faktiskt redan har medborgarskap men som har utländsk bakgrund och har begått någon form av kriminell handling.

Vi menar att man ska vara utomordentligt försiktig när det gäller att ta tillbaka medborgarskapet för någon som redan är medborgare. Om vi tittar på regeringsformen ser vi att den är väldigt tydlig på denna punkt.

Den accepterar inte att man fråntar någon som har medborgarskap detta privilegium. Det står också tydligt att man inte kan vägra en person som är medborgare att komma till vårt land, och så länge man är medborgare kan man inte landsförvisas från vårt land.

Det finns egentligen bara ett skäl att ifrågasätta medborgarskapet, och det är när själva beslutet om att man är medborgare har kommit till på olaglig grund. Det kan ha handlat om mutor eller om falska, oegentliga uppgifter. Då finns det möjlighet att titta på detta, men i övrigt måste man slå fast att medborgarskap inte är på prov. Medborgarskap som finns ska skyddas, och de problem som uppstår med detta ska vi lösa, som med alla andra svenska medborgare. Det är vår position i den frågan.

Sedan har vi detta om äganderätten. Äganderätten är försvarad i regeringsformen. Det är väldigt viktigt att hålla fast vid detta. Naturligtvis vill ingen upphäva den på något sätt.

I regeringsformen står det att ingen kan tvingas avstå från sin egendom eller utstå inskränkning av användningen av mark eller bostäder utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Rätten till full ersättning är också garanterad i regeringsformen.

Vi menar att detta är viktigt. Vi menar att frågan egentligen borde diskuteras utifrån att det finns ett behov av att titta närmare på de olika intressen som kan komma i fråga när det gäller äganderätten. Det behövs en rimlig avvägning och en klok beslutsprocess när intressen står mot varandra, till exempel äganderätten å ena sidan och strandskydd, allemansrätt och skydd av djur, växter och ekosystem å andra sidan. Att i nuläget bara stärka den grundlagsreglerade egendomsrätten fann vi inte vara en idealisk lösning, särskilt som visst arbete nu pågår inom Regeringskansliet för att förbättra förutsättningarna för i det här fallet ekonomisk kompensation. Vi kommer alltså att reservera oss på den punkten, som jag nämnde tidigare.

Ett litet tillägg: Frågan om äganderätten kan faktiskt ses som en aspekt av de ekonomiska och sociala rättigheterna. Detta är intressant, för det förekommer en debatt i vårt land om att de ekonomiska och sociala rättigheterna egentligen inte bör ses som rättigheter.

Alla har naturligtvis rätt att ha en egen definition av vad som är mänskliga rättigheter, men det finns internationella överenskommelser som Sverige hittills har stått bakom om att i begreppet mänskliga rättigheter ingår också de ekonomiska och sociala rättigheterna. De viktiga fördrag som vi nu står bakom, till exempel barnkonventionen eller den viktiga konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, bygger på att även de ekonomiska och sociala rättigheterna respekteras. Att börja riva upp detta menar vi skulle vara högst olyckligt. Jag hoppas att vi, oavsett våra övriga partipolitiska positioner, kan vara eniga om att de definitioner av mänskliga rättigheter som vi har på internationell nivå och som vi hittills har stött inte ska börja uppluckras.

Just nu råkar det faktiskt pågå ett samtal i Templum, där en av de svenska hedervärda organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter kommer att presentera just ekonomiska och sociala rättigheter med fokus på samernas rättigheter och rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Jag yrkar bifall till reservation 17.
(Applåder)

Anf. 40 MIKAEL STRANDMAN (SD):

Herr talman! Jag vill också passa på att önska mina kollegor i konstitutionsutskottet en trevlig sommar och också tacka kansliet för ett fantasiskt arbete under den gångna tiden.

Herr talman! Den största segregationen i Sverige är den kulturella. Det går inte att bortse från att det till Sverige har kommit många människor från andra länder som uppskattar vår välfärd och vårt starka sociala skyddsnet. Det är människor som uppskattar vår natur men som kanske inte alltid delar svenska värderingar om jämställdhet eller individens frihet.

I den kulturella segregationen har extremismen blomstrat, och med den har det uppkommit nya krav på särbehandling. I stället för tydliga riktlinjer för vad som bör tolereras har det mesta accepterats i mångkulturalismens namn.

Denna politik har nu nått vägs ände. I stället för att uppmuntra människor att sluta in sig i sitt etniska utanförskap, ofta med starkare hedersnormer och en ortodoxare syn på religion än i hemlandet, skulle man ha uppmuntrat dem till assimilering och därmed inkludering i det svenska majoritetssamhället. Vi skulle ha klargjort för dem vad som gäller från första början: Sverige är ett sekulärt land där religionsfrihet råder. Vilken högre makt du tillber är din privatsak. Religion ska inte blandas in i det offentliga.

Vidare eftersträvar vi i Sverige jämställdhet mellan könen. Detta måste de som väljer att flytta till Sverige acceptera.

Terrorism och extremism är i grunden ideologiskt motiverade. Det behövs ett regelverk som i ett tidigt skede upptäcker och motverkar framväxten av de extrema ytterkanterna i politik eller religion. Alltför ofta uppmärksammas att ideella föreningar eller trossamfund bjuder in predikanter som sprider antisemitiska eller antidemokratiska budskap eller förhårliga islamistisk extremism. Den svenska staten ska aldrig finansiera framväxten av eller underlätta och befrämja våldsbejakande extremism och antidemokratiska värderingar.

Vad gäller den allmänna rättskipningen förekommer det att människor ljuger eller mutar tjänstemän för att få uppehållstillstånd och senare medborgarskap i Sverige. Andra individer kan ha uppträtt skötsamt i början och fått medborgarskap men sedan börjat ägna sig åt brottslighet. Vidare förekommer det tyvärr att individer ger sig av för att delta i främmande makts styrkor på ett sätt som strider mot internationell lag, folkrätt och Sveriges intressen. Vi tycker att detta är helt oacceptabla beteenden. Medborgarskapet ska inte finnas till för att skydda sådana människor.

Vi sverigedemokrater har sedan länge drivit en politik som syftar till att skapa en bättre assimilering genom tydlighet om vad som gäller i Sverige – ungefär på samma sätt som i resten av världen, det vill säga det som är normalt när man flyttar till ett nytt land. Man anpassar sig och följer landets lagar och regler.

Herr talman! I flera av våra motioner till riksdagen som tas upp i konstitutionsutskottets betänkande *Fri- och rättigheter, m.m.* har vi motionerat om att stoppa det offentliga samhällets legitimering av och anpassning till den islamistiska ideologin.

Vi vill ha ett skärpt regelverk och en skärpt tillsyn gällande bidrag till ideella föreningar och trossamfund. Svenska staten har nu under lång tid finansierat islamistiska föreningar, de flesta med starka kopplingar till Muslimska brödraskapet. Risken med att erkänna organisationer kopplade till Muslimska brödraskapet som de viktigaste företrädarna för muslimer i Sverige är att en minoritet politiskt orienterade och missionerande aktivister ges möjlighet att flytta fram sina positioner i offentligheten på bekostnad av majoriteten av alla dem som har en muslimsk kulturbakgrund. Detta bidrar till att skapa politisk och social polarisering genom att ställa ett föreställt ”vi muslimer” mot ett föreställt ”dem”, alltså icke-muslimer. Det är en identitetspolitisk strategi som ställer grupper mot varandra och därigenom har en negativ inverkan på integrationsprocessen.

Vi sverigedemokrater anser inte att det är rimligt att ge statligt stöd till religiösa rörelser som predikar att religiösa lagar övertrumfar lagarna i den svenska lagboken. Det handlar om rörelser som har bidragit till radikalisering och IS-rekrytering och bjudit in talare som spridit antisemitiska, homofoba och antidemokratiska budskap.

Vi har även motionerat om att stoppa utländsk finansiering av moskéer. Vi vill inte att islamistiska stater finansierar byggen av wahhabistiska och salafistiska moskéer på svensk mark, då vi vet att detta leder till radikalisering. Om en rik gulfstat erbjuder finansiering av en moské är det alltid förenat med villkor om att imamen eller imamerna ska börja följa en mer wahhabistisk eller salafistisk inriktning av islam. De vill tolka Koranen och leva som man levde på Muhammeds tid.

Vi har även en motion om att förbjuda heltäckande slöja och slöja på barn i förskolan. Heltäckande slöja, det vill säga burka eller niqab, samt slöja på småflickor är tyvärr ett tecken på en begynnande radikalisering. Vi har visserligen religionsfrihet i Sverige, men denna religionsfrihet innebär också en rätt att slippa religiösa påbud. Din religionsfrihet tar slut när den inskränker min religionsfrihet eller min frihet att slippa religiösa påbud.

Burka och niqab är en helmaskering där endast ögonen syns och ibland inte ens dessa. I våra dagliga interaktioner med människor försvinner 90 procent av kommunikationen med en sådan helmaskering. Vi lever i ett samhälle där vi alla måste kunna umgås och interagera med varandra. Med helmaskering drabbas även de som inte vill ha någonting med detta att göra.

I Sverige låter vi dessutom barn vara barn. Vi sexualiserar inte småflickor. Slöjan är ett kvinnoförtryckande plagg som skapats av män för att deras kvinnor inte ska väcka åtrå hos andra män. Vi tycker att det är en helt felaktig syn att applicera på små barn.

Vi har även väckt en motion om förbud mot böneutrop. Ofta har böneutrop från moskéer jämförts med kristna klockringningar som ett motiv för att tillåta utrop från moskéer i religionsfrihetens namn. Skillnaden är dock avsevärd, då de kristna klockringningarna är en del av vårt kulturella och historiska arv. Vår nation är av historiska skäl präglad av kristendomen, och att tänka bort en närmare tusenårig historisk präglighet är inte i enlighet med verkligheten. Även ateister accepterar kristna klockringningar, om inte annat som en historisk restpost.

En annan avgörande skillnad mellan den kristna klockringningen och det muslimska böneutropet är att klockringningen är en oartikulerad ljudsignal medan det muslimska böneutropet innehåller ett religiöst artikulerat påbud i form av trosbekännelsen. Denna trosbekännelse syftar inte minst till att visa makt och kontroll över ett område. Men det handlar också om att invånarna är muslimer samt om att Allah är den ende guden och att Muhammed är hans profet.

Denna skillnad är av avgörande betydelse när det gäller religionsfrihetens rätt till frihet från religiösa budskap på offentlig plats. Religionsfrihet innebär nämligen inte att man har rätt att göra vad som helst. Religionsfrihet innebär också en frihet från tvång, en frihet från religiösa uttryck och religiös propaganda i det offentliga rummet.

Herr talman! När det gäller deltagande i terrorresor och felaktigt förvärvade eller uppenbart förbrukade medborgarskap ska medborgarskapet

kunna återkallas även om det innebär att den berörda personen blir statslös. Som tidigare talare nämnde går inte detta i dag enligt regeringsformen. Men enligt internationella konventioner tillåts det att medborgarskapet återkallas i två fall. Det ena fallet är när medborgarskapet har getts på felaktiga grunder. Det kan till exempel handla om mutor, hot eller helt oriktiga uppgifter, såsom falsk identitet. Det andra fallet är när en medborgare tagit värvning i en annan stats tjänst eller begått allvarliga brott mot staten. I det senare fallet får medborgarskapet inte återkallas om det kan leda till statslöshet, enligt internationella konventioner.

Om vi från början hade gjort klart att all migration är förenad med vissa villkor hade vi haft mycket lättare att hantera de utmaningar som nu oundvikligen måste lösas. Människan är anpassbar, och villkor för migration till ett annat land är det normala i vår omvärld. Det är i Sverige som ett onormalt och för övriga världen bisart sätt att hantera migration har kommit att utvecklas. Följderna av denna misslyckade integration har i omvärlden gjort Sverige till ett avskräckande exempel på hur man inte ska göra. Det är hög tid att ändra på detta nu.

För övrigt har vi även stått upp för reservationen om äganderätten. I dag kan länsstyrelserna klassa skogsägares mark som nyckelbiotoper om de hittar någon specifik art eller något sådant. Problemet är att det gäller ganska många områden och att det är stora arealer. Och ägarna till dessa marker får inte någon ersättning förrän man har klassat det som ett naturskyddsområde. De befinner sig i limbo fram till dess. Skogarna har gått i arv i generationer i de här familjerna. Det är ett ganska brutalt ingrepp i äganderätten. Därför har vi valt att stödja reservationen om det.

I övrigt vill jag yrka bifall till reservation nr 13. Vi står naturligtvis bakom samtliga våra andra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 13.

Anf. 41 LINDA YLIVAINIO (C):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 4 under punkt 3 och reservation 20 under punkt 17.

Låt mig börja med argumentationen för reservation 4, Mänskliga rättigheter i Europa. Kampen för mänskliga rättigheter, för demokrati och för rättsstatlighet har pågått länge – i århundraden. Den pågår än i dag. När Sverige firar 100 år av demokratins genombrott genom införandet av allmän och lika rösträtt inser vi att demokratin behöver försvaras än i dag. Mänskliga rättigheter behöver utvecklas i Sverige, och mänskliga rättigheter behöver försvaras i Europa.

I Sverige fick vi nyligen en utredning, en departementspromemoria, om ett eventuellt institut för mänskliga rättigheter. Det ska bli intressant att följa hur regeringen kommer att hantera den utredningen. Inte minst inom det område som gäller samiska rättigheter ser vi nu en ganska dynamisk rättsutveckling. Vi vet att den nordiska samekonventionen är på gång. Vi vet att det snart ska bli en lagrådsremiss om konsultationsordningen. Och det kommer fler förslag på det området. Det ska bli intressant att se hur den politiken kommer att utvecklas.

Låt mig därefter gå tillbaka till reservation 20, som handlar om stöd till hågkomst av Förintelsen.

Herr talman! Den judiska minoriteten i Sverige lever under en mycket stark press. Det judiska folket i Sverige utsätts för hat, hot, trakasserier och förföljelser.

I helgen, närmare bestämt i fredags, invigdes så kallade snubbelstenar här i Stockholm. Sådana har invigts tidigare runt om i Europa, och de finns nu i vår huvudstad. Syftet med dessa stenar – det är små gatstenar med mässingsplaketter ovanpå – är att mana till eftertanke. Syftet är att påminna om de människor som gick under i Förintelsen och att hedra dem.

Vi visste att Förintelsen ägde rum, men vi valde att vända bort blicken. Så länge vi har förintelseförnekare i vårt land och så länge vi som land inte förmår att skydda den judiska minoriteten och judars religionsfrihet menar Centerpartiet att samhället behöver ge stöd till ideella organisationer som bland annat ordnar hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis beröra tillkännagivandet om äganderätten och näringsfriheten. Skiftande politiska vindar har gjort att den grundlagsskyddade äganderätten har utmanats i närtid. Försök att beskära äganderätten har gjorts. Jag hoppas därför att det, liksom i utskottet, blir en majoritet i kammaren för detta tillkännagivande.

Även om det är så som kollegan Thomas Hammarberg poängterade – att sådana här ingrepp ska ersättas fullt ut – är det inte så lätt i praktiken för dem som blir drabbade av äganderättsinskränkningar.

Låt oss ta ett annat exempel än dem som finns i betänkandet. Låt oss ta kustfiskarna i Haparandas skärgård, som hela tiden utsätts för restriktioner när det gäller fisket. Det senaste är en bestämmelse från Havs- och vattenmyndigheten om att de inte får fånga fenklippt lax. De här ingreppen ska ersättas enligt grundlagen, men det bygger på att den som utsätts för dem orkar driva rättsprocesser. Att driva rättsprocesser mot staten är kostsamt. Det kräver mycket resurser. Därför kan jag tyvärr inte i dag säga att näringsfriheten i vårt land är orubbad. Det är därför vi behöver ha den här utredningen. Jag hoppas att vi vinner ett parlamentariskt stöd för att vi ska se över hur vi i grundlagen ytterligare kan stärka skyddet för äganderätten.

Anf. 42 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Vänsterpartiet står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 3.

Våra grundläggande fri- och rättigheter har skydd enligt regeringsformen. Där står det bland annat att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Dessa rättigheter får aldrig tas för givna utan måste försvaras varje dag.

Vi ser hur grundläggande demokratiska principer och rättsstatens principer hotas runt om i Sverige, Europa och världen. I flera EU-länder finns en utbredd diskriminering av hbtq-personer, och i många länder förvärras läget.

Även inskränkningar av det fria ordet sker. Detta känner vi till, och vi pratar mycket och ofta om det. Men vad gäller personer som tillhör gruppen hbtq- och transpersoner blir det bara värre och värre på väldigt många ställen. Det är tydligt att ett EU-medlemskap inte är en garant för att personer ska undgå diskriminering. Det är också tydligt att många länder försämrar sina regelverk och diskriminerar allt mer efter att man har gått med i EU.

Det borde få konsekvenser när medlemsländer väljer att inskränka sina medborgares rättigheter. När medlemsländer inte efterlever de mänskliga rättigheterna måste man kunna agera och vidta åtgärder mot dessa länder.

En mänsklig rättighet är att få vara den en önskar. I dag får inte alla det. Sverige är fortfarande ett land där priset är högt för den som utmanar normer om kön och könsidentitet.

Att få uttrycka sin könsidentitet på sina egna villkor är att betrakta som en grundläggande mänsklig rättighet. Det är en rättighet som trots detta inte respekteras i Sverige.

Processen för att få ändra juridiskt kön är i dag komplicerad med långa väntetider, orimliga krav och ibland bristande bemötande som skapar ohälsa. Länder som Argentina och Malta har avskaffat alla krav vid ändring av juridiskt kön.

Vänsterpartiet vill gå samma väg. Vi anser att varje individ själv ska få avgöra sitt juridiska kön. En modern könstillhörighetslag behöver utgå från verkligheten. För många är könstillhörigheten självklar, men för andra är uppdelningen i man och kvinna mindre självklar. Därför är det viktigt att det finns möjlighet att välja ett tredje juridiskt kön.

Att erkänna ett tredje kön i lagstiftningen skulle dessutom innebära att vi rör oss bort från den nuvarande tvåkönade modellen och vidgar våra föreställningar. Om vi inte är så fast i våra föreställningar om vad som är typiskt manligt och kvinnligt skapas förutsättningar för en större variation i hur vi uttrycker oss i våra könsroller, samtidigt som det på sikt kan ändra negativa attityder och minska fördomar mot transpersoner, intersexuella och andra personer som i dag ses som normbrytare. Detta skulle i sin tur leda till att diskrimineringen och våldet mot dessa grupper minskar.

En grundläggande princip är att det tredje alternativet i så fall ska vara en valmöjlighet för de personer som själva önskar det, inte något som individer tilldelas. En annan viktig princip är att det fortsatta behovet av könsuppdelad statistik ska beaktas.

Ett tredje juridiskt kön ska vara frikopplat från eventuella medicinska processer. Det ska inte krävas ett medicinskt ingrepp för ett juridiskt könsbyte. Att byta kön bör vara en snabb och enkel process.

Anf. 43 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! I betänkandet 2018/19:KU27 *Fri- och rättigheter, m.m.* finns ett antal förslag som har kommit in motionsvägen. Det hanteras så som KU hanterar allting som har med grundlagen att göra: Där vi kan gå fram i bred enighet, där går vi fram i bred enighet. Annars blir det reservationer, och det får man se som goda idéer till förslag.

Också Kristdemokraterna har ett och annat förslag som vi vill föra upp på dagordningen. Ett sådant förslag är att likt Norge inrätta en värdekommission, en brett sammansatt grupp där samhällets olika företrädare som är relevanta i det avseendet samtalar om värderingsfrågor.

Betydelsen av tillit kan inte överskattas för ett människovänligt och demokratiskt samhälle. Varje dialog och varje diskussion blir till en meningslöshet om det inte finns ett gemensamt etiskt minimum för de diskuterande. En sådan värdegrund skulle vara till värde inte minst för den som kommer från ett annat värdesystem, till hjälp för att hålla samman Sverige. Så gjordes i Norge för en del år sedan, och så skulle kunna göras i Sverige. Detta är reservation 9.

Reservation 24 handlar om förebyggandet av våldsbejakande extremism och radikalisering, där Kristdemokraterna lyfter fram ett antal förslag som ytterligare, mot bakgrund av det som redan sker, skulle kunna ske ännu mycket mer. Det måste till ett mer offensivt och konkret arbete i kommunerna för att förbygga att människor ansluter sig till terrorceller eller blir till exempel IS-krigare, eller den motsvarighet som finns nu när kalifatet har fallit. Kommunerna måste ha konkreta strategier för hur man stärker tolerans, icke-diskriminering, grundläggande rättigheter och dialog.

Till sist har vi reservation 14, som jag yrkar bifall till. Det handlar om återkallande av medborgarskap. Där är Kristdemokraterna så sparsmakade att vi säger att bara när det är uppenbart att en person fått svenskt medborgarskap genom muta eller bestickning bör det genom en grundlagsändring vara möjligt för domstol att återkalla medborgarskapet. I det fallet ligger ansvarsbördan på myndigheten.

Tidigare sa kollegan och ledamoten Thomas Hammarberg från Socialdemokraterna att vi måste stå upp för att inte ändra i och beröva människor medborgarskap och på så sätt göra dem statslösa. Det är naturligtvis den grunden vi gemensamt står på, och det är så lagen ser ut i dag.

Men så har vi de fall där det är uppenbart att det handlar om bedrägeri. Då menar Kristdemokraterna att just i detta speciella fall bör man kunna pröva det. Om jag förstod Thomas Hammarberg rätt var dörren inte helt stängd, även om han inte yrkade bifall till reservationen. Men det gör alltså jag, fru talman.

Anf. 44 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Inledningsvis vill jag understryka att jag står bakom samtliga Liberalernas reservationer i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation 6 under punkt 3.

Fru talman! I det här betänkandet har vi ett tillkännagivande av väldigt viktig principiell natur. Det handlar, som flera av de föregående talarna har sagt, om att samhället ytterligare måste värna äganderätten och skydda den enskildes egendom. Sverige befinner sig på ett sluttande plan där intrången i äganderätten faktiskt blir allt fler och tydligare.

Många skäl är naturligtvis behjärtansvärda när man ser på dem generellt, men ser man på dem enskilt och styckevis är det ytterligt bekymmersamt. Det behövs enligt utskottet ett väl avvägt regelverk som värnar den enskilda äganderätten och egendomsrätten. Regeringen bör ta initiativ till en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över och stärka det grundlagsreglerade egendomsskyddet.

Fru talman! Jag vill också lyfta fram mitt särskilda yttrande i detta betänkande. Det handlar om en annan mycket viktig fri- och rättighet, nämligen religionsfriheten. Det är en okränkbar fri- och rättighet och en omistlig del i ett fritt samhälle. Det allmänna måste konsekvent arbeta mot alla former av hatbrott mot religionsutövning på vilket sätt de än sker och mot alla slags attacker mot gudstjänstlokaler och andra platser för trossamfundens verksamhet. Inte minst den judiska minoriteten är särskilt utsatt och behöver särskilt skyddas. Även ett antal moskéer har utsatts för mycket svåra angrepp. Även här behöver skyddet stärkas.

Det förekommer också kristofobisk hatbrottslighet liksom hatbrott mot andra religiösa grupper. Det särskilda statsanslaget för säkerhetsstöd till

trossamfund är av mycket stor vikt för att underlätta trossamfundens eget trygghetsarbete. Men det är också av största betydelse att Polismyndighetens underrättelse- och utredningsverksamhet gällande hatbrott mot trossamfundet fungerar effektivt och stärks. Eftersom dessa frågor delvis hanteras inom budgetprocessen med tillhörande myndighetsstyrning har jag valt att i detta sammanhang inte reservera mig till förmån för motionen utan i stället göra kammaren uppmärksam på det särskilda yttrandet.

Fru talman! Att respektera Europakonventionen är ett grundläggande krav för att bli medlem i Europeiska unionen. Den nya europeiska utrikes-tjänsten arbetar varje dag runt om i världen för att stärka just de mänskliga rättigheterna. Samtidigt är EU sämre på att följa upp och garantera utvecklingen av de mänskliga rättigheterna i de länder som redan är medlemmar. EU är en avgörande aktör för att lyfta stater till att bli rättsstater. Men ett EU-medlemskap är i sig ingen garant för att de grundläggande fri- och rättigheterna alltid respekteras. EU saknar i dag effektiva verktyg för att motverka brott mot de mänskliga rättigheterna av dess medlemsstater. Sverige måste därför driva på för att det skyndsamt skapas en MR-mekanism – en mekanism för mänskliga rättigheter – inom EU som innebär tydliga konsekvenser för de medlemsstater som inte garanterar dessa rättigheter eller som själva begår brott mot medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter, vilket vi tyvärr ser på för många håll i vårt Europa i dag.

Fru talman! Vi vill också ge kommissionen möjlighet att dra ett medlemsland inför EU-domstolen för brott mot de grundläggande värderingar som listas i artikel 2 i Lissabonfördraget. Kommissionen måste kunna föreslå mycket kännbara sanktioner i form av exempelvis frysning av EU-stöd eller genom att använda möjligheten för att dra in rösträtten i rådet. Det bör vara lika självklart att priset ska vara högt för att bryta mot unionens grundläggande värderingar som att bryta mot unionens ekonomiska regelverk. Det är mycket märkligt att man skiljer på dessa två delar.

Det första steget mot den sanktionsmöjlighet som vi vill se skulle vara att Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter årligen publicerar en lägesbedömning av fri- och rättigheter i varje medlemsstat. Det skulle göra det mycket tydligt vad det är som sticker ut. En sådan bedömning skulle exempelvis kunna handla om utvecklingen i Ungern vad gäller repressiva flyktinglagar, pressfriheten och domstolsväsendets oberoende – saker som är värda att släpa fram i ljuset och belysa.

Fru talman! EU måste stå fast vid de värderingar som har grundat Europa: demokrati, rättsstat, respekt för mänskliga rättigheter, fri rörlighet och öppenhet mot omvärlden. Länder som kränker rättsstatens principer måste kunna bli föremål för kraftfulla markeringar från EU:s sida.

Men detta yrkar jag bifall till reservation 6.

Anf. 45 JONAS ERIKSSON (MP):

Fru talman! I detta betänkande har S, V och MP en reservation – reservation 17. I övrigt står vi förstas bakom förslaget från utskottets majoritet som jag därmed yrkar bifall till.

Detta betänkande handlar om viktiga fri- och rättighetsfrågor. Där har Miljöpartiet väckt flera motioner, men i detta betänkande berörs endast en. Den handlar om människor som inte vill eller kan definiera sig som vare sig man eller kvinna. Vi tycker att det är rimligt att människor i ett inkluderande samhälle ska kunna definiera sig själva. Flera länder har infört

möjligheten att välja ett så kallat tredje juridiskt kön. Några talare före mig har också lyft fram denna fråga. Vi tycker att det är rimligt att Sverige går i denna riktning. Därför förordar vi i en av våra motioner en utredning av detta.

I betänkandet behandlas också ett antal motioner enligt vilka man snarare vill införa fler förbud mot sådant som i dag är mänskliga rättigheter. Man vill begränsa människors frihet när det gäller att använda vissa kläder och religiösa uttryck. Jag är glad över att det finns en tydlig majoritet i utskottet som har avstyrkt dessa motioner.

KU föreslår också att riksdagen gör ett tillkännagivande om stärkt äganderätt. Det har alltså vi i Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet valt att reservera oss emot. För min del bygger avståndstagandet på att grundlagsförändringar inte bör ske lösryckt fråga för fråga och inte alltför ofta. Äganderätten är också en del i den flerpartiöverenskommelse som S, MP, L och C har valt att se över. Jag tycker att vi bör börja med detta arbete innan det tas ett större helhetsgrepp.

Ett visst utredningsarbete pågår redan när det gäller rådighetsinskränkningar. Riksdagen har redan nyligen gjort ett tillkännagivande just om detta och om compensation vid inskränkningar i äganderätten. Som en tidigare talare redan har påpekat framgår det i regeringsformen att begränsningar i rätten att driva näringsverksamhet eller utöva ett yrke får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen. Jag menar att detta samlat utgör fullgoda skäl för att inte stödja utskottsmajoriteten på just denna punkt.

Med detta vill jag önska talmannen, talmanspresidiet och övriga tjänstepersoner här och i övriga delar av riksdagen ett gott slut på riksdagsåret och en trevlig sommar.
(Applåder)

Anf. 46 JOHN WIDEGREN (M):

Fru talman! Jag väljer i dag att gästspela i konstitutionsutskottet – anars är jag i miljö- och jordbruksutskottet – eftersom äganderätt debatteras, och äganderätten är en oerhört viktig del i de gröna näringarna.

Flera talare har tidigare här i dag sagt att äganderätten är grundlagskyddad. Ja, det är den. Tyvärr är grundlagsskyddet inte tillräckligt starkt i dag. Många människor inom de gröna näringarna upplever att äganderätten urholkas mer och mer och att de begränsas i sitt verkande.

Tillkännagivandet om att tillsätta en parlamentarisk kommitté är ett jättebra steg på vägen. Vi behöver alla typer av ansatser för att stärka äganderätten. Jag är mycket medveten om att det inom Regeringskansliet just nu pågår ett arbete med att tillsätta en äganderättsutredning. Men jag är helt övertygad om att denna äganderättsutredning hade blivit en annan om den hade tillsatts av en moderat statsminister.

De gröna näringarna är några av våra viktigaste näringar, och de kommer att vara den viktigaste delen i en omställning till ett miljö- och klimatsmart samhälle. Därför behöver vi begränsa de inskränkningar som sker just nu bland de gröna näringarna.

Fru talman! Den som sår ska också kunna skörda. Det tycker jag är en viktig grundbult. När vi säger så ska vi tänka på att ett hektar vete kanske sås för ett år men att det handlar om 80–100 år när man sår tall. Därför behöver vi långsiktiga förutsättningar för det enskilda ägandet.

Prot. 2018/19:106
17 juni

*Fri- och rättigheter,
m.m.*

Skogsstyrelsen tar nu nya krafttag när det gäller nyckelbiotopsinventeringen, och man talar om att skydda ytterligare en halv miljon hektar. Det är alltså ett marknadsvärde om 30 miljarder vi pratar om. Ska dessa skogsägare få ersättning från staten? 30 miljarder är mycket pengar. Ska vi ha ersättningsmark i den storleken? Det finns inte. Detta behöver utredas. Vi behöver utreda hur vi kommer vidare. Det finns faktiskt tillkännagivanden om hur vi till exempel ska bemöta nyckelbiotoper på ett rättssäkert sätt för skogsägarna.

Självklart är jag därför extra glad i dag när konstitutionsutskottet tar detta kloka beslut. Jag ser fram emot den kommittén, och jag ser fram emot ett fortsatt arbete för att stärka äganderätten för de gröna näringarna. Det kommer vi nämligen att behöva göra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 juni.)

§ 10 Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2018, m.m.

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU32
Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2018, m.m. (skr. 2018/19:103)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 18 juni.)

*Utökad fredsplikt på
arbetsplatser där det
finns kollektivavtal och
vid rättstvister*

§ 11 Utökad fredsplikt på arbetsplatser där det finns kollektivavtal och vid rättstvister

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2018/19:AU13
Utökad fredsplikt på arbetsplatser där det finns kollektivavtal och vid rättstvister (prop. 2018/19:105)
föredrogs.

Anf. 47 MAGNUS PERSSON (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att vi har full respekt för den problematik som ligger till grund för regeringens förslag. Men när man väljer att lägga fram ett förslag som är så kontroversiellt och som kommer att innebära stora förändringar i den svenska modellens grund bör det vara brett förankrat och väl genomarbetat, vilket Sverigedemokraterna inte anser att det är i den mening man kan begära.

Flera remissinstanser lämnar kritik mot bristande insyn i lagstiftningsprocessen. Det har även riktats skarp kritik mot förslaget från forskarhåll, bland annat från juridiska institutionen vid Lunds universitet där man anser att förslaget är ogenomtänkt och efterlyser en djupare konsekvensanalys. Även inom LO har förbunden gått från att vara ganska eniga till att

tunga förbund, som Byggnads och Pappers, ställer sig tveksamma till förslaget.

Fru talman! Frågan är varför Socialdemokraterna och regeringen driver frågan om en inskränkt strejkrätt vidare. Givetvis handlar det om att stärka ställningen för de fackföreningar inom LO som är knutna till det socialdemokratiska partiet – och då givetvis på bekostnad av dem som valt att stå utanför. De som nu blir lidande är arbetstagarna, vars möjligheter att verkligen välja vem som företräder dem minskar eftersom möjligheterna för politiskt oberoende fackföreningar att etablera sig försvåras kraftigt.

Fru talman! Fackföreningar kommer alltså att kunna strejka för att kunna förhandla sig till kollektivavtal. Möjligheten för politiskt oberoende fackföreningar att strejka inskränks dock kraftigt, vilket är grunden till hela förslaget om den så kallade fredsplikten. Denna fråga är komplex, och man kan tycka att det är märkligt att ingen annan än Sverigedemokraterna tycker att det är problematiskt när Socialdemokraterna för fram lagstiftning som främst gynnar fackföreningar som står partiet nära.

Mot denna bakgrund, fru talman, anser vi att riksdagen bör avslå regeringens förslag samt rikta ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett omarbetat förslag med betydligt bredare förankring. Jag yrkar därmed bifall till Sverigedemokraternas reservation 1.

Jag vill avsluta med att önska framför allt vår eminenta kanslipersonal men även övriga ledamöter i arbetsmarknadsutskottet en trevlig sommar.

Anf. 48 ALI ESBATI (V):

Fru talman! Det är både besynnerligt och förstämmande att vi ens behöva stå här i dag och debattera den svenska strejkrätten. Men vi gör det därför att en socialdemokratiskt ledd regering har initierat – och forceerat – en process för att ensidigt inskränka arbetstagares rättigheter i arbetskonfliktssituationer.

Nu har den processen alltså lett fram till den proposition som riksdagen i morgon ska rösta om. Detta är något märkligt i sig, för många förväntade sig nog ändå att socialdemokratin – otaliga krumbukter och märkliga kompromisser till trots – skulle hålla sig undan från konflikträtten. Men det är ännu märkligare än så. Till att börja med: Vad är det för problem i samhället eller på arbetsmarknaden som den här lagen egentligen tar sikte på? Det framgår knappast särskilt väl i betänkandet. Nystar man själv kommer man till en konflikt i Göteborgs hamn. Det är en konflikt som följde i spåren av privatiseringen av driften i hamnen.

Anbudsvinnaren APM Terminals hade där vänt sina problem med att driva hamnen effektivt mot Hamnarbetarförbundet, som organiserar majoriteten av arbetarna i hamnen. Detta eskalerade även till stridsåtgärder. Lustigt nog har det stora flertalet förlorade arbetstimmar berott på arbetsgivarens lockout; under 2017 strejkade facket under åtta timmar medan arbetet stod till i 371 timmar på grund av lockout från APM Terminals sida. Utöver det vidtog arbetsgivaren andra åtgärder med syfte att begränsa fackets inflytande i exempelvis arbetsmiljöfrågor.

Man kan tycka vad man vill om detaljer och taktik och strategi i den här konflikten, men att den politiska impulsen hos en socialdemokratiskt ledd regering i en sådan situation blir att den här arbetsgivaren nu måste få extra hjälp i form av speciallagstiftning – det är nästa nivå av märklighet. Och ytterligare ett litet snäpp märkligare blir det eftersom just den här

konflikten når ett avslut inom ramen för den nuvarande modellen: ett kollektivavtal, som inte står i strid med det som APM Terminals sedan tidigare har haft med Transport, och en del utestående frågor som måste hanteras lokalt medan arbetet fortgår. Men regeringen har kört på ändå – lagförslag ska pressas fram och strejkrätten inskränkas.

Den som inte vet så mycket om svensk arbetsmarknad – och det gäller numera rätt många, inte minst inom politik och medier – skulle självklart kunna få för sig att det finns massor av strejker hit och dit som man från lagstiftarens sida ändå behöver titta på eftersom de stör så mycket i samhällslivet. Men faktum är att Sverige är ett av de länder i den industrialiserade världen där det är allra minst konflikter.

Hur är det då med de alldeles speciella typer av konflikter som propositionen nu tar sikte på och som finns i betänkandets namn, det vill säga konflikter när det redan finns något kollektivavtal och vid rättstvister – är de många och växande? Regeringen gav i början av 2017 ett uppdrag till Medlingsinstitutet att kartlägga förekomsten av den här typen av konflikter. Läser man Medlingsinstitutets rapport ser man att detta är ett perifert fenomen på svensk arbetsmarknad och att det dessutom är trendmässigt avtagande.

Är det då så att den här problemställningen har upptäckts först nu – att ingen liksom har tänkt på det här tidigare? Även på den frågan är svaret nej. I och med att bestämmelserna om strejkrätt och fredsplikt togs in i MBL, medbestämmandelagen, framgår det att kollektivavtal ger en mycket långtgående fredsplikt och samtidigt att den här fredsplikten utgår från en fri rätt att vidta stridsåtgärder för att främja fackliga syften mot en motpart. Vilket – notera detta – angavs innebära att en facklig organisation är fri att rikta stridsåtgärder även mot avtalsområden där kollektivavtal redan träffats mellan arbetsgivaren och en annan facklig organisation, alltså uttryckligen det som det aktuella förslaget tar sikte på att olovligförklara.

Detta har alltså gällt, och det har upprepats i flera lagstiftningsärenden sedan dess. Det har antagits att det hanteras inom ramen för partsförhållandena, och det är precis vad som har kunnat göras. Men nu står vi alltså ändå här med en proposition som är omotiverad och som innebär en ensidig belastning för arbetstagsarsidan – i en dragkamp som sedan länge är starkt förskjuten till arbetsgivarnas fördel.

Vilka är då problemen med det här lagförslaget, rent konkret? Först och främst: Lagförslaget ställer upp vissa uttryckliga krav för att en konfliktåtgärd ska vara tillåten när arbetsgivaren har tecknat något kollektivavtal. Det handlar om att kraven ska syfta till tecknande av kollektivavtal, att de ska ha föregåtts av förhandlingar och att de inte ska syfta till att undantränga annat avtal.

Detta låter vid en första anblick rätt rimligt, men problemet är att man nu i lag ger arbetsgivare ökade möjligheter till missbruk av så kallade fredspliktsinvändningar. Sådana invändningar kan fungera som ett medel för att till exempel skjuta upp eller försvåra användningen av stridsåtgärdsrätten och minska stridsåtgärdernas effektivitet. Dessa invändningar skulle även kunna minska arbetsgivarens intresse av att över huvud taget nå resultat i sakfrågor genom förhandlingar – och därmed faktiskt leda till fler konflikter.

I hamnkonflikten hävdade arbetsgivaren exempelvis upprepade gånger att Hamnarbetarförbundet inte ville uppnå kollektivavtal och inte hade presenterat förhandlingsbara krav, trots att facket öppet kunde redovisa motsatsen.

Det är också lätt att se framför sig att det i vissa konfliktsituationer är väldigt viktigt för fackliga organisationer att kunna komplettera sina krav eller ändra sitt agerande om arbetsgivaren, som ju äger rätten att leda och fördela arbetet, använder denna rätt till att vidta åtgärder som inte presenteras som konfliktåtgärder men som i praktiken är det. Det kan till exempel handla om att ändra scheman eller att omplacera någon. Nu skulle man kunna hänvisa till lagstöd för att försvåra fackliga åtgärder mot detta.

För det andra: Lagförslaget ökar risken för allvarliga systemförändringar på delar av svensk arbetsmarknad i framtiden. Det ger arbetsgivaren större möjligheter att få till avtalsshopping, alltså att ställa olika avtal mot varandra för att få igenom det billigaste. Det ökar också risken för att vi ska få se så kallade gula fackföreningar, det vill säga organisationer som de facto har nära band till arbetsgivarsidan i stället för att vara verkliga motparter i kollektivavtalsförhandlingar.

Vi har till exempel den principiellt betydelsefulla konflikten på pappersbruket i Figeholm. Bolaget ABB tog över 2003 och krävde att det skulle vara deras avtal med IF Metall, teknikavtalet, som gällde, i stället för det avtal som tidigare fanns med Pappersindustriarbetareförbundet, eller Pappers. Bägge förbunden är med i LO, så LO kunde i sin styrelse slå fast att det var Pappers som borde äga avtalet. Men för att detta också skulle bli fallet i verkligheten krävdes konfliktåtgärder från Pappers, med sympatiåtgärder från Elektrikerförbundet och från Transport.

Bolaget, ABB, menade att den här åtgärden – redan 2003 – var olovlig. Arbetsdomstolen dömde med stöd av gällande lag till fackens fördel. Men med den lagändring som nu ligger på riksdagens bord skulle samma åtgärd med stor sannolikhet ha varit olovlig, eftersom det fanns ett kollektivavtal som täckte arbetet och eftersom det då blir olovligt att kräva ett annat avtal som ska tränga ut det.

Går ett sådant fall igenom i AD har vi en ny situation på många arbetsplatser, där arbetsgivarna i samband med förändringar kan säga att arbetet nu går in under ett annat avtal som man redan har tecknat. Då är facket mer bakbundet än vad det är i dag.

När det gäller gula fackföreningar har de som försvarar lagförslaget hävdats att ingenting kommer att förändras. Då utgår man från att arbetsgivarna kommer att agera likadant som i dag trots att lagen har förändrats.

Men arbetsmarknaden är dynamisk. Helt nya branscher dyker upp, och påhittigheten för att försöka trycka tillbaka de villkor som har vunnits av arbetarrörelsen är stor.

Vad händer om en stor och mäktig arbetsgivare etablerar sig i Sverige och säger att man har en jättebra ny fackförening som man har tecknat avtal med och att Handels, Fastighets eller Unionen inte får teckna avtal? I dag skulle det vara ganska svårt, eller till och med meningslöst, för en sådan arbetsgivare att agera så. De etablerade fackförbunden är för starka tillsammans. De kan gå i konflikt för sin rätt och hävda att det finns avtal som arbetsgivaren borde teckna.

Men om det nu dyker upp lagstöd som försvårar konfliktåtgärder mot en sådan här innovatör ändras också incitamenten för att pröva ett sådant agerande.

Det här är viktigt! Vi vet ju att många av de problem som redan i dag möter arbetstagare har sin grund i att arbetsgivarna har pressat fram nya tolkningar som från början, när lagen stiftades, inte var påtänkta. Det gällde till exempel efter den så kallade Lavalkonflikten, när Svenskt Näringsliv pressade fram inskränkt konflikträtt i situationer där utländska företag arbetar i Sverige. Ett annat exempel är problemen med så kallad hyvling, där arbetsgivare ensidigt sänker personalens tjänstgöringsgrad och därmed deras lön.

Det var ingenting som man räknade med kunde hända, men det är ett utrymme som arbetsgivarna prövade och därmed kunde tillskansa sig. Nu vill alltså regeringen ge arbetsgiversidan en ny gåva att pröva sin påhittighet med.

Fru talman! Det kommer troligen att sägas här, främst från socialdemokratisk sida, att detta är överdrifter och felbedömningar. Men det här är analyser som sammanfaller med varningar från tunga arbetsrättsexperten.

Kurt Junesjö, mångårig expert hos LO-TCO Rättsskydd, är en av dem som har följt svensk arbetsrätt tätast under decennier. Han kallar lagförslaget för århundradets svek och pekar på just de problem som jag har tagit upp i dag.

I *Aktuellt* kunde vi nyligen höra Mats Glavå, arbetsrättsdocent vid Göteborgs universitet, säga samma sak: Med ändrad lagstiftning ändras också beteenden, och det här öppnar upp för avtalsshopping.

Samma spår var Birgitta Nyström, professor vid Lunds universitet, inne på. Detta är ingrepp som kan få stora systemkonsekvenser, men de görs utan särskilt imponerande konsekvensanalys. Betänkandet i sin helhet, med bilagor, är på 16 sidor.

Ylva Johanssons svar i inslaget i *Aktuellt* var att hon gör en annan bedömning. Men det är ju inte så att jag och andra oroar oss för att Ylva Johansson ska använda lagen för att inskränka strejkrätten i tillspetsade konfliktsituationer i framtiden. Det är arbetsgivarorganisationerna som kommer att kunna göra det, men Ylva Johansson och hennes regering ger dem den möjligheten.

Fru talman! Strejkrätten är en grundlagsfäst, demokratisk rättighet skyddad av internationella konventioner. Rätten att strejka är avgörande för att arbetstagarna ska kunna försvara uppnådda rättigheter och förbättra dem.

Relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare – alltså mellan dem som köper respektive säljer sin arbetskraft – är ju i grunden ojämn till arbetsgivarens fördel. Den enskilde arbetstagaren är beroende av kollektivt agerande för att faktiskt kunna hävda sig och motverka denna strukturella obalans. Strejk är den yttersta möjligheten att realisera detta och bör därför värnas på starka principiella grunder.

Strejkrätten är ett resultat av arbetarrörelsens långa och mödosamma kamp och utgör i dag en självklar del av den svenska arbetsmarknadsmodellen. Om strejkrätten begränsas stärks arbetsgivarnas makt ytterligare medan arbetstagarna försvagas än mer.

Regeringens förslag innebär onödiga och oacceptabla inskränkningar i strejkrätten. Enligt Vänsterpartiets mening bör vi stärka arbetstagarnas position på arbetsmarknaden och inte angripa en av grundvalarna för ett fritt och välorganiserat arbetsliv.

Min bedömning är att det förslag som vi diskuterar i dag kommer att stå kvar som en skamfläck på det socialdemokratiska partiets meritlista i förhållande till arbetstagarkollektivet.

Vänsterpartiet säger nej till propositionen i sin helhet. Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

(Applåder)

Anf. 49 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S):

Fru talman! Den svenska arbetsmarknadsmodellen är ovanlig; det är inget annat land som organiserar arbetsmarknaden med så stort ansvar för arbetsmarknadens parter som vi gör i Sverige.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen är också ovanligt framgångsrik. Vi har den högsta sysselsättningsgrad som någonsin har uppmätts inom EU. Vi har haft en reallöneutveckling de senaste 25 åren. Vi har en hög anslutningsgrad, och vi har oerhört få dagar som förloras i konflikt på den svenska arbetsmarknaden.

Vi är alltså ovanliga på flera sätt, och detta är någonting som vi bör värna.

Varför är vi så framgångsrika i den svenska modellen? Jag skulle säga att det handlar om två nyckelord: respekt och ansvar.

Sedan Saltsjöbadsavtalet 1938 har parterna gjort upp om spelreglerna på arbetsmarknaden. Parterna visar varandra respekt, och politiken respekterar arbetsmarknadens parter spelregler. Detta har varit viktigt för att det ska finnas frihet för arbetsmarknadens parter att själva reglera villkoren på arbetsmarknaden.

Det andra ordet är alltså ansvar. Det vilar ett oerhört stort ansvar på arbetsmarknadens parter. I Sverige har vi en mer långtgående rätt att ta till konflikt än i nästan alla andra länder. Vi har mycket stora möjligheter för arbetsmarknadens parter att ta till konflikt. Det är bra, och parterna hantarer detta med ansvar. Det är oerhört få dagar som går förlorade i konflikt, och jag tror att det finns ett samband med att vi har en väldigt stark konflikträtt.

Politiken har inte satt upp särskilt många hinder för att gå till konflikt. Vi litar på att parterna tar ansvar, och det gör man också.

Det är denna modell som vi ska värna och utveckla. Det är denna modell som vi ska skydda för att även fortsättningsvis kunna vara ovanliga, vara ovanligt bra och leverera goda resultat på arbetsmarknaden.

Under den förra mandatperioden lade jag och regeringen fram ett antal förslag för att stärka löntagarnas ställning på arbetsmarknaden. Det handlade om att vi rev upp lex Laval. Det handlade om att vi i EU fick igenom förändringar i utstationeringsdirektivet. Det handlade om lagstiftning till skydd för visseblåsare på arbetsplatserna. Det handlade om lagförslag för att sätta stopp för att stapla visstider på varandra. Inte minst handlade det om att vi fick ned arbetslösheten, vilket ytterst är en av de viktigaste frågorna för att hantera balansen mellan löntagare och arbetsgivare på arbetsmarknaden.

Det förslag som vi nu debatterar, som här beskrivs som långtgående förändringar av konflikträtten, handlar om att vi ska ha lika spelregler för alla på arbetsmarknaden.

Låt mig först berätta vad lagförslaget inte innebär. Det påverkar inte möjligheten att vidta sympatiåtgärder. Det påverkar inte möjligheten till politiska stridsåtgärder. Det påverkar inte möjligheten till indrivningsblockader. Det påverkar inte möjligheten att starta vad man kallar för arbetsgivarkontrollerade gula fackföreningar på svensk arbetsmarknad. Det påverkar inte möjligheten till så kallad avtalsshopping. Det påverkar inte fall av Figeholmskaraktär, vilket har varit en viktig del för att säkerställa arbetet med den nya lagstiftningen.

Det innebär dock förändringar. Vad är det då för förändringar som vi föreslår? Jo, det är att de spelregler som redan gäller för alla fackförbund som är medlemmar i en centralorganisation nu också kommer att gälla för de organisationer som väljer att stå utanför en centralorganisation. Det är vad det handlar om. Det innebär att innan man vidtar en stridsåtgärd mot en arbetsgivare som redan är bunden av kollektivavtal ska man ha beslutat om stridsåtgärden i demokratisk ordning i sin egen organisation. Jag tycker att det är ett ganska rimligt krav.

Det andra kravet är att man först ska ha försökt förhandla. Om arbetsgivaren inte vill förhandla är man naturligtvis fri att vidta stridsåtgärder, men man ska ha försökt att förhandla. Det tycker jag också är ett rimligt krav.

Man ska ta strid för kollektivavtal. Om det är en arbetsgivare som redan är bunden av kollektivavtal är det ett eget kollektivavtal som man i så fall ska ta strid för. Det kollektivavtalet får inte ha till syfte att undantränga det befintliga kollektivavtalet. Detta är redan förbjudet enligt praxis från Arbetsdomstolen, men vi tydliggör detta i lagstiftningen.

Man får inte förändra sina krav. Om man uppnår de krav som man har tagit strid för måste man avbryta stridsåtgärden innan man kan vidta nya stridsåtgärder. Man kan inte ändra sina krav under tiden, vilket jag tycker är helt rimligt.

Jag tycker att detta är mycket rimliga krav, och jag har svårt att förstå att man framställer det som att det skulle vara något slags långtgående inskränkningar av strejkrätten. Det är rimliga spelregler på arbetsmarknaden.

Ali Esbati sa här tidigare att arbetsmarknadens parter löser detta med spelreglerna på arbetsmarknaden. Ja, det gör de för alla som ingår i centralorganisationerna. Frågan här är om också de fackföreningar som väljer att stå utanför en centralorganisation ska ha samma spelregler eller om de ska ha andra spelregler. Vi fick här ett väldigt tydligt besked från Sverigedemokraterna om att de ska ha andra spelregler, för de klarar sig inte annars. Jag tycker att det är ett lite märkligt sätt att resonera.

Anställda har naturligtvis alltid rätt att organisera sig fackligt. Och man har att välja om man vill gå in i en befintlig facklig organisation eller om man vill starta en ny facklig organisation. Det är föreningsfriheten, en oerhörd viktig grundläggande frihet. Som anställd väljer man själv hur man vill organisera sig och vem man vill ska företräda ens intressen på arbetsplatsen och på arbetsmarknaden. Någon annan kan aldrig tala om vem det ska vara.

Det vi har att ta ställning till i det här lagstiftningsärendet är om det ska vara samma spelregler när det gäller konflikträtten för dem som väljer en organisation som står utanför centralorganisationerna och för dem som väljer en organisation som ingår i någon av centralorganisationerna. Det är detta som den här frågan gäller: Ska det vara lika eller olika spelregler?

Magnus Persson gav klart besked. Han sa: Det måste vara olika spelregler, för annars dör de organisationer som väljer att stå utanför en centralorganisation. Jag tror inte att det är sant. Jag tycker att det är att underskatta den kraft som finns när människor väljer att sluta sig samman i en facklig organisation.

Det här lagförslaget har behandlats, precis som alla andra lagförslag, med en utredning som har varit på remiss, och vi har fått in synpunkter från remissinstanserna. Vi har tagit hänsyn till remissynpunkterna, vilket är hela poängen med att skicka ut lagförslag på remiss. Remissynpunkterna har gjort lagförslaget bättre.

Sedan har vi gått med lagförslaget till Lagrådet, som inte hade någon som helst anmärkning på lagstiftningen. Därefter har vi gått till riksdagen med förslaget i en proposition, som riksdagens ledamöter har möjlighet att motionera om.

Att själva utgångspunkten för förslaget från början var ett förslag från arbetsmarknadens parter påverkar inte hur processen har varit i lagstiftningshänseende, utan processen har varit precis likadan som i alla lagstiftningsärenden och som jag menar är rätt och rimligt, inte minst när det rör så här viktiga frågor.

Fru talman! Som jag inledde med att säga är den svenska arbetsmarknadsmodellen unik, och den är unikt bra, skulle jag vilja säga. Vi är unikt starka. Ett viktigt skäl till att den svenska arbetsmarknaden fungerar så pass bra är att vi har en långtgående konflikträtt. Den konflikträtten ska värnas, och det gör den med det förslag som nu ligger på riksdagens bord. (Applåder)

Anf. 50 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Jag är naturligtvis överens med Ylva Johansson om många av de fördelar som här målades upp med den svenska modellen. En bärande del är ju att lagstiftningen håller sig på principiell nivå, medan man väldigt mycket lämnar över till organisationer och civilrättsliga associationer att lösa problem baserat på den konkreta situationen och på basis av de maktförhållanden som man kan få ihop.

Det här är ett steg tillbaka. Det är ett sätt att säga att man med lagens hjälp inskränker vissa möjligheter som tidigare har funnits, och som man under decennier har bedömt inte ska behöva lagregleras. Min fråga är därför: Vad är det som har skett sedan MBL, lex Laval och så vidare som gör att den här regeringen vill gå in och begränsa den fria strejkrätten, som ju är grunden till att fredsplikten får ett värde och bör upprätthållas mycket strikt?

Då blir också frågan vad Ylva Johansson svarar alla de personer som med god insikt om arbetsrättslig juridik påpekar att det självklart kommer att bli lättare att bedriva avtalsshopping med den nya lagen. Jag nämnde tre personer: en professor, en lektor och en av de mest erfarna arbetsrättsjurister som Sverige har haft på decennier, som pekar på Figeholmsdomen

och på ett förändrat beteende i framtiden när arbetsgivarna får större juridiska, legala rättigheter att agera på ett annat sätt och inte bara behöver luta sig mot praxis. Vad svarar Ylva Johansson dem? Det är ju inte bara jag som ställer frågan, utan det är många som undrar därute.

Anf. 51 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Det här lagförslaget värnar konflikträtten och säkerställer att det blir lika spelregler för alla fackliga organisationer på arbetsmarknaden.

Ali Esbati sa själv här tidigare att parterna löser mycket av detta själva, och det gör de. Men centralorganisationerna kan bara teckna avtal och träffa överenskommelser för de fackliga organisationer som väljer att vara medlemmar i centralorganisationerna. Det är ganska självklart att det är på det sättet. Och varje organisation väljer ju själv om man vill vara medlem i en centralorganisation eller inte.

Det som vi som lagstiftare har att ta ställning till är om det är bra att det är olika spelregler för det fackförbund som väljer att stå utanför en centralorganisation och för det fackförbund som väljer att vara med i en centralorganisation. Mitt svar är att jag tycker att det är bra om det är lika spelregler.

Det andra vi har att ta ställning till är de krav som vi nu ställer upp: att konfliktåtgärden ska vara beslutad i behörig ordning av organisationen, att man ska ha försökt förhandla och att man ska ta strid för ett kollektivavtal som inte är fientligt inställt till ett befintligt kollektivavtal. Är detta en inskränkning av konflikträtten som motiverar Ali Esbatis tonläge, eller är det faktiskt vad som är rimliga spelregler på arbetsmarknaden?

Vi har också ett förslag i propositionen – jag glömde att nämna det i mitt anförande – som också påverkar hur man kan agera när ett ärende ligger i domstol för avgörande. Där klargör vi nu att man antingen löser en fråga med stridsåtgärder på arbetsmarknaden eller löser den i domstolen. Och vi klargör att man inte bör använda dem parallellt med varandra, det vill säga att stridsåtgärder inte ska användas för att göra påtryckningar i ett ärende som ligger i domstol. Det tycker jag också är mycket rimliga spelregler till skydd för konflikträtten.

Anf. 52 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Ibland känner man igen den sämsta delen av den socialdemokratiska retoriken. Nu ska ni värna konflikträtten genom att inskränka den. Det är lite som när ni vill värna välfärdssystemen genom att skära ned på dem. Jag ser en beklaglig parallell här.

Om man tecknar avtal binds man av fredsplikt. Poängen är att det finns organisationer som härmed får inskränkta möjligheter att kämpa för sina medlemmars rättigheter. De binds av en fredsplikt fastän de inte har varit med och tecknat detta avtal.

Som jag påpekade påverkar detta inte bara de organisationer som i dag inte är med i centralorganisationerna. I Figeholmsfallet var som sagt både Pappers och IF Metall med i centralorganisationen LO. Ändå menar många att fallet där bolaget ABB ansåg att konflikten var olovlig medan Arbetsdomstolen bedömde att den inte var det skulle få en annan lösning med det lagförslag som riksdagen ska rösta om i morgon.

Detta ville Ylva Johansson inte säga något om utom i sitt anförande där hon sa att hon bedömde det annorlunda. Men det är ju inte Ylva Johansson som kommer att bestämma detta. Det är Arbetsdomstolen som kommer att bestämma det utifrån det materiella faktum att juridiken rör på sig. Arbetsgivare som prövar en liknande situation kommer att kunna luta sig mot en lagstiftning där det är mycket tydligare att det enligt lag inte ska gå att ta strid för ett kollektivavtal när det redan finns ett kollektivavtal, vilket som helst, som är täckande. Det blir ett allvarligt problem i framtiden.

Anf. 53 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Det Ali Esbati säger stämmer inte. Det är inte så att en facklig organisation binds av fredsplikt bara för att det finns ett kollektivavtal. Vi klargör spelreglerna för att man ska kunna ta konflikt för sina medlemmar och ett eget kollektivavtal när det redan finns ett kollektivavtal. Det är dessa spelregler vi gör upp i denna proposition, och det är dessa spelregler som kommer att gälla lika för organisationer som är medlemmar eller inte medlemmar i en centralorganisation. Det är inte sant att man är bunden av någon annans kollektivavtal eller att det skulle kunna vara vilket kollektivavtal som helst, vilket är tydligt i propositionen.

Jag kan försäkra Ali Esbati om att Figeholmsdomen har varit mycket levande i arbetet med propositionen, och jag gör en annan bedömning.

Om man ska stå upp för en arbetsmarknadsmodell som är så stark, så annorlunda och så framgångsrik som den svenska kommer man ibland att behöva ta itu med frågor som inte bara är enkla och populistiska och ta ansvar för att helheten fungerar väl. Jag menar att de förslag vi nu lägger fram och som riksdagen förhoppningsvis ställer sig bakom i morgon är rimliga spelregler och att det är svårt att göra den tolkning som Ali Esbati gör.

Anf. 54 HANIF BALI (M):

Fru talman! Moderaterna håller med utskottet om att det finns skäl att utöka fredsplikten och ställer sig därför bakom propositionen.

Jag måste nästan be om ursäkt för att jag går upp här och avbryter den interna dialogen inom arbetarrörelsen mellan Ali Esbati och Ylva Johansson – och snart halva Vänsterns partiledning. Denna debatt är uppenbart ett slags pseudokamp om arbetarrörelsen i spåren av januariöverenskommelsen. Vem ska ta ledarskapet?

Man brukar säga att det krävs en Nixon för att åka till Kina, och det krävs väl en sosse för att inskränka strejkrätten. Men det här är väl ett sådant ögonblick när principen ”it’s okay when we do it” gäller.

Men om vi fokuserar på sakfrågan ser vi att regeringens proposition är vettig. Den innehåller inte allt jag önskar mig, men den är välavvägd och balanserad.

Låt mig dock påminna om något vi har önskat oss. Under allmänna motionstiden lade vi fram ett förslag om att möjligheten till sympatiåtgärder bör begränsas genom införandet av proportionalitetsprincip. En väl fungerande arbetsmarknad förutsätter att konfliktreglerna utformas så att det råder balans mellan parterna.

Det är inte svårt att utarbeta en arbetsmarknadsmodell med noll dagar av konflikt. Man gör bara en part så stark att den alltid vinner. Då finns det inget värde i att gå ut i konflikt. I slutändan handlar det förstås om att balansera två olika viljor, att se till att konfliktdagarna blir relativt få och att konflikterna kostar mer än de eventuella vinster som det ger att gå i konflikt med varandra.

Vi anser att det finns skäl att uppmärksamma att även hot om stridsåtgärder kan få stor inverkan på arbetsmarknaden, inte minst när arbetsgivarparten är ett litet företag.

Liksom anställningsskyddet har den grundläggande lagstiftningen om konflikträtten under lång tid varit oförändrad. Vi anser att det finns skäl att överväga fler förändringar på området, även om de förändringar som föreslås i propositionen är ganska välavvägda.

I ett europeiskt perspektiv är de svenska reglerna om sympatiåtgärder särskilt tillåtande. Jag är glad för det lilla steg regeringen har tagit, men jag kan inte avhålla mig från att önska mer.

Sympatiåtgärder kan till skillnad från andra stridsåtgärder vidtas även när parten är bunden av kollektivavtal, och det innebär ett undantag från den överordnade principen om ett kollektivavtals fredsverkan. Vi anser att det ur ett moraliskt perspektiv är svårt att motivera varför en part som inte har med huvudkonflikten att göra ska drabbas.

För att värna arbetsfreden och för att oskyldiga företag och arbetsgivare inte ska drabbas av en konflikt bör det övervägas om möjligheten att vidta sympatiåtgärder ska begränsas genom införandet av en proportionalitetsprincip. Det är vad jag önskar mig.

Med det förslag som ligger på bordet löser man ett par konflikter som har slagit oproportionerligt hårt mot inte bara företagen utan även anställda och andra industrier och verksamheter runt om i Sverige. Här har det varit svårt att komma överens just för att de nuvarande reglerna inte är tillräckligt balanserade.

Kvar här finns en form av pseudobråk mellan Vänsterpartiet och Socialdemokraterna. Jag ska inte förlänga debatten, utan det ska bli intressant att höra resterande inlägg.

Anf. 55 DÉsirÉE PETHRUS (KD):

Fru talman! Arbetsrätten fyller en viktig funktion på den svenska arbetsmarknaden. Den reglerar anställningsförhållanden och tydliggör ansvarsområden för både arbetsgivare och arbetstagare. Kristdemokraterna står bakom den svenska modellen, där svenska kollektivavtal verkar tillsammans med lagstiftningen.

Dagens debatt handlar om utökad fredsplikt på arbetsplatser där det finns kollektivavtal och vid rättstvister. Vi står bakom den förändring som regeringen föreslår. Vi skriver dock i ett särskilt yttrande att vi under allmänna motionstiden i höstas lade fram förslag om att införa förändringar i reglerna för konfliktåtgärder och se över lagstiftningen om sympatiåtgärder på arbetsmarknaden. Dessa motionsyrkanden har redan behandlats under våren.

Trots den lagändring som i dag diskuteras och som vi står bakom kan det visa sig behövas ytterligare förändringar i lagstiftningen framöver.

Fru talman! Sverige har förhållandevis få strejker. Trots det förekommer det olika typer av konflikter på arbetsmarknaden, och kostnaderna för dessa är stora. Det gäller exempelvis den återkommande hamnstrejken, där vi talar om miljarder i kostnader för varje strejk.

Regeringen tillsatte därför under 2017 en särskild utredare med uppdrag att överväga vissa ändringar i rätten att vidta stridsåtgärder. Utredaren avslutade sitt arbete i juni 2018.

Parallellt förhandlade LO, TCO, Saco och Svenskt Näringsliv under 2018 för att hitta en partsgemensam lösning. De kom i juli samma år med en överenskommelse om förändrade konfliktregler på svensk arbetsmarknad som de överlämnade till regeringen.

Sammantaget har detta gjort att det på flera håll funnits behov av att hitta en bättre lösning än i dag när det gäller konfliktvapnet.

Nu har regeringen lagt fram en proposition med förslag på lagändringar om utökad fredsplikt, och vi tycker att det är viktigt att stå bakom detta i dagens betänkande.

Vi ändrar i lagstiftningen om medbestämmande i arbetslivet så att det ska stå klart vilken processordning som ska gälla vid stridsåtgärder mot en arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal.

En arbetstagares rätt att vidta eller delta i en stridsåtgärd mot en kollektivavtalsbunden arbetsgivare får endast utövas under vissa villkor. Det får exempelvis inte tränga undan arbetsgivarens befintliga kollektivavtal, som tidigare sagts.

Det är viktigt att poängtera att förslaget inte medför någon utökad fredsplikt i förhållande till arbetsgivare som saknar kollektivavtal för det aktuella arbetet.

Lagändringen innebär vidare att det inte ska vara tillåtet för en arbetsgivare eller en arbetstagare att vidta eller delta i en stridsåtgärd för att utöva påtryckning i en rättsvist.

Lagen påverkar inte rätten att vidta eller delta i sympatiåtgärder, in-drivningsblockader eller politiska stridsåtgärder.

I den svenska modellen vill vi att parterna löser frågor om löner och villkor för arbetstagaren i kollektivavtal. Rätten att vidta stridsåtgärder är en grundläggande del i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Det är också en grundlagsfäst rättighet som endast kan inskränkas genom lag eller avtal och en rättighet som följer av Sveriges internationella åtaganden.

Fredsplikten är också en del av den svenska modellen och innebär att en stridsåtgärd som vidtas under ett avtals giltighetstid är olovlig och kan leda till skadestånd eller någon annan påföljd. Denna fredsplikt som kollektivavtalet skapar är en viktig drivkraft för arbetsgivare att teckna kollektivavtal eller ansluta sig till en arbetsgivarorganisation.

Hoten i konfliktvapnet används i vissa fall i proportioner som inte står i paritet med vad avtalstvisten gäller. Kristdemokraterna anser att fackföreningarna har en viktig roll och bidrar till en stabil och trygg arbetsmarknad men att det är viktigt att stridsåtgärder och medbestämmande sker inom rimliga ramar och att maktförhållandena mellan arbetsgivare och fackföreningar är rimliga.

Med det vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Eftersom detta är min sista debatt före sommaren vill jag passa på att tacka talmanspresidiet, riksdagens personal, alla kollegor i utskottet och utskottspersonalen och önska alla en trevlig sommar så småningom.

Anf. 56 MARIA NILSSON (L):

Fru talman! Jag kommer från Göteborg. Vad är det som definierar Göteborg mer än Håkan Hellström, ordvitsar, fotboll och Bruce Springsteen? Jo, det är havet, och med det följer Göteborgs hamn.

Göteborgs hamn är Skandinavians största. Nästan 30 procent av Sveriges utrikeshandel passerar den hamnen. Varje år hanteras 800 000 containrar där. Det är 2 192 containrar per dag, kan jag berätta för er som inte var snabba i huvudet.

Vad innehåller dessa containrar? Det handlar om både export och import. För exporten står inte oväntat svensk basindustri. Ni känner till de varorna – det är stål, det är skogsprodukter som papper, pappersmassa och trävaror och det är bilar. Importen utgörs av kläder, möbler, livsmedel med mera.

I Göteborgs hamn finns APM Terminals, ett av världens största hamnföretag. De är själva noden i hamntrafiken här såväl som i många hamnar runt om i världen.

Fru talman! Göteborgs hamn har återkommande varit i centrum för uppmärksamheten, inte för sin storlek eller sin potential utan för de återkommande strejker som lamslagit hamnen och dess arbete. Det har fått stora ekonomiska konsekvenser för de företag som opererar i hamnen men framför allt för företag som använder Göteborgs hamn som en del av sin logistikkedja. Det kostar. Efter 2016–2017, ett mycket konfliktfyllt år i närtid i Göteborgs hamn, konstaterades att det året blev det svagaste någonsin med en minskning på 19 procent för containervolymer.

Svenskt Näringsliv beräknar att de många strejkerna sammantaget kostat 4,5 miljarder. Det handlar om företag som inte får sina varor som beräknat och därmed inte kan sälja vidare eller förädla dessa. Likaså handlar det om företag som inte kan hålla ingångna avtal på grund av att varor inte kan skeppas iväg.

Fru talman! Vad är problemet med nuvarande lagstiftning? Nuvarande lagstiftning innebär en omfattande fredsplikt för dem som är bundna av kollektivavtal. Däremot saknas en tillräcklig garanti för fredsplikten när en arbetsgivare har ett kollektivavtal men utsätts för stridsåtgärder från en arbetstagarorganisation som inte är bunden av kollektivavtal. Det är detta som Göteborgs hamn har varit ett av de allra tydligaste exemplen på.

Fru talman! Förutsägbarhet och tillförlitlighet är nyckelorden. För ett så handelsberoende land som Sverige måste dess största hamn vara effektiv och tillförlitlig. Om ägarna till de varor som jag räknade upp tidigare, varor som utgör en grundläggande del av svensk import och export, inte kan lita på att hamnen fungerar utan störningar kommer de att välja andra logistiklösningar. Det kan innebära logistiklösningar som är mer tidskrävande, osäkrare, dyrare och sämre ur miljö- och klimatperspektiv. Det drabbar inte enbart Göteborgs hamn. Det drabbar det lokala, regionala och nationella näringslivet.

Fru talman! Det kan låta företagscentrerat – vissa skulle säga som en megafon för Svenskt Näringsliv – att hela tiden tala om företag. Men låt oss inte glömma att varje företag inte är mer sina anställda och att det är de anställda som i slutändan drabbas i händelse av ekonomiska förluster.

Hamnarbetarförbundets Hamnfyran har i dag ett kollektivavtal med Sveriges Hamnar som gör att de för stunden omfattas av fredsplikten. Det ska dock poängteras att Transportarbetareförbundet och Hamnarbetarförbundet har olika tolkningar av innebörden i det avtal som nu ligger fast.

Den proposition som nu ligger på riksdagens bord är central för att återuppbygga förtroendet för Göteborgs hamn hos det svenska näringslivet men också hos de rederier som kommer till hamnen. Det är centralt för att de gångna årens händelser i Göteborgs hamn inte ska upprepas.

Fru talman! Jag ska vara ärlig – Liberalerna hade gärna gått längre i denna fråga. Vi anser att det inom en framtid också kommer att bli nödvändigt med en så kallad proportionalitetsprincip. Ni har hört det tidigare här i kammaren.

Vad innebär en sådan? En proportionalitetsprincip finns i Norge och i Danmark. Den syftar till att ytterligare öka förutsägbarheten på svensk arbetsmarknad. Det ska alltid vara en rimlig proportion mellan tillgripna medel och det parten vill uppnå.

Jag ska vara tydlig: Syftet med en proportionalitetsprincip är inte att begränsa den ena partens inflytande. Det är att ge Arbetsdomstolen möjlighet att pröva ifall en stridsåtgärd, utförd av såväl arbetsgivare som arbetstagarer, är oproportionerlig i förhållande till det önskade utfallet.

Liberalerna känner ingen sorg för Göteborg, i alla fall inte för ett Göteborg som har en fungerande hamn. Den kan vara ett nav för svensk utrikeshandel och en del i att tusentals arbetstillfällen upprätthålls och utökas, både i Göteborg och i Sverige i stort.

Vi vill med detta yrka bifall till regeringens proposition.

Vi vill även önska glad sommar.

Anf. 57 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Det var ett mer klagande inlägg från Liberalerna om varför det här lagförslaget finns och varför man stöder det. Det beror helt enkelt i grund och botten på att det är lite jobbigt med folk som strejkar. För att vara lite mer precis är strejk och konfliktåtgärder okej, men inte om de märks.

Det är ett sätt att betrakta det. För mig är strejkrätten en avgörande möjlighet för arbetstagarerna, som annars saknar många möjligheter som arbetsgivaren har, att göra sin rätt gällande.

Min fråga rör det som upptog en stor del av Maria Nilssons anförande, nämligen konflikten i Göteborg. Anser Maria Nilsson från Liberalerna att en arbetsgivare har ansvar att försöka skapa en rimlig relation till en organisation som organiserar majoriteten av dem som arbetar på en arbetsplats, till exempel Göteborgs hamn, alltså dem som utför själva jobbet?

I samband med det vill jag fråga på vilket sätt Maria Nilsson och Liberalerna menar att den nu gällande lagstiftningen skulle ha påverkat konflikten som ledde till ett kollektivavtal för Svenska Hamnarbetarförbundet. Arbetstagarerna hävdade att man ville ha ett kollektivavtal och ville för-

Utökad fredsplikt på arbetsplatser där det finns kollektivavtal och vid rättstvister

handla om det, medan arbetsgivaren hävdade att så inte var fallet. I slutändan visade det sig att det var som arbetstagarna sa, och man fick ett kollektivavtal. Hur skulle den här nya lagen ha kunnat påverka den konflikten?

Anf. 58 MARIA NILSSON (L) replik:

Fru talman! Tack för frågorna, Ali Esbati!

Är jag allmänt fientligt inställd till arbetstagare, lite så där generellt? Nej, det är jag verkligen inte.

Tycker jag att strejkrätten ska finnas? Självklart!

Ser jag att det leder till konsekvenser när man använder strejkrätten på ett visst sätt? Absolut! Det är Göteborgs hamn ett exempel på.

Jag ska försöka besvara Ali Esbatis frågor. Jag uppfattade nämligen den sista som ganska kontrafaktisk. Jag kan alltså inte avgöra det eftersom frågeställningen är kontrafaktisk. Jag får be Ali Esbati upprepa frågan i nästa replik.

Jag får nog be Ali Esbati upprepa även den andra frågan. Jag uppfattade inte den heller riktigt.

Det känns som att jag är med i *Vi i femman*. På A svarar jag: kontrafaktisk. Och på B svarar jag: Kan du vänligen upprepa frågan?

Anf. 59 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Jag menade inte att Maria Nilsson ogillar arbetstagare generellt utan mer när de gör något tillsammans, till exempel strejkar.

Jag ska försöka upprepa mina frågor. Hur skulle Maria Nilsson önska att den här lagstiftningen, ifall den redan hade gått igenom, hade påverkat konflikten i Göteborgs hamn? Ni har ändå sagt att den behövs, till exempel eftersom konflikten i Göteborgs hamn har förekommit. Hur kommer den lagstiftningen att påverka eventuella framtida konflikter, som är likadana, i Göteborg? Vad tycker ni är poängen med den här lagstiftningen?

Min första fråga gällde om Liberalerna och Maria Nilsson anser att arbetsgivarna har ett ansvar för att försöka skapa fungerande relationer med en organisation som organiserar majoriteten av arbetstagarna på en stor arbetsplats, såsom Göteborgs hamn.

I det här fallet är det Svenska Hamnarbetarförbundet som organiserar majoriteten av arbetstagarna i Göteborgs hamn. Man arbetade för att försöka göra det man ansåg var det bästa för sina medlemmar. Det är en organisation som har funnits i och organiserat hamnarbetare i Göteborgs hamn i drygt 40 år. Det har förekommit många konflikter under den tiden, även större än de som har varit de senaste åren. Men det har kunnat lösas sig tidigare inom ramen för gällande lagstiftning.

Nu kommer dock en lagstiftning som på något sätt ska begränsa de möjligheterna. Hur ser Maria Nilsson på den begränsningen?

Anf. 60 MARIA NILSSON (L) replik:

Fru talman! Tack, Ali Esbati, för förtydligandena!

Jag ställer mig återigen frågande till den typen av formulering, det vill säga om utifall att något hur skulle detta kunna.

Jag har träffat representanter för Göteborgs hamn och andra – jag tror att du kan gissa vilka – som Svenskt Näringsliv och så vidare. För dem har just det här lagförslaget varit väsentligt. De har pekat på det som ett sätt

att komma åt den typen av problematik som har förekommit i Göteborgs hamn.

Fru talman! Jag tror att vi kan enas om att konflikten faktiskt har fått konsekvenser för det lokala näringslivet och för de arbetstagare som Ali Esbati säger sig skydda först och främst. Det är mitt svar på den frågan.

Anser Liberalerna att arbetsgivare har ett ansvar att som arbetstagarpart föra ett samtal med dem som samlar det största antalet medlemmar? Det var så jag uppfattade frågan. Det beror på vilken betydelse man lägger i ordet ansvar och i att föra ett samtal, fru talman. Självklart har arbetsgivare ett ansvar gentemot alla sina arbetstagare på arbetsplatsen. Vi vet alla att man ska upprätthålla en miniminivå och så vidare. Jag ser ingenting som sticker ut där.

Jag anar vart Ali Esbati är på väg med frågan, eftersom den handlar om det största fackförbundet som organiserar arbetstagarparterna.

Jag anser att man ska föra samtal med alla.

Anf. 61 JONAS SJÖSTEDT (V):

Fru talman! Sverige är ett land med i internationell jämförelse mycket starka fackföreningar men också få konfliktdagar. Vi strejkar ganska sällan. Det helt dominerande och normala på svensk arbetsmarknad är starka parter som förhandlar om och sluter avtal och som håller de avtalen. Det är en bra ordning vi har.

Det tog svensk arbetarrörelse många årtionden av politiska och fackliga strider att komma dit, att erkännas som motpart och att nå den konflikträtt som man har i dag och som styrkan vilar på.

Borgerliga partier har alltid velat inskränka konflikträtten. Det är inget nytt. Det är inget som vi hör för första gången här i dag, utan det har alltid varit så. De vet att konflikträtten gör löntagarna starka. Men möjligen är det något nytt att höra den ena borgerliga ledamoten efter den andra berömma en socialdemokratisk regering för att den inskränker konflikträtten. Det sker i dag. På det sättet tycker jag att det är en sorglig dag.

Detta legitimerar också den borgerliga världsbilden, där fackföreningarna och konflikträtten alltid är problemet och aldrig arbetsgivaren eller förhållandet på arbetsplatsen. Jag tror att man ska akta sig för att legitimera en sådan världsbild.

Arbetarrörelsen har alltid försvarat konflikträtten. Man har gjort det eftersom man vet dess betydelse i längden. Man har också gjort det eftersom man inte vill att riksdagen med lagstiftningens hjälp ska ge sig in och styra och ställa i det som kan lösas mellan starka parter.

Det strejkas lite. De flesta svenska löntagare strejkar antagligen inte en enda dag under hela sitt yrkesliv. Men konflikträtten är likväl viktig för dem varenda arbetsdag. Varenda morgon när barnskötaren eller förskolläraren öppnar förskolan, varenda dag då metallarbetaren cyklar till industrin som tillverkar lastbilarna eller bilarna och varenda dag som den unga killen öppnar kaféet och kokar kaffe för att ta emot kunderna finns den där som en grund om det skulle behövas. Om våra rättigheter inte respekteras och om vi inte får det vi förtjänar kan vi i slutändan ta till konflikt. Det är därför självklart för oss i Vänsterpartiet att inte begränsa konflikträtten.

Prot. 2018/19:106

17 juni

Utökad fredsplikt på arbetsplatser där det finns kollektivavtal och vid rättsvister

Den lagstiftning som vi nu har framför oss riktar sig ensidigt mot löntagarna. Den accepterar den borgerliga världsbilden. Denna lagstiftning ska lösa ett problem som inte finns, det vill säga att det okynnesstreckas på svenska arbetsplatser. Detta problem har vi inte.

I själva verket finns bakgrunden på ett specifikt ställe, i containerhamnen i Göteborg. Under lång tid har det där funnits två konkurrerande fackföreningar: Hamnarbetarförbundet, som inte är med i en centralorganisation, och Transportarbetareförbundet, som är ett LO-förbund. De har konkurrerat. Det har varit en strid mellan dessa båda förbund om vem som får företräda hamnarbetarna i Göteborg såväl som i andra hamnar.

Man kan självklart ha både åsikter och sympatier för det ena eller andra förbundet, men det är inte vår sak här att avgöra det. Det är faktiskt hamnarbetarnas sak att avgöra vem som ska företräda dem.

Verksamheten i hamnen i Göteborg privatiserades. Containerhamnen gick till APM Terminals. Det är en global jätte som är känd för sina hårda nypor mot fackföreningar jorden runt och för att trycka till där de kunnat när fackföreningar tagit strid. Det var Socialdemokraterna och de borgerliga partierna i Göteborg som privatiserade verksamheten i hamnen. Hamnarbetarna och Vänsterpartiet protesterade och varnade för vad det skulle innebära för en väl fungerande hamnverksamhet i Göteborg. Det gick dåligt, precis som man sa.

Ganska snart började godsmängderna gå ned. Ganska snart visade det sig att utövaren av verksamheten inte var så bra som man utgett sig för att vara. Ganska snart hamnade APM Terminals i konflikt med fackföreningarna, och inte bara med Hamnarbetarförbundet. Man knäckte en fackförening. Unionens klubb i Göteborgs hamn upplöstes. De klarade inte av denna aggressiva, antifackliga arbetsgivare, som Socialdemokraterna i och med privatiseringen hade släppt in i hamnen.

Ett år stod arbetsgivarparten för 98 procent av konfliktdagarna i Göteborgs hamn. Var finns upprördheten över en arbetsgivare som missbrukar lockoutvapnet? Var finns upprördheten över en arbetsgivare som vill knäcka fackföreningar i Göteborgs hamn? Tydligt finns den bara hos Vänsterpartiet.

Man tillsatte en utredning som någon sorts beställning från dem som ville få slut på Hamnarbetarförbundets konflikt i hamnen. LO fick förhandla under hot om en lagstiftning som gick längre. De kom fram till något som de tyckte någorlunda räddade situationen, men ingen kan säga att det var därifrån kravet kom från början. Mot den aggressivare parten, arbetsgivarvidan, gjordes ingenting alls. Man lade ansvaret ensidigt på löntagarna.

Under tiden som lagstiftningen har varit på väg till riksdagen har Hamnarbetarförbundet fått sitt kollektivavtal, faktiskt tack vare den strejkrätt som en majoritet här i kammaren vill begränsa. Det har löst konflikten, så som det brukar göra på svensk arbetsmarknad.

Det rimliga hade varit att dra tillbaka detta lagförslag, men nu ser vi att det likväl ligger på vårt bord.

Det fackförbund som antagligen främst kommer att drabbas är Syndikalisterna, SAC. Jag har aldrig varit med i Syndikalisterna, utan har alltid varit med i LO-förbund när jag har varit fackligt organiserad. Men jag tycker inte att det är vår sak att på detta sätt ingripa mot deras verksamhet.

Man säger att detta inte kommer att påverka de stora fackliga centralorganisationerna. Vad vet vi om det? Vad vet vi om framtida domar i Arbetsdomstolen? Vad vet vi om en framtida arbetsmarknad med nya typer av arbetsgivare? Vad vet vi om framtida försök till avtalsshopping? Vi vet dock att ledande arbetsrättsjurister varnar för precis detta, det vill säga att man inte vet hur det kommer att gå när man ställer fackföreningar mot varandra.

Vi vet att självaste Arbetsdomstolen, som ska döma i dessa fall, uttrycker mycket stor tveksamhet inför hur den här nya lagstiftningen kommer att tolkas och vart den kommer att leda i framtiden. Det är rimligen något som man borde ta i beaktande innan man beslutar om den.

Hurså? Det är en lagstiftning som syftar till att lösa ett problem som inte finns. Det är en lagstiftning som ensidigt riktar sig mot den ena parten utan att ta hänsyn till den andra, mot den part som står för en mindre del av konfliktdagarna i den konflikt som det faktiskt gäller.

Fru talman! Riktiga vänsterpartier begränsar inte strejkrätten. Så enkelt är det. Vänsterpartiet vill att denna proposition avslås.

Med dessa ord vill jag tacka fru talmannen och alla andra i riksdagens eminenta administration för detta år. Tack! Trevlig sommar!

(Applåder)

Anf. 62 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Jag lyssnade nog på Jonas Sjöstedt, och jag har en fråga.

Du sa så här, Jonas Sjöstedt: Den svenska arbetsmarknaden regleras av starka parter som förhandlar och ingår avtal som reglerar arbetsmarknaden.

Det är precis detta vi värnar med denna proposition. Vi värnar kollektivavtalen och att det är så vi ska reglera villkoren på arbetsmarknaden. Det betyder att när man vill utmana en arbetsgivare som har ingått kollektivavtal bör man själv också ta strid för ett kollektivavtal.

Samma starka parter har förhandlat om ett lagförslag. Efter bearbetning och efter att man har lyssnat på och tagit intryck av remissinstanserna läggs nu förslaget fram i riksdagen för beslut.

Vi har självfallet inga okynnesstrejker i Sverige. Men jag har en fråga till Jonas Sjöstedt. Han beskriver hur Hamnarbetarförbundet och Transportarbetareförbundet i hamnarna konkurrerar om samma medlemmar. En sådan situation finns på ett antal arbetsplatser. Olika förbund konkurrerar om samma medlemmar. Det är rimligt och bra att det kan vara på det sättet. När som helst kan dessutom ett nytt fackförbund bildas, som också kan konkurrera om medlemmarna. Så bör det vara.

Jag undrar följande: Varför ska Hamnarbetarförbundet och Transportarbetareförbundet ha samma konfliktregler att följa? Varför ska de fackförbund som väljer att stå utanför centralorganisationerna ha andra regler än de som väljer att vara med i dem? Det gäller särskilt om man, som Jonas Sjöstedt inledde med att säga, tycker att det är bra med starka parter som förhandlar och reglerar arbetsmarknaden med hjälp av kollektivavtal.

Anf. 63 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman! Det finns ett logiskt glapp i regeringens argumentation. Det är något som gör att detta inte håller ihop. Själva anledningen till att

Hamnarbetarförbundet gick i konflikt var att man *ville* ha ett kollektivavtal. Det var därför Hamnarbetarförbundet strejkade. Man ville ju ha ett kollektivavtal. Man ville ha samma rättigheter som Transport hade i Göteborg. Det går att diskutera om man får det med detta slags avtal, men det var detta man ville uppnå.

Regeringen tar då fram en lagstiftning som den tror ska försvåra den typ av konflikter som sker för att man vill ha ett kollektivavtal precis som andra förbund. Detta håller inte ihop, Ylva Johansson. Det är faktiskt precis tvärtom.

Den stora ironin i allt detta är att denna lagstiftning sannolikt inte ens påverkar den här typen av konflikter, eftersom Hamn strejkade för att få ett kollektivavtal.

Det här håller inte ihop. Ni gick arbetsgivarnas ärenden. Ni lyssnade väl på dem. De sa: Kväs det där lilla uppkäftiga Hamnarbetarförbundet i Göteborg! Och så är ni där och skruvar i konflikträtten på det sättet. Jag tycker inte att vi ska göra det. Jag tycker inte att det finns ett problem att lösa. Problemet löstes egentligen tack vare konflikträtten – tack vare att Hamn kunde se till att få det här kollektivavtalet. Jag tycker att det är bra.

Anf. 64 Arbetsmarknadsminister YLVA JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Detta är nästan lite skrattretande. Jonas Sjöstedt påstår att min argumentation inte håller ihop. Sedan säger han själv att det i själva verket är så att den lagstiftning som vi nu föreslår inte på något sätt kommer att inskränka Hamnarbetarförbundets möjligheter och att den inte kommer att märkas. Ändå hävdar Jonas Sjöstedt att vi går arbetsgivarnas ärenden och försämrar och inskränker strejkrätten. Någoting här håller inte ihop.

Konflikträtten är stark och ska fortsätta att vara stark. Den måste värnas mot proportionalitetsprinciper, olika försök att inskränka sympatiåtgärder och annat. Men spelreglerna bör vara lika för alla på arbetsmarknaden. Detta är långsiktigt viktigt för arbetarrörelsen. Den som bildar en fackförening, redan har en fackförening eller väljer att gå med i en fackförening ska veta att det inte är vi politiker som har satt upp olika spelregler för olika fackförbund. De ska ha samma spelregler att hålla sig till, och det får de med den här lagstiftningen. Det är att värna den fria föreningsrätten, kollektivavtalen och den svenska konflikträtten.

Anf. 65 JONAS SJÖSTEDT (V) replik:

Fru talman! En central del i hamnkonflikten var frågan om Hamn ville ha ett kollektivavtal eller inte. Till slut fick vi svaret på den frågan. De ville ha ett kollektivavtal, skrev ett kollektivavtal och fick fredsplikten. I det ligger själva grunden till att det här förslaget borde dras tillbaka. Hur sedan Arbetsdomstolen hade dömt vet varken ministern eller jag. Men en sak vet vi: att vi med den här lagstiftningen tar ett steg för att man ska döma mer för arbetsgivaren och mindre för löntagarna. Det här ställer sig ensidigt på arbetsgivarens sida.

Självklart gäller lagstiftningen lika för alla – lika för alla fackförbund. Men det som är unikt med den här lagstiftningen är att den är skraddarsydd för att drabba några fackförbunds verksamhet. Jag tycker inte att vi ska göra så. Jag tycker att vi har för lite rättigheter för löntagarna, att det är för

osäkra anställningar och att man har för lite kraft att kunna förhandla fram bra villkor för dem man företräder.

Ska man då ställa sig på borgerlighetens sida och legitimera deras världsbild? Det är det jag hör här. Nästa steg är att begränsa konflikträtten ytterligare. Man har redan bekräftat deras världsbild. Man säger att detta är problemet och ställer sig på den sida som står för 98 procent av konfliktdagarna och som ni egentligen borde rasa mot. Det är ju APM Terminals som har ställt till det i Göteborgs hamn. Det är de som är det stora problemet.

Jag tycker att det finns något lite sorgligt i detta. Jag tror att det försvagar hela fackföreningsrörelsen när man försämrar konflikträtten, både politiskt och i sak. När juristerna och Arbetsdomstolen säger att konsekvenserna kan bli potentiellt stora, är oklara och ensidigt går i arbetsgivarens riktning tycker jag att man borde dra öronen åt sig och dra tillbaka förslaget.

Anf. 66 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Jag tänkte i dag i talarstolen ta mig friheten att komma tillbaka lite till mitt fackliga jag. Även om jag har suttit några år i den här riksdagen har jag tillbringat större delen av mitt vuxna liv som facklig förtroendevald, aldrig betald. Jag har varit på arbetsplatsnivå och på regional nivå, men även slutit centrala kollektivavtal på förbundsstyrelsenivå. Min fackliga erfarenhet är naturligtvis *en* erfarenhet. Som fackligt aktiv har man att tillvarata sina medlemmars intressen. Som riksdagsledamot har man naturligtvis att tillvarata övergripande samhällsintressen. Men som facklig har man en väldigt klar syn på vad detta handlar om.

Jag tänkte börja med någonting som de som har gått en facklig utbildning det senaste kvartssekket känner väl igen, nämligen det fackliga löftet: Vi lovar och försäkrar att aldrig någonsin under några omständigheter arbeta för lägre lön eller sämre villkor än det vi nu lovar varandra. Vi lovar varandra detta i den djupa insikten att om vi håller detta löfte måste arbetsgivaren uppfylla våra krav.

Det är när vi ska uppfylla detta löfte, fru talman, som det är så viktigt att förstå varför svensk arbetarrörelse har arbetat fram vissa principer för hur vi organiserar oss. Konkurrens, Ali Esbati och Jonas Sjöstedt, är säkert bra många gånger när det gäller prylar eller tjänster som bjuds ut på marknaden. Men på arbetets marknad har konkurrens alltid negativa konsekvenser, åtminstone för de anställda. Arbetare ställs mot arbetare. Löner sjunker. Arbetstiden blir längre. Villkoren blir sämre. Makten mellan dem som köper och säljer är ojämnt fördelad. Löntagarna säljer sitt arbete. Mat på bordet och hyra ska betalas.

Det fackliga uppdraget är att förhindra den typen av konkurrens. Det är min fackliga erfarenhet. Det är därför vi lovar varandra att inte konkurrera med varandra om sämre löner eller villkor. Facket vilar på det här löftet. Det är ett fackligt löfte.

När de som säljer går samman för att reglera priset kallar man det för en kartell. Enligt konkurrenslagen är avtal som har till syfte att hindra, begränsa eller snedvräta konkurrensen på marknaden förbjudna. På de flesta viktiga marknader, exempelvis gällande varor och tjänster, är karteller förbjudna. Men förbudet mot karteller gäller inte arbetets marknad. Uttryckligen står det i konkurrenslagen 1 kap. 2 §: ”Lagen är inte tillämplig på

överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare om lön eller andra anställningsvillkor.”

Efter första världskriget formulerades, drivet av en framväxande arbetarrörelse, en grundläggande internationell princip för arbete: Arbetet är ingen vara. För övrigt firar ILO 100 år i år.

Den fackliga samordningen inom LO kan alltså beskrivas som en kartell. Jag betonar återigen att jag just nu pratar om min fackliga erfarenhet, och den har jag i LO-förbunden.

De framgångsrika fackliga kartellerna vilar på tre grunder.

Den första är att man delar upp marknaden. Fackligt betyder det att man bestämmer vilka fack som har organisations- och avtalsrätt. Ett fack organiserar, förhandlar och träffar avtal för ett visst arbete. För att lyckas med detta behöver man ha en organisationsplan. LO-förbunden upprättade en sådan redan 1912. Då är det fråga om att stå bakom den svenska arbetarrörelsen eller inte. Vad gäller detta kan det finnas olika företrädare i den här kammaren. Det inser jag.

Den andra är att priset och villkoren regleras. Fackligt betyder det att kollektivavtal kontrollerar prisutvecklingen och att det för varje marknad ska finnas ett kollektivavtal som tillämpas. Riksavtal, Ali Esbati och Jonas Sjöstedt, är avgörande för att hålla samman och inte – lyssna! – splittra arbetarna.

Den tredje är att utbudet ska kontrolleras. Fackligt betyder det att den som är arbetslös inte ska tvingas att jobba för ett pris som gör att lönerna pressas nedåt. Där har vi a-kassa, utbildningar, arbetsmarknadsåtgärder och liknande.

Om vi ska upprätthålla och vårda den svenska kollektivavtalsmodellen förutsätter det att strejkvapnet vårdas.

Allt detta är facklig grundkurs 1 A, fru talman. Jag tänkte att det var bra som en liten bakgrund till dagens diskussion.

Den uppgörelse som parterna nu har gjort och som ligger till grund för de förslag som vi behandlar i dagens betänkande innebär egentligen inget nytt för de etablerade parterna på arbetsmarknaden, som sedan länge följer huvudavtalet och den praxis som kommer därav. Uppgörelsen speglar ett fackligt agerande som är ansvarsfullt. Det handlar om uppföranderegler mellan parterna. I huvudsak innebär uppgörelsen fyra saker för fack som vill få ett eget kollektivavtal med en arbetsgivare som redan är bunden av avtal, vilket är det vi pratar om: Stridsåtgärder ska syfta till att träffa kollektivavtal, och det ska vara förhandlingsplikt före stridsåtgärd, förbud mot undanträngande av kollektivavtal, beslut i behörig ordning och ett förbud mot stridsåtgärder i rättstvister. Arbetsmarknadsministern har gått igenom detta noggrant utifrån sin roll som statsråd.

Möjligheten för arbetsmarknadens parter att vidta stridsåtgärder är en grundläggande del av den svenska arbetsmarknadsmodellen. Vi socialdemokrater tycker att det är viktigt att värna denna möjlighet. En grundsten är också att värna den fredsplikt som följer tecknandet av avtal.

Vi socialdemokrater menar att det ligger ett stort värde i att det finns grundläggande konfliktregler som gäller för alla organisationer på arbetsmarknaden. Situationen att olika spelregler gäller på samma arbetsmarknad underlättar inte LO:s organisationsplan, herrar Esbati och Sjöstedt. Om man till och med har olika spelregler på samma arbetsplats kan det inte betecknas som annat än ett hot mot den svenska modellen.

Även för en arbetsgivare kan det skapa osäkerhet om ordning och reda inte upprätthålls på den svenska arbetsmarknaden, eftersom dessa – trots att de har tecknat ett kollektivavtal eller anslutit sig till en kollektivavtalsbärande organisation – då inte kan utgå från att det råder arbetsfred. Detta skulle i så fall hota en ordning som tjänat svenska löntagare väl och som gjort den svenska fackföreningsrörelsen till världens starkaste.

Fru talman! Vänsterpartiet har en annan uppfattning. Det är väl därför man vill att det ska finnas olika regler för olika organisationer på svensk arbetsmarknad. Vänsterpartiet anser att konkurrens är välkommet på arbetsmarknaden. Hanif Bali skulle säkert kunna ansluta till den tanken för övrigt, fru talman. Han undrade hur det stod till med debatten. Jag kände att det var viktigt att poängtera att det snarare var Hanif Bali som är herrarnas Sjöstedts och Esbatis kompanjon i den här debatten.

Man tycker inte att den bestående ordningen på svensk arbetsmarknad med starka löntagargrupper är önskvärd. Man tycker – oklart med vilken internationell förebild – att arbete är en vara vilken som helst och fackföreningar är företag vilka som helst. De reformerade svenska kommunisterna har likt sina kamrater i Östeuropa blivit tokliberaler.

Jag läser i motionen från Vänsterpartiet: ”Ett faktiskt skäl för förslaget torde vara att försöka stärka de etablerade arbetstagarorganisationerna genom att försämra förutsättningarna för s.k. fristående organisationer, såsom Sveriges Arbetares Centralorganisation (SAC)” – det är vad som benämndes Syndikalisterna här tidigare – ”och Svenska Hamnarbetarförbundet, att företräda sina medlemmar, och i någon mån” – nu kommer det centrala ordet i den vänsterpartistiska motionen – ”konkurrera med de organisationer som i dag bär upp så gott som alla kollektivavtal.”

Apropå konstellationer i kammaren är det spännande att höra att det är exakt samma argument som Magnus Persson, Sverigedemokraterna, anförde i sitt anförande. Här har vi en konstellation som inte vill svensk arbetarrörelse väl.

Det är viktigt att poängtera att avsikten med förslaget är precis tvärtom. Det handlar om att skapa samma förutsättningar för alla parter på arbetsmarknaden. Vänsterpartiet tolkar det som att man vill ha andra förutsättningar för så kallade fristående organisationer.

Det är spännande att fortsätta att läsa i Vänsterpartiets motion. Man kan se hur det går vidare med texten: ”Att det agerande som förslaget syftar till att kodifiera i dag utgör praxis på arbetsmarknaden är inte ett hållbart skäl för en ensidig inskränkning genom lag.” Det innebär, fru talman, och går inte att tolka på något annat sätt än att Vänsterpartiet underkänner den framgångsrika svenska modellen.

Om jag fortsätter med citaten från motionen kan man konstatera: ”De principer som vägleder bedömningen kan missgynna fristående arbetstagarorganisationer som inte brukar vara bundna av kollektivavtal.” Det är felaktigt, men det är fortfarande rörande i sin liberala dogmatism.

Jag tar ett sista citat från Vänsterpartiets motion för tydlighetens skull: ”Regeringens förslag missgynnar fristående fackföreningar på ett oproportionerligt sätt och påverkar därmed arbetstagens rätt att fritt kunna välja facklig tillhörighet.”

Fru talman! Vänsterpartiet är inte en del av svensk arbetarrörelse. Det är viktigt att komma ihåg för att förstå den här diskussionen. Det ser i det här betänkandet snarast svensk arbetarrörelse som sin fiende. Men det är

inte bara LO man tar strid mot i dag utan alla de stora fackliga centralorganisationerna, även TCO och Saco underkänns. Man menar att de inte tillvaratar svenska löntagares intressen. Det är både en allvarlig och felaktig anklagelse, fru talman.

Men det är inte bara Vänsterpartiet som är kritiskt mot de fackliga centralorganisationerna. Även Sverigedemokraterna vill avslå utskottets förslag i betänkandet. Det anför att remissinstanserna ger ett för svagt stöd. Stöd för betänkandet finns bara hos LO, TCO, Saco och även Svenskt Näringsliv. Man kan fundera över vad det är för stöd det hade velat ha för betänkandet i så fall. Partiet menar också att ingrepp i strejkrätten enbart bör övervägas i bred enighet om ett väl genomarbetat lagförslag i grunden. Sedan säger det att regeringen inte har lyckats uppvisa detta.

När man lyssnar på debatterna och anförandena är det väldigt tydligt att Sverigedemokraterna uppenbarligen delar Vänsterpartiets skeptiska inställning till de organisationer som merparten av svenska löntagare ger sitt stöd och som levererat goda villkor under det som kallas den svenska modellen.

Med konstaterandet att Vänsterpartiet ställer sig utanför inte bara svensk arbetarrörelse utan de stora övergripande löntagarorganisationernas bedömning yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 67 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Det är onekligen så att Patrik Björcks i och för sig engagerande docerande faller lite grann platt när han använder sina brösttoner för att tillsammans med representanterna för svensk borgerlighet här i dag försvara inskränkningar av den yttersta av fackliga rättigheter, det vill säga konflikträtten.

Om Patrik Björck hade ansträngt sig för att lyssna på debatten i stället för att elda upp sig kanske han hade fått med sig att Hanif Bali, som nämndes här, entydigt står på hans sida i debatten och inte min. Men det är kanske petitesser i det här sammanhanget. Jag kan tycka att det är trist att en socialdemokrat ska vända ut och in på sig själv för att försvara ett så dåligt förslag. Men det är Patrik Björcks ansvar att själv fundera över detta.

När det gäller själva sakinnehållet är LO:s organisationsplan och själva industrifacksprincipen någonting som är väldigt bra. Jag förklarade i mitt anförande – som Patrik Björck också vägrade att förhålla sig till – att det är just oron för att det inte ska spela någon roll vad LO själv kommer överens om när det finns två avtal som sammanfaller på samma arbetsplats som driver vårt motstånd mot förändringen.

Även om LO fattar beslut om, som till exempel i fallet med Teknikarbetsgivarna, att det är Pappers och inte Metall som ska ha avtalet, är det någonting som arbetsgivaren själv kan bestämma. Då krävs det muskler att ta konflikt mot detta. Det här är en inskränkning av de rättigheterna. Du slår blå dunster i ögonen på dina LO-kollegor, Patrik Björck. Det är ditt problem här.

Anf. 68 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om att vi talar genom talmannen.

Anf. 69 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Det är spännande att Ali Esbati tar upp den lite äldre konflikten. Det finns en närmare konflikt om kollektivavtal i Sverige som handlar om svenska hamnar. Där hävdar Ali Esbati att om det är en arbetsplats inom en bransch där det tillfälligt uppstår något sorts svikt i majoritetsförhållanden är inte riksavtalen viktiga för att hävda fackliga rättigheter.

Det är vad jag försökte docera lite om för att lära Ali Esbati den grundläggande tanken i hur man organiserar svensk arbetsmarknad. Det är precis det som jag säger. Ett fack ska organisera och förhandla ett avtal för ett visst arbete. Om man har olika avtal så att man splittrar upp olika organisationers medlemmar på samma arbetsplats eller inom samma bransch kommer det att gå med svensk fackföreningsrörelse som det gått med alla fackföreningsrörelser runt om i världen som har provat den principen. Då kommer det att gå utför med löntagarnas rättigheter och löntagarnas styrka.

Fru talman! Det är här jag menar att Ali Esbati närmar sig vad jag uppfattar – det är en spekulation från min sida – är den mer marknadsliberale Hanif Balis ståndpunkt att det är nyttigt och bra med konkurrens på alla områden. Även mellan fackföreningar och arbetare är det bra med konkurrens. Det är här Ali Esbati medvetet eller omedvetet ansluter sig till en dogmatisk liberal inställning.

Det är en annan sak att vi i Sverige självklart har föreningsfrihet och att vi självklart ansluter oss till vilken förening vi vill. Det är helt klart. Men jag talar utifrån ett fackligt perspektiv om hur man bäst organiserar och försvarar löntagarnas rättigheter. Det är inte genom att börja konkurrera med skilda fackliga majoriteter på enskilda arbetsplatser. En sådan utveckling skulle leda väldigt fel, fru talman.

Anf. 70 ALI ESBATI (V) replik:

Fru talman! Jag tror att vi på många sätt skulle vara överens om facklig strategi om det var det som vi diskuterade. Men nu är det inte det. Det är en proposition som läggs fram till riksdagen som vi diskuterar.

Det är ändå rörande med Patrik Björcks naivitet att tro att en gåva till arbetsgivarsidan kommer att användas av denna sida inte för att pressa arbetstagarna utan för att på något sätt värna LO:s organisationsplan. Jag tror inte det. Det finns inga historiska belägg för att det skulle vara så.

Den svenska modellen bygger på att vi har starka organisationer som i kraft av de medlemmar som de lyckas mobilisera och de avtal som de lyckas teckna värnar både innehållet i avtalen och formerna för att komma överens på arbetsmarknaden. Det betyder naturligtvis att organisationer som står utanför centralorganisationerna kommer att ha mycket svårare att uppnå många av sina mål. Och det är helt i sin ordning.

Men det är inte i sin ordning att man från den socialdemokratiskt ledda regeringens sida utför ett beställningsverk från arbetsgivarna när de tycker att den situation som i praktiken råder på arbetsmarknaden är för jobbig för dem. De orkade inte, och de ville inte längre komma överens med fack som organiserar majoriteten av arbetstagarna i hamnen. Som tur var behövde varken Patrik Björck eller den socialdemokratiska regeringen bestämma villkoren för hamnarbetarna, utan de fixade sitt kollektivavtal.

Men det är beklämmande att se att man så lättvindigt ger sig på det som borde vara en kärnuppgift, nämligen att försvara strejkrätten och försvara rätten att ta konflikt på en fri arbetsmarknad.

Anf. 71 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Jag löper risk att upprepa mig nu. Eftersom frågorna upprepas på samma sätt blir svaren tyvärr likartade.

Förslaget handlar om att skapa *lika* spelregler på svensk arbetsmarknad. De spelregler som finns på svensk arbetsmarknad kommer nu att gälla alla parter som är tvungna att upprätthålla dessa principer. Då är frågan bara om man tycker att detta är bra eller dåligt. Uppenbarligen har de tre fackliga centralorganisationerna gjort bedömningen att de tror att detta stöder den svenska modellen. Det är deras absoluta uppfattning, och den står de bakom.

Då står jag också bakom den, och då tycker jag att regeringens förslag är rimligt och att det innebär en bra avvägning för att upprätthålla möjligheterna till stridsåtgärder. Det är inte någonting annat det handlar om än de fyra principer som arbetsmarknadsministern har gått igenom mer noggrant än vad jag gjorde i mitt anförande.

Jag valde där att i stället peka på en del lite märkliga företeelser i Väns-terns kritik. Jag inser att detta inte är en plats för att stå och diskutera fackliga strategier, men det finns fortfarande delar som jag tycker är märklig kritik. Eftersom Vänsterpartiet anklagar svensk arbetarrörelse för att genomföra en politik som går emot löntagarnas intressen är jag tvungen att förklara för Ali Esbati, fru talman, vad som är den fackliga strategi som ligger bakom att man vill ha ett avtal på en arbetsplats och varför man vill ha ett riksavtal.

Jag vill förklara vad det finns för tanke bakom detta och vad det är som har byggt Sveriges löntagare så starka och deras fackliga organisationer så unikt starka. Det är just den här principen, som Ali Esbati bara lättvindigt vill trola bort. Han säger: Det är väl bra om det uppstår en ny fackförening som får lite majoritet, så kan man spräcka riksavtal hur mycket som helst!

Det vill inte vi, och därför har vi en lagstiftning som klargör detta.

Anf. 72 HANIF BALI (M) replik:

Fru talman! Det är i sådana här ögonblick man tycker att det är beklagligt att man inte får ha popcorn med sig in i kammaren. Den interna konflikten mellan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet blir märklig, för anklagelsen från Socialdemokraterna blir på något sätt att jag och Ali Esbati skulle hålla med varandra i frågan. Men jag ska ju rösta på ert lagförslag i morgon, så det här blir såklart lite märkligt.

Vi borde snarare ta i hand på att det finns en bred enighet i Sveriges riksdag om att hålla populistiska vänsterpartier och extremister utanför den svenska arbetsmarknadsmodellen. Det är väl i sin tur en seger för den svenska demokratin och samhällsmodellen.

Jag och Ali Esbati är eniga om en sak, nämligen att vi är oeniga. Om du personligen, Patrik Björck, med din fackliga bakgrund har vissa kval när det gäller att hantera detta är det inte någon orsak att associera oss. Det är inte så himla korrekt.

Med dessa ord vill jag bara återigen poängtera detta, så att det inte råder några missförstånd: Jag och Patrik kommer att rösta likadant i voteringen.

Anf. 73 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Det gläder mig att höra eftersom jag vill att betänkandet ska gå igenom Sveriges riksdag. Så långt är jag med.

Det blir konstigt att ha en debatt med dig, Hanif Bali, om ett annat parti. Men anledningen till att jag hänvisade till dig var att jag tror att du har lättare att acceptera en diskussion som går ut på att konkurrens ska råda på alla områden, inklusive arbetet, och att en fackförening kan vara som vilket företag som helst. Jag tror att den typen av argumentation som kommer från Vänsterpartiet lättare skulle slå an hos en mer liberalt sinnad person.

Det var inget annat jag menade, och jag hoppas att jag inte därmed förolämpade Hanif Bali.

Anf. 74 HANIF BALI (M) replik:

Fru talman! Jo, det är såklart lite av en förolämpning att anklaga en moderat för att vara vänsterpartist eller att i alla fall dela åsikter med en vänsterpartist.

Men det märkliga i diskussionen blir att om det vore konkurrens mellan olika fackförbund, som skulle vara en moderat åsikt, skulle vi inte i morgon rösta för ett förslag som minskar ett sådant moment på den svenska arbetsmarknaden.

Jag tror att vi alla kan vara eniga om att den modell som har funnits hittills kanske inte har inneburit det bredaste samhällsproblem som existerar. Men det har varit ett problem att strejkrätten och konflikträtten har varit så extensiv att det inte bara har skapat sämre förhållanden för företagsamheten utan också för arbetstagarna. Det är väl det vi kan vara eniga om att vi löser i morgon.

Anf. 75 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Det vi löser i morgon är frågan om enhetliga regler på svensk arbetsmarknad, vilket är alldeles lysande.

Anf. 76 MAGNUS PERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag förstår att Patrik Björck är frustrerad en dag som denna, när vi kan se att det är centerpartister och liberaler som dikterar den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken.

Jag tackar för din föreläsning om det grundläggande fackliga som jag själv har gått igenom en gång i tiden under 20 år, ända till dess att jag blev utsparkad från facket därför att jag hade för dåliga värderingar. Men strunt i det nu.

Vi anser att förslaget är dåligt förberett och dåligt behandlat. Cirka 50 procent av remissinstanserna tycker inte att det är okej. Vi har ett splitttrat LO; Byggnads och Pappers har gått ut ganska tydligt och markerat att de tycker att den socialdemokratiska regeringen ska dra tillbaka propositionen. De tyckte inte att den behövdes.

En anledning till vår ståndpunkt är att vi värnar opolitiska fackföreningar. Vi tycker att fackföreningarna ska vara fria från politiken, och vi ser

att etablerandet av opolitiska fackföreningar kommer att bli svårt om propositionen går igenom som den ser ut i dag. Det är därför vi vill att man tar tillbaka den, tittar över den och gör om den. Det är anledningen till vår följdmotion, och ingenting annat.

Anf. 77 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Det tror jag mig ha förstått. Jag förstår också att det är Sverigedemokraternas linje. Det finns en logik i det, även om jag naturligtvis inte delar deras syn av naturliga skäl.

Det jag däremot hade svårt att förstå är att Vänsterpartiet har anslutit sig till samma tankegångar och linje. Jag har som sagt inte svårt att förstå att Sverigedemokraterna har denna uppfattning, för där tycker jag att ni har varit tydliga under resans gång.

Anf. 78 MAGNUS PERSSON (SD) replik:

Fru talman! Det är väl ändå bra att Vänsterpartiet ansluter sig till förslag som är bra. Vi gör inte skillnad på partier, utan vilka partier som helst får ställa sig bakom våra förslag.

Jag är glad för denna debatt, som är den sista före sommaren. Vi har haft några duster här, Patrik Björck och jag, och det är första gången som han inte kommenterar färgen på min skjorta. Det är jag jätteglad för.

Anf. 79 PATRIK BJÖRCK (S) replik:

Fru talman! Nej då, jag ska inte kommentera den rutiga skjortan. Jag ser inte ens härifrån vad det är för färger.

Det är naturligtvis ändå intressant att inse detta. Om man ska diskutera Sverigedemokraternas syn i frågan är den ambivalent, om man ska uttrycka sig mildt. Å ena sidan säger ni att det finns ett problem, men ni tycker inte att det finns ett starkt stöd för att lösa detta problem. När de tre fackliga organisationerna och Svenskt Näringsliv tycker att detta är en lösning som förbättrar situationen på svensk arbetsmarknad vill Sverigedemokraterna ha ett starkare stöd.

Jag har respekt för att ni tycker så, men jag tycker att det är en lite knepig ingång. Men jag har förstått vad Sverigedemokraterna tycker, och jag har inga andra kommentarer till detta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 juni.)

§ 12 Riksrevisionens rapport om försäljningarna av statens aktier i Nordea

Näringsutskottets betänkande 2018/19:NU15

Riksrevisionens rapport om försäljningarna av statens aktier i Nordea
(skr. 2018/19:49)

föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 18 juni.)

Näringsutskottets betänkande 2018/19:NU16
Skydd för beteckningar som omfattas av EU:s handelsavtal med Japan
(prop. 2018/19:93)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 18 juni.)

§ 14 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Motioner
med anledning av prop. 2018/19:124 En effektivare flytträtt av försäkrings-
ringssparande
2018/19:3114 av Oscar Sjöstedt m.fl. (SD)
2018/19:3122 av Ulla Andersson m.fl. (V)
2018/19:3123 av Jakob Forssmed m.fl. (KD)

§ 15 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 14 juni

2018/19:291 Vård till vuxna asylsökande
av *Lars Beckman* (M)
till socialminister *Lena Hallengren* (S)
2018/19:292 Utredningen om konfessionella inslag i skolväsendet
av *Gudrun Brunegård* (KD)
till utbildningsminister *Anna Ekström* (S)

§ 16 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 14 juni

2018/19:771 Offentliganställdas anställningstrygghet
av *Jan Ericson* (M)
till arbetsmarknadsminister *Ylva Johansson* (S)
2018/19:772 Minnesdag för armeniska folkmordet (seyfo)
av *Robert Hannah* (L)
till utrikesminister *Margot Wallström* (S)

2018/19:773 Reviderad läroplan kring hedersrelaterat våld och förtryck

av *Roger Haddad* (L)
till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2018/19:774 Uppföljning av tillkännagivande om kommunernas brottsförebyggande arbete

av *Roger Haddad* (L)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2018/19:775 Statistikbrister

av *Lars Beckman* (M)
till arbetsmarknadsminister Ylva Johansson (S)

2018/19:776 Budgetunderskott i OS-ansökan

av *Angelika Bengtsson* (SD)
till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

2018/19:777 Rivning av kulturminnesskyddade byggnader

av *Jonas Andersson i Linköping* (SD)
till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

2018/19:778 Besöksnäringen och tillgänglighet vid Slottsbacken

av *Thomas Morell* (SD)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2018/19:779 Näringsdepartementets långa handläggningstider

av *Åsa Coenraads* (M)
till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2018/19:780 Mälardalens högskola

av *Åsa Coenraads* (M)
till statsrådet Matilda Ernkrans (S)

2018/19:781 Sportskytte och EU:s vapendirektiv

av *Alexandra Anstrell* (M)
till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

2018/19:782 Sportskytte och EU:s vapendirektiv

av *Alexandra Anstrell* (M)
till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

§ 17 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 14 juni

2018/19:718 Myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet

av *Ellen Juntti* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2018/19:724 Fossilgasterminalen i Göteborg

av *Jens Holm* (V)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

2018/19:725 Körkort för vattenskotrar
av *Jens Holm* (V)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2018/19:727 Sydvästlänken
av *Jonny Cato Hansson* (C)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

Prot. 2018/19:106
17 juni

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 17.00.

Sammanträdet leddes
av förste vice talmannen från dess början till och med § 7 anf. 17 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 9 anf. 41 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANDERS NORIN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Fastställande av dag för riksmötets start 2019/20	1
§ 3 Avsägelse	1
§ 4 Anmälan om kompletteringsval	2
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	4
§ 6 Ärenden för bordläggning	4
§ 7 Granskningsbetänkande	5
Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU20	5
<i>Inledning</i>	5
Anf. 1 KARIN ENSTRÖM (M).....	5
Anf. 2 HANS EKSTRÖM (S).....	8
Anf. 3 PER SÖDERLUND (SD)	10
Anf. 4 LINDA YLIVAINIO (C).....	11
Anf. 5 MIA SYDOW MÖLLEBY (V)	14
Anf. 6 TUVE SKÅNBERG (KD)	15
Anf. 7 BENGT ELIASSON (L).....	18
Anf. 8 JONAS ERIKSSON (MP)	19
<i>Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen (kapitel 1)</i>	19
Anf. 9 ERIK EZELIUS (S)	19
Anf. 10 ERIK OTTOSON (M)	21
Anf. 11 TUVE SKÅNBERG (KD).....	22
Anf. 12 BENGT ELIASSON (L).....	23
Anf. 13 PER SÖDERLUND (SD)	23
<i>Handläggning av vissa regeringsärenden m.m. (kapitel 2)</i>	24
Anf. 14 IDA KARKIAINEN (S).....	24
Anf. 15 ERIK OTTOSON (M)	27
Anf. 16 FREDRIK LINDAHL (SD).....	30
Anf. 17 LINDA YLIVAINIO (C)	33
Anf. 18 JESSICA WETTERLING (V)	35
Anf. 19 TUVE SKÅNBERG (KD).....	37
Anf. 20 BENGT ELIASSON (L).....	40
Anf. 21 PER SÖDERLUND (SD)	41
<i>Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen (kapitel 3)</i>	42
Anf. 22 PER-ARNE HÅKANSSON (S).....	42
Anf. 23 FREDRIK SCHULTE (M)	44
Anf. 24 PER SÖDERLUND (SD)	45
Anf. 25 TUVE SKÅNBERG (KD).....	45
Anf. 26 BENGT ELIASSON (L).....	46
Anf. 27 MIKAEL STRANDMAN (SD)	46
<i>Vissa frågor om statsråds tjänsteutövning (kapitel 4)</i>	47
Anf. 28 DANIEL ANDERSSON (S).....	47
Anf. 29 FREDRIK SCHULTE (M)	48
Anf. 30 MIKAEL STRANDMAN (SD)	49
Anf. 31 LINDA YLIVAINIO (C)	50
Anf. 32 TUVE SKÅNBERG (KD).....	51
Anf. 33 PATRICK RESLOW (SD)	52
Anf. 34 JONAS ERIKSSON (MP)	52

§ 8 Behandlingen av riksdagens skrivelser	53	Prot. 2018/19:106
Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU21	53	17 juni
Anf. 35 FREDRIK SCHULTE (M).....	53	-----
Anf. 36 FREDRIK LINDAHL (SD)	53	
Anf. 37 HANS EKSTRÖM (S)	54	
(Beslut skulle fattas den 18 juni.)	54	
§ 9 Fri- och rättigheter, m.m.....	54	
Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU27	54	
Anf. 38 KARIN ENSTRÖM (M).....	54	
Anf. 39 THOMAS HAMMARBERG (S)	55	
Anf. 40 MIKAEL STRANDMAN (SD)	57	
Anf. 41 LINDA YLIVAINIO (C)	60	
Anf. 42 JESSICA WETTERLING (V)	61	
Anf. 43 TUVE SKÅNBERG (KD)	62	
Anf. 44 BENGT ELIASSON (L)	63	
Anf. 45 JONAS ERIKSSON (MP).....	64	
Anf. 46 JOHN WIDEGREN (M)	65	
(Beslut skulle fattas den 18 juni.)	66	
§ 10 Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under		
2018, m.m.....	66	
Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU32	66	
(Beslut skulle fattas den 18 juni.)	66	
§ 11 Utökad fredsplikt på arbetsplatser där det finns		
kollektivavtal och vid rättstvister	66	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2018/19:AU13.....	66	
Anf. 47 MAGNUS PERSSON (SD)	66	
Anf. 48 ALI ESBATI (V).....	67	
Anf. 49 Arbetsmarknadsminister YLVA		
JOHANSSON (S).....	71	
Anf. 50 ALI ESBATI (V) replik	73	
Anf. 51 Arbetsmarknadsminister YLVA		
JOHANSSON (S) replik.....	74	
Anf. 52 ALI ESBATI (V) replik	74	
Anf. 53 Arbetsmarknadsminister YLVA		
JOHANSSON (S) replik.....	75	
Anf. 54 HANIF BALI (M)	75	
Anf. 55 DÉSIRÉE PETHRUS (KD)	76	
Anf. 56 MARIA NILSSON (L).....	78	
Anf. 57 ALI ESBATI (V) replik	79	
Anf. 58 MARIA NILSSON (L) replik	80	
Anf. 59 ALI ESBATI (V) replik	80	
Anf. 60 MARIA NILSSON (L) replik	80	
Anf. 61 JONAS SJÖSTEDT (V).....	81	
Anf. 62 Arbetsmarknadsminister YLVA		
JOHANSSON (S) replik.....	83	
Anf. 63 JONAS SJÖSTEDT (V) replik.....	83	
Anf. 64 Arbetsmarknadsminister YLVA		
JOHANSSON (S) replik.....	84	
Anf. 65 JONAS SJÖSTEDT (V) replik.....	84	
Anf. 66 PATRIK BJÖRCK (S)	85	

Anf. 67 ALI ESBATI (V) replik	88
Anf. 68 FÖRSTE VICE TALMANNEN	88
Anf. 69 PATRIK BJÖRCK (S) replik.....	89
Anf. 70 ALI ESBATI (V) replik	89
Anf. 71 PATRIK BJÖRCK (S) replik.....	90
Anf. 72 HANIF BALI (M) replik.....	90
Anf. 73 PATRIK BJÖRCK (S) replik.....	91
Anf. 74 HANIF BALI (M) replik.....	91
Anf. 75 PATRIK BJÖRCK (S) replik.....	91
Anf. 76 MAGNUS PERSSON (SD) replik	91
Anf. 77 PATRIK BJÖRCK (S) replik.....	92
Anf. 78 MAGNUS PERSSON (SD) replik	92
Anf. 79 PATRIK BJÖRCK (S) replik.....	92
(Beslut skulle fattas den 18 juni.).....	92
§ 12 Riksrevisionens rapport om försäljningarna av statens aktier i Nordea	92
Näringsutskottets betänkande 2018/19:NU15	92
(Beslut skulle fattas den 18 juni.).....	92
§ 13 Skydd för beteckningar som omfattas av EU:s handelsavtal med Japan	93
Näringsutskottets betänkande 2018/19:NU16.....	93
(Beslut skulle fattas den 18 juni.).....	93
§ 14 Bordläggning.....	93
§ 15 Anmälan om interpellationer	93
§ 16 Anmälan om frågor för skriftliga svar	93
§ 17 Anmälan om skriftliga svar på frågor	94
§ 18 Kammaren åtskildes kl. 17.00.	95